

UNIVERSITEIT GENT

**FACULTEIT ECONOMIE EN
BEDRIJFSKUNDE**

ACADEMIEJAAR 2014 – 2015

Partijlid worden of niet?
Een zoektocht naar de motieven van
partijleden binnen de CD&V

Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van

Master of Science in de Bestuurskunde en Publiek Management

Evelynn Devos

onder leiding van

Prof. Bram Wauters

VERTROUWELIJKHEIDSCLAUSULE

PERMISSION

Ondergetekende verklaart dat de inhoud van deze masterproef mag geraadpleegd en/of gereproduceerd worden, mits bronvermelding.

Evelynn Devos

VOORWOORD

Voor u ligt de scriptie '*Partijlid worden of niet? Een zoektocht naar de motieven van partijleden binnen de CD&V*', geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Master of Science in de Bestuurskunde en Publiek Management aan de Universiteit Gent. Ten einde deze masterproef te schrijven hebben heel wat mensen me geholpen. Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om alle mensen te bedanken die dit onderzoek mogelijk gemaakt hebben.

In eerste instantie zou ik mijn promotor dr. Bram Wauters willen bedanken voor zijn ondersteuning, advies, vakkennis en begeleiding. In tweede instantie wil ik de lokale afdelingen en respondenten danken voor hun participatie en vertrouwen. Vervolgens wil ik Lara Devos, alumna aan UGent en ervaren in de Q-methodologie, en Sophie Vanden Berghe voor hun assistentie tijdens het afnemen en verwerken van mijn onderzoek danken. Ten slotte wil ik mijn vrienden en familie danken voor hun aanmoedigende steun.

Ik wens u veel leesplezier toe

SAMENVATTING

Deze scriptie handelt over de motieven van individuen om zich aan te sluiten bij de CD&V. De politieke partij CD&V wordt geconfronteerd met een inkrimpend ledenbestand, waarbinnen de jongeren ondervetegenwoordigd zijn, en het aandeel 65-plussers in het ledenbestand omvangrijk is. Binnen deze scriptie ligt de focus op de achterliggende redenen of motieven van het partijlidmaatschap van een individu. Daarnaast wordt er nagegaan of deze motieven verschillen tussen de jongere en oudere CD&V-partijleden. Dit vertaalt zich in volgende onderzoeksvraag: *‘Waarom worden individuen lid van de politieke partij CD&V en zijn er verschillen tussen de jongere en oudere generatie?’* Een vergelijkende analyse tussen de jongeren (CD&V-partijleden met een leeftijd gelijk aan of jonger dan 35 jaar) en de ouderen (CD&V-partijleden met een leeftijd gelijk aan de 65 jaar of ouder) zal uitgevoerd worden ten einde een antwoord te formuleren op bovenstaande onderzoeksvraag. In dit onderzoek zullen eveneens twee hypothesen getoetst worden. Vooreerst wordt verondersteld dat jongeren ideologisch ingesteld zijn en sociaal contact en materiële voordelen op een andere manier dan via de politieke partij zullen bekomen. Om deze reden wordt gesteld dat *‘het merendeel van de jongere individuen wordt lid van de CD&V omwille van ideologische motieven’*. De tweede hypothese neemt aan dat ouderen zich aansluiten omwille van solidaire motieven, aangezien materiële voordelen minder spelen omdat ze hun carrière reeds doorlopen hebben. Ook wordt gesteld dat ouderen minder ideologisch ingesteld zijn en eerder voor het sociaal contact zich lid maken. Dit vertaalt zich in volgende hypothese: *‘het merendeel van de oudere generatie wordt lid omwille van solidaire motieven.’* Met behulp van de Q-methodologie zullen er ‘types’ of ‘profielen’ partijleden opgesteld worden. Deze mixed-method geeft weer hoe een individu denkt over een bepaald onderwerp. De individuele percepties worden vervolgens geclusterd in verschillende typologieën. In totaal werden er vijf ‘types’ of ‘profielen’ partijleden opgebouwd. Voor de subpopulatie jongeren werden er drie geconstrueerd, respectievelijk de *solidaire altruïst*, de *onzuivere solidaire rationalist* en de *bon-vivant*. Twee types werden ontwikkeld voor de subpopulatie ouderen, namelijk de *ideologische altruïst* en de *ambigue ideologische bon-vivant*. Met behulp van deze types worden verschillen en gelijkenissen aan het licht gebracht.

ABSTRACT

This script handles about the motives of individuals to join the CD&V. The political party CD&V is confronted with a decline in levels of membership, moreover young party members are underrepresented whereas the share of the people aged over 65 is voluminous. Within this script the focus is on the underlying reasons or motives of an individual's party membership. This thesis will moreover investigate whether these motives differ between the young and old party members. This can be translated to following research question: *'Why do individuals join the political party CD&V and are there differences between the younger and older generation?'* A comparative analysis between the youngsters (CD&V-party members with an age of or lower than 35 years) and the elderly (CD&V-party members with an age of or higher than 65 years) will be conducted in order to answer the aforementioned research question. In this research two hypotheses will also be tested. Firstly youngsters are presumed to have a more ideologically mindset and to acquire social contact and material advantages via other ways than the political party. For this reason we surmise: *'the majority of the youngsters join the CD&V because of purposive motives'*. The second hypothesis assumes that the elderly join because of solidary motives, since material advantages are less relevant because they already finished their career. It's also presumed that the elderly have a less ideologically mindset and join more likely because of the social contact. This can be translated in following hypothesis: *'the majority of the older generation joins because of solidary motives'*. With the aid of the Q-methodology 'types' or 'profiles' of party members will be constructed. This mixed-method renders how an individual thinks about a particular subject. These individual perceptions are subsequently clustered into diverse typologies. In total five 'types' or 'profiles' of party members were developed. For the subpopulation youngsters three types were built up, respectively the *solidary altruist*, the *impure solidary rationalist* and the *bon-vivant*. Two types were created for the subpopulation of the elderly, namely the *ideological altruist* and the *'ambiguous ideological bon-vivant'*. Using these types differences and similarities will be revealed.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	IV
Samenvatting	V
Abstract	VI
Lijst van figuren	X
Lijst van tabellen	XI
1. Introductie	1
2. Schets van het probleem	5
2.1. Politieke participatie.....	5
2.2. Politieke partij	7
2.3. Partijleden.....	9
2.3.1. Verschillende functies	10
2.3.2. Rechten en plichten	12
2.3.3. Andere invulling.....	13
2.3.4. Relevantie van partijleden	13
2.4. Daling ledenaantal	14
2.5. Het profiel van partijleden.....	15
2.6. Case van het onderzoek: de CD&V.....	17
2.6.1. Van kinderschoenen tot het Katholieke Blok	17
2.6.2. Het ontstaan van de CVP.....	17
2.6.3. De CD&V vandaag.....	18
3. Randfactoren en Motieven	19
3.1. Waarom lid worden?	19
3.1.1. Beïnvloedende factoren.....	19
3.1.2. Motieven: ‘general incentive model’ (Seyd & Whiteley, 1992)	23
3.2. Typologie jonge partijleden van Bruter en Harrison (2009)	27
3.2.1. ‘moral-minded members’	27
3.2.2. ‘social-minded members’	27
3.2.3. ‘professional-minded members’	28

4. Onderzoekopzet	29
5. Methodologisch kader	31
5.1. De case	31
5.2. De Q-methode	31
5.2.1. Wat is de Q-methodologie?.....	31
5.2.2. Het stappenplan van de Q-methodologie	32
Eerste stap: het concours bepalen.....	33
Tweede stap: de Q-set/sample bepalen.....	33
Derde stap: de P-set bepalen.....	34
Vierde stap: de Q-sort.....	35
Vijfde stap: analyseren en interpreteren van de Q-sorts.....	36
5.2.3. De meerwaarde en keerzijde van de Q-methode	37
Voordelen	37
Nadelen.....	38
6. Empirisch kader	39
6.1. Het formuleren van het concours	39
6.2. Het bepalen van de Q-set/sample	39
6.3. Het bepalen van de P-set	43
6.4. De Q-sorting	44
6.5. Data-analyse	45
6.6. Het ontwikkelen van typologieën.....	57
6.6.1. Subpopulatie jongeren.....	57
6.6.2. Subpopulatie ouderen	63
6.7. Vergelijkende analyse	67
6.7.1. Gelijkenissen	67
6.7.2. Verschillen.....	68
7. Conclusies en aanbevelingen	71
7.1. Conclusie.....	71
7.2. Aanbevelingen en beperkingen	73

8. Geraadpleegde bronnen:	XII
9. Bijlagen	XXI
Bijlage 1: Q-set.....	XXI
Bijlage 2: Q-Sort	XXVII
Bijlage 3: Formulier voor covariaten	XXVIII
Bijlage 4: PQ METHOD bijlagen Jongeren	XXXI
Bijlage 5: PQ METHOD bijlagen ouderen	XLI
Bijlage 6: Covariaten.....	LVI
A. Jongeren.....	LVI
B. Ouderen	LXV

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Voorbeeld Q-sort tabel	35
Figuur 2: De gehanteerde Q-sort	44

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Samenstelling leeftijdscategorieën achterban CD&V obv gegevens Van Haute et al. (2013)..	3
Tabel 2: Randfactoren- Scarrow en Gezgor (2010).....	19
Tabel 3: Het civic Voluntarism model - Verba et al (1995).....	20
Tabel 4: De samenstelling van culturele normen	21
Tabel 5: Dichotomie tussen soorten motieven	24
Tabel 6: Schematische voorstelling typologie Clark en Wilson.....	26
Tabel 7:Schematische voorstelling typologie Bruter en Harrison.....	28
Tabel 8: Q-set (materieel motief)	40
Tabel 9: Q-set (solidair motief)	41
Tabel 10: Q-set (ideologisch motief en altruïsme)	42
Tabel 11: Tabel met factorladingen subpopulatie jongeren	49
Tabel 12: tabel met factorladingen: subpopulatie ouderen.....	52
Tabel 13: Z-scores subpopulatie jongeren.....	53
Tabel 14: Z-scores subpopulatie ouderen.....	55
Tabel 15: Factor A subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model.....	58
Tabel 16: Factor A subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3	59
Tabel 17: Factor B subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model.....	60
Tabel 18: Factor B subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3	61
Tabel 19: Factor C subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model.....	62
Tabel 20: Factor C subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3	63
Tabel 21: Factor A subpopulatie ouderen: kenmerkende stellingen en link aan 'general incentive model'	64
Tabel 22: Factor A subpopulatie ouderen: stellingen met waarde +3	64
Tabel 23: Factor B subpopulatie ouderen: kenmerkende stellingen en link aan 'general incentive model'	66
Tabel 24: Factor B subpopulatie ouderen: stellingen met waarde +3	66

1. INTRODUCTIE

“De kloof tussen burger en politiek is nog nooit zo breed geweest.” Met deze boodschap in zijn burgermanifest in 1991 legt Guy Verhofstadt de vinger op de wonde: de overheid heeft te kampen met een afnemende vertrouwen van de burgers. Enige nuancering van deze uitspraak is echter vereist, aangezien het vertrouwen een verloop met schommelingen kent waarbij wantrouwen aan de oppervlakte komt wanneer de overheid er niet in slaagt om problemen op te lossen, zoals het geval was bij de gebeurtenissen omtrent Dutroux (Stouthuysen, 2002). Het vertrouwen kent kortom geen dalend lineair verloop: het vertrouwen neemt toe in perioden van bloei en welvaart. In huidige context constateren we dat het vertrouwen in politieke instellingen in het bijzonder momenteel op een laag pitje staat: de representatieve democratie bevindt zich in een crisis, dit is echter niets nieuw onder de zon en niet een typisch Belgisch gegeven. Burgers keren vooral politieke partijen de rug toe. Volgens cijfers van het VRIND (2014) genieten politieke partijen in België weinig vertrouwen: zo had in 2013 22,6% van de bevolking veel tot zeer veel vertrouwen in Vlaamse politieke partijen, terwijl dit voor Waalse partijen in 2013 slechts 7,7% bedroeg. Het aandeel van de bevolking dat wantrouwig staat ten aanzien van Vlaamse politieke partijen bedraagt ongeveer 26%, terwijl dit aandeel voor Waalse politieke partijen oploopt tot meer dan 40% (Van Liefferinge & Wauters, 2014; VRIND, 2014).

Kortom het echte probleem betreft de politieke partijen: deze kennen een teloorgang en dit gegeven compliceert de uitvoering van de ‘verbindingsfunctie’ tussen burger en bestuur, die toegeschreven wordt aan politieke partijen (Katz, 1990). Politieke partijen zijn kanalen langs welke burgers zijn belangen, verwachtingen en houdingen aan de dag kan leggen waardoor de beleidsmakers geïnformeerd worden over wat leeft in de samenleving (Katz, 1990). Politieke partijen verliezen hun pluimen, en hiervoor zijn enkele indicaties terug te vinden (Stouthuysen, 2002). Zoals hierboven vermeld scoren partijen zeer laag in vertrouwensmetingen. Een tweede indicatie is het ontstaan van de volatiele kiezer, dit houdt in dat de gedachte dat partijleden van wieg tot graf zich binden tot één partij voorbijgestreefd is. Mensen zijn niet meer partijgebonden en passen hun keuze aan van verkiezing tot verkiezing. Uit onderzoek kwam naar voren dat het Belgisch electoraat zeer volatiel is (De Schouwer, Delwit, Hooghe, & Walgrave, 2009). Het percentage kiezers dat meent een gevoel van partijbinding te hebben neemt af in vrijwel alle westerse Europese democratieën (Mair, 2000; Stouthuysen, 2002). Dassoneville en Baudewyns (2014) constateerden dat bij de verkiezingen van 25 mei 2014 meer dan vier kiezers op tien stemden op een andere partij vergeleken met de vorige verkiezing. Belgische kiezers zijn kortom minder partijgetrouw en wisselen gemakkelijker van partij. Een derde indicatie is de vervangingstheorie of transformatie van politieke participatie (Hustinx & Lammertyn, 2003; Stolle & Hooghe, 2005). Dit hangt samen met het feit

dat partijen het moeilijk hebben om hun ledenbestand staande te houden. In de periode 1980-1999 nam het lidmaatschap van politieke partijen nationaal gezien af met zo'n 22,1% (Mair & Van Biezen, 2001). Een inkrimpende achterban houdt echter niet in dat politieke participatie vermindert. De aard van engagement verandert: onconventionele vormen van politieke participatie krijgen de bovenhand (B. Wauters, persoonlijke communicatie, 24 september 2014; Stouthuysen, 2002). Naast het klassieke forum wordt politiek ook bedreven op andere plekken: drukkingsgroepen, de pers, bedrijven, ea. hebben eveneens het voor te zeggen (Stouthuysen, 2002).

Het inkrimpen van het ledenbestand heeft repercussies voor de functies die politieke partijen uitvoeren zoals het uitoefenen van staatsmacht waarbij de voorkeuren van het volk vertaald worden in concreet beleid. Het ledenverlies treft enkele categorieën van de bevolking in het bijzonder: zo slagen partijen er weinig in om jongere generaties aan te trekken. Jongeren verkiezen onconventionele participatiemethoden boven de traditionele zoals het lid worden van een politieke partij. Jongeren voelen zich aangetrokken tot participatievormen die op een informele en episodische wijze verlopen (Hustinx, Meijs, Handy, & Cnaan, 2011; Norris, 2003; Stolle & Hooghe, 2005). De jongere generatie wordt omschreven als kritisch, 'monitorial' en post-materialistisch. Dit houdt in dat jongeren geïnteresseerd zijn in politiek, maar verkiezen om te participeren op een individuele manier dat losstaat van een politieke partij (Hooghe, Marien, & Quintelier, 2010). Het merendeel van partijleden is bijgevolg van middelbare leeftijd. Partijen hebben te maken met een scheve samenstelling waarbij individuen van middelbare leeftijd oververtegenwoordigd worden. Partijleden hebben verschillende functies die het reilen en zeilen van politieke partijen sterk beïnvloeden. Een eerste functie is de 'policy-oriented function' of het fungeren als doorgeefluik die maatschappelijke problemen meldt aan de partijtop (Van Liefferinge & Wauters, 2014). Ten tweede hebben ze een 'legitimerende functie': het betrekken van leden bij belangrijke partijkeuzes. Het verkiezen van een nieuwe partijvoorzitter leidt bijvoorbeeld tot een legitimering van de partijvoorzitter (B. Wauters, persoonlijke communicatie, 26 november 2014; Van Liefferinge & Wauters, 2014). Daarnaast voorzien leden steun tijdens de verkiezingen door te stemmen voor hun partij, en vertolken ze de waarden en visie van de partij binnen de gemeenschap. Ze worden gezien als de ambassadeurs van de partij (Schamp, Wauters, & Devos, 2014; Van Liefferinge & Wauters, 2014). Partijleden vormen tevens de infrastructuur van een partij: ze bekleden allerlei functies en zorgen voor de nodige financiële middelen (Bennie, 2013; Schamp et al., 2014; Van Liefferinge & Wauters, 2014).

De CD&V heeft te maken met een krimpend ledenbestand. Zoals eerder vermeld is er een variatie van het ledenbestand tussen de Belgische politieke partijen. Sommige partijen stabiliseren hun achterban, anderen zien het toenemen. De partij CD&V wordt geconfronteerd met een inkrimpende achterban. Uit een recent onderzoek van Hooghe en Boonen (2014) bleek dat het partijbestand van de CD&V in 2009 bestond uit 71 287 leden, vandaag de dag telt de CD&V nog 56 746 leden, wat overeenkomt met een daling van 20% over een periode van 5 jaar (Hooghe & Boonen, 2014). Deze trend is niet van de laatste jaren, maar zet

zich reeds enkele decennia door. In de jaren 90 bestond volgens het MAPP project (2015) het ledenbestand uit 131 719 leden, dit aantal daalde in tien jaar tijd tot 103 535. De CD&V heeft moeite om hun leden te behouden en slaagt er niet in om nieuwe leden te rekruteren (Van Biezen et al., 2012). Dit was niet altijd het geval, de Christen-Democraten waren decennialang de partij met de grootste achterban, maar sinds enkele decennia gaat het bergaf.

Het ledenbestand neemt niet alleen af, het vertoont daarnaast een scheve samenstelling: de bevolkingscategorie jongeren wordt ondervertegenwoordigd (Van Haute, Amjahad., Borriello, Close, & Sandri, 2013). De CD&V lijkt niet aantrekkelijk te zijn voor jongeren, de incentives die de partij aanbiedt spreken de jongeren niet aan. In onderstaande tabel, opgesteld door Van Haute et al. (2013) wordt weergegeven uit welke compilatie van verschillende leeftijdscategorieën het ledenbestand bestaat. De partij bestond in 2013 voor 37,9% uit partijleden die ouder zijn dan 65 jaar. Het aantal jongeren (jonger dan 35 jaar) is beperkt: 6,9% is jonger dan 35 jaar. Fries et al. (2007) kwamen tot een gelijkaardige conclusie: het ledenbestand vergrijsst en er is een beperkte instroom van nieuwe en jongere leden.

Tabel 1: Samenstelling leeftijdscategorieën achterban CD&V obv gegevens Van Haute et al. (2013)

Leeftijd	Percentage in de CD&V
<25	1,2
25-34	5,7
35-44	11,4
45-54	19,0
55-64	24,7
65<	37,9

Daarnaast springt één groep wat de professionele status betreft binnen de CD&V in het oog: Van Haute et al. (2013) constateerden dat zo'n 45,3% van de leden gepensioneerd zijn. De CD&V belichaamt de trend van een oververtegenwoordiging van ouderen en ondervertegenwoordiging van jongeren. Deze trend kwam reeds in vele empirische onderzoeken boven water. (Cross & Young, 2008).

Deze scheefheid qua leeftijd in het ledenbestand vormt de kern van deze masterproef. In de literatuur werden verschillende motieven van individuen om partijlid te worden onderscheiden waaronder het 'general incentive model', ontwikkeld door Seyd en Whiteley (1992). In deze thesis zal nagegaan worden door welke motieven de jongere generatie (individuen jonger dan 35 jaar) en de oudere generatie (individuen met een leeftijd boven de 65 jaar) gedreven werden om zich aan te sluiten aan de CD&V. Het gebruik van de Q-methode staat toe om de subjectieve mening over een bepaald onderwerp van respondenten in kaart te brengen (Jedeloo & Van staat, 2009). In dit onderzoek zal er gepeild worden naar

de motieven die een rol gespeeld hebben bij de keuze om lid te worden van de CD&V. De respondenten zullen aan de hand van stellingen aangeven om welke reden(en)/motief ze lid geworden zijn. De Q-methode wordt uitgevoerd bij beide generaties en zal resulteren in ‘types’ partijleden. Op deze manier wordt duidelijk door welke motivaties beide generaties gedreven worden en is interessant voor de CD&V, daar de partij hierop kan inspelen om zijn scheve samenstelling recht te trekken.

2. SCHETS VAN HET PROBLEEM

In dit onderdeel schets ik het kader waarbinnen dit onderzoek plaatsvindt. Ik beschrijf belangrijke concepten zoals politieke participatie, politieke partij en partijlid.

2.1. Politieke participatie

De term politieke participatie heeft meerdere invullingen, die ze verkregen heeft door verschillende auteurs. In dit onderdeel zal ik de verschillende visies inventariseren, aangezien geen enkele definitie universeel is (Uhlener, 2001). Vervolgens zal ik wijzen op overeenkomstige elementen.

Een eerste invulling is terug te vinden in het werk van Huntington en Nelson (1976). Zij benadrukken dat politieke participatie een handeling van individuen is die beoogt het overheidsbeleid rechtstreeks te beïnvloeden. De definitie van Verba (1995) is daarentegen breder. Verba (1995) omschrijft politieke participatie als volgt: *"By political participation we refer simply to activity that has the intent or effect of influencing government action – either directly by affecting the making or implementation of public policy or indirectly by influencing the selection of people who make those policies."*

Deze definitie toont gelijkenissen met deze van Huntington en Nelson (1976) aangezien politieke participatie gezien wordt als een handeling om de acties van de overheid te beïnvloeden. Ze verschilt van de vorige aangezien ze erkent dat politieke participatie ook het niet-rechtstreeks beïnvloeden van het beleid zelf inhoudt via bijvoorbeeld de selectie van de beleidsmakers (Verba, 1995). Deze definitie is onderhevig aan nodige kritiek. Verba (1995) sluit alle passieve vormen- het niet gehoorzamen van de burger-, politiek geweld en andere initiatieven om de overheidsstructuur te veranderen of te behouden, ea. uit (Conge, 1988). Een gelijkaardige kritiek wordt geformuleerd door de auteurs Barnes en Kaase (1979). Zij menen dat de definitie te nauw is, aangezien een burger ook op verschillende niet-conventionele manieren kan protesteren (zoals het ondertekenen van petitie's, het verkeer blokkeren, vandalisme) en bijgevolg het beleid ook beïnvloeden. Ze definiëren politieke participatie als volgt: *"all voluntary activities by individual citizens intended to influence either directly or indirectly political choices at various levels of the political system"* (Conge, 1988). In deze definitie wordt het element 'vrijwillig' beklemtoond. Dit houdt in dat voor personen die stemplicht in België ervaren als een verplichting, gaan stemmen eigenlijk geen politieke participatie is.

Het rechtstreeks beïnvloeden van het beleid en de selectie van beleidsmakers vinden we eveneens terug in de definitie van Nelson (1979): *"action by private citizens intended to influence the actions or the composition of national or local governments"*

Politieke participatie is in haar ogen bedoeld om de samenstelling van nationale of lokale overheden te beïnvloeden, om zo indirect de gewenste doelen te bereiken. Deze visie past binnen het type representatieve democratie, gecreëerd door Hendriks (2006). Binnen dit type duiden de burgers om de

zoveel jaar vertegenwoordigers aan, die het mandaat krijgen om beslissingen te nemen. Ze stellen kortom de nationale of lokale overheden samen die in België door middel van compromissen tot een akkoord komen. Het stemmen bij verkiezingen is een vorm van politieke burgerparticipatie. Deze participatie is door het bestuur ingericht en vindt plaats binnen het institutioneel kader. De burger speelt een rol in een door de overheid uitgetekend scenario: hoe de participatie verloopt, waar, wie en wanneer worden allemaal bepaald door de overheid. Het zijn acties die gericht zijn op de beïnvloeding van het lokaal politiek systeem. Andere voorbeelden van politieke participatie zijn het deelnemen aan referenda, partijlid worden, ea (Wauters, De Rynck, & Dezeure, 2013). Daarnaast bestaat er ook civiele burgerparticipatie (Denters, 2005; Dezeure & De Rynck, 2011). Dit zijn activiteiten van de burgers die losstaan van bemiddeling van de overheid. Het zijn particuliere initiatieven waarbij de overheid dus niet aan te pas komt. Een voorbeeld hiervan zijn buurtbewoners die samen zwerfvuil opruimen (Wauters, persoonlijke communicatie 24 september 2014). Deze vorm van burgerparticipatie is vaak een opstap naar politieke participatie. Het heeft met andere woorden de functie van ‘school of democracy’ (Wauters et al., 2013). Civiele participatie is representatiever dan politieke participatie: enkele persoonskenmerken- zoals geslacht, opleiding, huidskleur en professionele status- staan los van het feit of men al dan niet participeert (Wauters et al., 2013). Dit is niet het geval bij politieke participatie, daar er een vertekening in de samenstelling is. De gemiddelde participant is een autochtone man van middelbare leeftijd die interesse heeft in politiek.

Bovenstaand onderscheid sluit aan bij het onderscheid tussen conventionele en onconventionele politieke participatie. Bij conventionele participatie gaat het om activiteiten die passen in en zich afspelen binnen in de institutionele politiek: de activiteiten zijn bijgevolg in sterke mate gestructureerd en wettelijk geregeld (Lamprianou, 2013). Diemer (2012) benadrukt conventionele participatie in zijn definitie van politieke participatie: *“engagement with traditional mechanisms in the ... political system, such as voting in elections and joining political organizations”*

De band met traditionele instellingen in het politieke circuit wordt met deze definitie in de verf gezet. Om deze reden wordt aan onconventionele participatie het label ‘formeel’ toegekend (Henn & Foard, 2012). Conventionele participatievormen zijn ingericht door de elite zelf en zijn ondersteunend voor het beleid. Dit is bijvoorbeeld lid worden van een politieke partij, lid zijn van een adviesraad, de gemeenteraad bijwonen ea.

Daarnaast kan men ook op een onconventionele manier participeren, deze vormen zijn niet ingericht door de elite daar ze spontaan ontstaan en vaak elite-uitdagend zijn aangezien ze het beleid in vraag stellen (Marsh, 1990). Ze worden om deze reden ook vaak protestpolitiek genoemd (Aalberts, 2004). Het voorbeeld bij uitstek hiervan zijn betogingen. De manifestatie op 6 november in 2014 van de nationale vakbonden te Brussel met rellen is een actueel voorbeeld van niet-conventionele participatie. Deze hebben niet altijd een negatieve invulling. Positieve invullingen zijn eveneens mogelijk (B. Wauters,

persoonlijke communicatie 3 december 2014). Een voorbeeld hiervan is een braakliggend terrein opfleuren. Onconventionele activiteiten spelen zich af buiten het formele politieke circuit (Aalberts, 2004), waarbij de participanten zelf de spelregels bepalen. Onconventionele participatie kan een illegale vorm aannemen en agressief overkomen (zoals vandalisme), maar dat is niet altijd het geval (zoals een Witte Mars) (Lamprianou, 2013). De drempel voor sommige onconventionele participatievormen zoals een petitie tekenen, staken, ea. zijn vandaag de dag verlaagd waardoor wat voorheen als onconventioneel beschouwd werd, ‘normale actiemiddelen’ geworden zijn (Fuchs, 1990; Dalton, 1996; Van Aelst, Decoster, & Walgrave, 2002). Dit wordt ook de normalisering van protest genoemd: staken is niet meer het voorrecht van de boze werker, maar een aanvaarde manier van politieke participatie die door om het even wie uitgeoefend kan worden (B. Wauters, persoonlijke communicatie, 26 november 2014). Andere participatievormen zoals vandalisme, onwettige betogingen zijn illegaal en worden niet als conventioneel gezien.

Weldon (2006) onderscheidt twee gradaties van politieke participatie, namelijk: het lid worden van een partij en de mate waarin een partijlid actief is binnen een partij (Van Biezen, 2012). In deze uiteenzetting wordt er ingegaan op de eerste vorm: het lid worden van een partij. De mate waarin een lid al dan niet actief participeert binnen de partij en gebruik maakt van ‘intra-party democratie’ inspraak wordt buiten beschouwing gelaten. Het lid zijn van een partij is een geïnstitutionaliseerde vorm van politieke participatie (Wauters, 2014).

In deze thesis zal ik het lidmaatschap van politieke partijen bestuderen. Omwille van deze reden is het belangrijk om te schetsen wat het belang van politieke partijen binnen de maatschappij is. En wat er verstaan wordt onder de term ‘politieke partij’. Deze concepten worden in kaart gebracht in volgend onderdeel.

2.2. Politieke partij

Wat is een politieke partij? Het vinden van een universele definitie voor het concept ‘politieke partij’ is niet eenvoudig aangezien dit onderhevig is aan normatieve waarden. Doorheen de geschiedenis is er reeds heel wat inkt gevloeid over dit concept. In dit onderdeel geef ik enkele mogelijke definities weer.

Een eerste mogelijke definitie is die van Sartori (2005), namelijk: *“any political group identified by an official label that presents at elections, and is capable of placing through election, candidates for public office”* Een gelijkaardige invulling van Heywood (2002): *“a group of people that is organized for the purpose of winning government power, by electoral or other means.”* Uit vorige definities kunnen we twee kenmerken van politieke partijen distilleren: het deelnemen van partijen aan de verkiezingen en de intentie hebben om onderdeel te zijn van de public office (cfr. infra) (Gebu, 2014).

Politieke partijen worden vaak verward met drukkinggroepen, ze verschillen echter fundamenteel. Jacobsohn (1988) drukt het verschil uit aan de hand van volgende definitie: “*Whereas a pressure group is an interest group that uses the political process to achieve its aims, the political party is an interest group that uses the political process to achieve its aims by filling vacant elected government offices with its members. The primary function of any political party is to win elections.*” (Devos, 2006). Zoals eerder vermeld zijn politieke partijen instanties die het winnen van verkiezingen nastreven om politieke mandaten uit te oefenen. De agenda is kortom ondergeschikt aan deze intentie. Drukkinggroepen daarentegen nemen niet deel aan verkiezingen: ze willen invloed uitoefenen zonder politieke mandaten te bekleden (Devos, 2006). Volgens Heywood (2002) onderscheiden partijen zich naast de intentie om een vertegenwoordiging binnen het parlement te behalen, op drie andere vlakken van drukkinggroepen. Ten eerste willen partijen een ‘kiezermagneet’ zijn (Devos, 2006) : om deze reden stellen partijen zich zo aantrekkelijk mogelijk voor om de doorsnee kiezer te bekoren. Dit heeft gevolgen voor de agenda inhoud: politieke partijen focussen zich op een breed scala van maatschappelijke thema’s, terwijl het programma van een drukkinggroep vaak één punt bevat (Brunell, 2005; Heywood, 2002). Drukkinggroepen zijn niet bedoeld om populistisch te zijn en zoveel mogelijk kiezers te overtuigen. Ze willen een concreet maatschappelijk probleem aankaarten. Politieke partijen stellen een programma op waarbij ze aandacht hebben voor het algemeen belang. Drukkinggroepen daarentegen kunnen zich beperken tot een deel belang mede omdat het programma bestaat uit één tot enkele thema’s die niet overeenkomen met een belang voor de gehele samenleving. Ten tweede hebben politieke partijen een formele structuur, aangezien ze de verkiezingen willen winnen. Ze zijn immers spelers binnen het formele politiek circuit. Drukkinggroepen focussen zich meestal op het behalen van één doel –dit is niet altijd zo, denk hierbij aan vakbonden-, wanneer dit bereikt is verdwijnt de bestaansreden: ze zijn minder permanent (Devos, 2006). Om deze reden hebben ze een losse organisatie, die vaak bestaat uit aanhangers; het zijn geen formele leden met partijlidkaart. Ten slotte is ideologie binnen politieke partijen de hoeksteen: het reilen en zeilen van de organisatie is hieraan onderhevig. Drukkinggroepen zijn vaak informeel, en bestaan meestal zonder ideologische invalshoek (Devos, 2006).

Doorheen de literatuur worden aan de hand van diverse definities verschillende functies toegekend aan politieke partijen. Dewachter (2003) bundelt de door Fiers (1998) onderscheiden functies in drie categorieën samen. In eerste instantie is er de programmatorische functie: dit zijn de functies met betrekking tot het beleid en het programma van politieke partijen. Politieke partijen brengen personen met eenzelfde visie samen: de focus van deze definities ligt met andere woorden op gedeelde ideologie. Hun vragen worden gebundeld om hun belangen en verwachtingen te behartigen: de voorkeuren van kiezers worden door middel van politieke partijen omgezet in concreet overheidsbeleid (Katz & Crotty, 2006). Politieke partijen worden gezien als instrumenten om het beleid te beïnvloeden, om macht te verkrijgen. Naast de programmatorische functie, oefenen politieke partijen ook een positionele functie uit: politieke partijen zijn vehikels die bepalen wie het beleid uitoefent en wie welke positie binnen de overheid

uitoefent (Devos, 2006). Ten slotte hebben politieke partijen nog functies naar de burger toe. Dit houdt bijvoorbeeld feedback vanwege de burger op regeringsbeslissingen in (Fiers, 1998).

Politieke partijen houden in deze visie een driehoeksrelatie in: ten eerste zijn ze verbonden met het electoraat of aanhang (Devos, 2006). Politieke partijen staan en vallen met hun aanhang, aangezien het electoraat de resources zijn van een partij: ze voorzien enerzijds steun – niet enkel financieel maar ook steun bij verkiezingen-, anderzijds kandidaten voor politieke mandaten (cfr. supra). Ten tweede ontstaat er een verbinding met de overheid (Devos, 2006) : het zijn de lege zetels binnen wetgevende en uitvoerende instanties die opgevuld worden. In laatste instantie is de partij verbonden met de organisatie zelf (Devos, 2006). Partijen zijn zoals reeds vermeld georganiseerd, ze hebben een formele structuur. Zo onderscheiden Mair en Katz (1994) drie onderdelen waaruit een politieke partij bestaat, namelijk: ‘party in public office’, ‘party in central office’ en ‘party on the ground’. The party in public office komt overeen met de parlaments- regeringsleden. The party in central office is de centrale partij organisatie. En het is binnen de ‘party on the ground’ dat de conceptualisering van partijleden terug te vinden is. Hierop kom ik later terug.

Uit bovenstaande uiteenzetting blijkt dat het niet gemakkelijk is om een ongecontesteerde definitie te hanteren. Om deze reden werden er elementen onderscheiden waaraan een instantie moet voldoen om te kunnen spreken van een politieke partij (Devos, 2006).

In eerste instantie moet het doel van de organisatie het bekleden van politieke mandaten zijn. De organisatie moet met andere woorden streven naar het hebben van invloed binnen het parlementair bestel om zo het beleid te bepalen. Om dit kenmerk na te streven zal men bijgevolg deelnemen aan verkiezingen. In tweede instantie gaat het over formeel georganiseerde organisaties, die kortom bestaan uit een formele structuur. Dit houdt in dat er een verdeling is van taken, verantwoordelijkheden, ea. In derde instantie bestaat de politieke agenda uit meerdere topics, en niet uit een thema. In laatste instantie wordt de ideologie door alle leden van de organisatie gedragen: iedereen heeft dezelfde invalshoek. Hooghe (2004) vat deze kenmerken samen in volgende definitie: *“Een organisatie die via een rechtstreekse deelname aan wetgevende verkiezingen een deel van het politiek personeel levert en op die manier deelneemt aan de uitoefening van de staatsmacht.”* (Hooghe, 2004).

2.3. Partijleden

Het derde deel waaruit een partij bestaat is the ‘party on the ground’ (Mair & Katz, 1994). Dit concept omslaat de partijleden en kiezers, maar ook ruimer gezien de link van de partij met de bevolking en hoe deze tot stand komt (Wauters, 2014). Het vertrouwen van de bevolking dat een partij al dan niet geniet is hierbinnen te situeren. In de literatuur werd er reeds veel onderzoek verricht naar de vermindering van het aantal partijleden. Uit deze werkstukken komen verschillende definities van partijlidmaatschap naar

voren. In dit deel zetten we de verschillende invullingen van het concept ‘partijlid’ op een rij en bespreek ik het belang van partijleden.

Een eerste conceptualisering vinden we terug in het werk van Katz en Crotty (2006), zij omschrijven partijlidmaatschap als volgt: *‘an organizational affiliation by an individual to a political party assigning obligations and privileges to that individual’*. Lidmaatschap constitueert kortom een relatie tussen een individu en een politieke partij waardoor er plichten, voorrechten en functies aan het individu toegekend worden. Partijleden hebben verschillende belangrijke functies, namelijk: functioneren als doorgeefluik om zo het beleid mee te bepalen, legitimiteit en electorale steun voorzien en de partijinfrastructuur faciliteren.

2.3.1. Verschillende functies

Er kunnen verschillende functies toegedicht worden aan partijleden, die het reilen en zeilen van politieke partijen bepalen. Deze functies maken partijleden belangrijke actoren. In dit onderdeel worden ze kort toegelicht.

2.3.1.1. 1° functie: Doorgeefluik of policy-oriented function (Van Liefferinge & Wauters, 2014)

Ten eerste nemen de leden de functie van doorgeefluik op zich: ze geven vraagstukken die zich voordoen in de maatschappij door aan de top van de politieke partij. Dit is een bottom-up inspraak, en wordt omschreven als ‘policy-oriented function’ door Van Liefferinge en Wauters (2014). De leden vormen anders gezegd de brug tussen de civil society en de top van de politieke partij (Cross & Young, 2008). Partijleden kunnen bijdragen aan de beleidsbepaling (Bennie, 2013). Het optimaal functioneren van politieke partijen vereist een link met de civil society, die men verkrijgt via leden. We zouden kunnen beargumenteren dat partijleden niet de enige actor zijn die deze link kunnen voorzien. Zo kan het gebeuren dat er door sociale media of bewegingen aandacht gevestigd wordt op problematiek, die politieke partijen overnemen. Zo zal in een regeerakkoord altijd een sectie toegewijd zijn aan het milieu, en dit door de link tussen nieuwe sociale bewegingen en de besluitvorming (Wauters, persoonlijke communicatie, 26 november 2014). Young en Cross (2008) menen dat het ontbreken van de link die partijleden faciliteren zal resulteren tot politieke partijen als lege omhulsels die gedomineerd worden door electorale en politieke professionals (Cross & Young, 2008). Hiervan zijn er reeds sporen van terug te vinden. Zoals eerder vermeld bestaan politieke partijen uit een groot aantal papieren en passieve leden (Vander Weyden & Abts, 2010). Papieren leden zijn individuen die zich aansluiten, wat meteen het einde van hun engagement inhoudt. Passieve leden daarentegen zijn actiever. Ze wonen nu en dan een vergadering bij, maar de standpunten vertolken in de partij is niet aan dit soort individu besteed (Vander Weyden & Abts, 2010). Uit het onderzoek van Van Haute et al. (2013) bleek dat 56,7% van de CD&V geen tijd investeerde in partij activiteiten en 45% van het ledenbestand het voorbije jaar geen enkele vergadering op lokaal niveau bijwoonde. Uit onderzoek van Schamp et al (2014) kwam naar voren dat meer dan 80% nog nooit een nationaal congres heeft bijgewoond, en dat ongeveer de helft niet

participeert aan een externe activiteit die de partij organiseert (Schamp et al., 2014). Binnen de CD&V maken partijleden weinig gebruik van de ‘intra-party democracy’ en kunnen we situeren binnen de categorieën ‘papieren’ of ‘passieve’ leden (VanderWeyden & Abts, 2010). Het aantal actieve leden binnen een partij wordt beperkter en dit is schadelijker dan de vermindering van het gehele ledenbestand.

2.3.1.2. 2° functie: Legitimerende functie

Dit sluit aan bij de tweede functie van partijleden, namelijk een legitimerende functie (Van Liefferinge & Wauters, 2014). Het vergroten van de inspraak van partijleden binnen partijen door onder andere het organiseren van rechtstreekse voorzittersverkiezingen, het geven van stemrecht op partijcongressen, ea. maakt het mogelijk voor de partijvoorzitter om zijn acties te legitimeren (Van Liefferinge & Wauters, 2014). Deze legitimering bevat twee invalshoeken: intern en extern. De interne component houdt in dat de voorzitter gesteund wordt door het gros van partijleden. Als externe component wordt het nemen van een moeilijke beslissing gelegitimeerd door aan te geven dat de partijleden de partijvoorzitter het mandaat gegeven hebben om tot die beslissing te komen (B. Wauters, persoonlijke communicatie, 26 november 2014; Van Liefferinge & Wauters, 2014).

Een belangrijke nuancering is hier ter plaatse: onderzoeken tonen aan dat leden over een eerder beperkte invloed bezitten betreffende de interne democratie van politieke partijen (Van Liefferinge & Wauters, 2014; Wauters, 2010). Zo merken we bij rechtstreekse voorzittersverkiezingen dat in 37 van de 76 of 48,8% van de gevallen er slechts één kandidaat is. Indien er twee kandidaten zijn, is het verschil in het aantal stemmen tussen de uittredende of de door de partij voorgeschoven kandidaat en de uitdager zeer groot is (Wauters, 2009). Een voorbeeld hiervan is de voorzittersverkiezingen van de N-Va in 2014. Bart de Wever – de uittredende kandidaat- haalde het met een overdonderde meerderheid van 91% van de stemmen van zijn tegenstander Gert Vertonghe. Men kan zich afvragen of er wel sprake is van interne democratie. Bovendien zien we dat de gemiddelde participatiegraad van de voorzittersverkiezingen rond de 40,09% ligt (Wauters, 2009), wat opnieuw aantoont dat er een groot aantal passieve leden zijn. Studies tonen aan dat het introduceren van deze interne democratie niet leidt tot een empowerment van alle partijleden maar tot een versterkte macht van de partij elite en partijvoorzitter (Van Liefferinge & Wauters, 2014; Wauters, 2010). Uit voorgaande blijkt that *size doesn't really matter*. Wat wel telt is het aantal actieve leden (Schamp, Wauters, & Devos, 2014). Het afnemen van het aantal actieve partijleden resulteert bijgevolg in een politieke agenda die bestaat uit beperkte invalshoeken waardoor sommige vraagstukken de top niet bereiken. Een beperkte actieve groep die een vinger in de pap heeft is een gevaarlijk fenomeen voor de partijen.

2.3.1.3. 3° functie: Het voorzien van electorale steun of de electorale functie (Van Liefferinge & Wauters, 2014)

Een derde functie van partijleden is het voorzien van electorale steun (Bennie, 2013). Wauters en Van Liefferinge (2014) omschrijven dit als electorale functie. Partijleden stemmen doorgaans voor hun partij

tijdens de verkiezingen. Maar kunnen ook buiten de verkiezingsperiode hun partij promoten. Partijleden worden door Scarrow (1996) omschreven als ambassadeurs in de gemeenschap (Bruter & Harrison, 2009; Schamp et al., 2014), Van Aelst et al. (2012) omschrijven ze als ‘part-time marketeers’ (Van Liefferinge & Wauters, 2014). Partijleden belichamen in de gemeenschap de waarden en ideeën van politieke partijen en brengen deze over aan anderen. Het zijn ‘opinie leiders’ die hun visie vertolken (Scarrow, 1996). Hun lidmaatschap in niet-politieke organisaties zoals een jeugdbeweging, fitness, ea. leidt tot informeel contact met anderen. Door hun participatie in de gemeenschap verkondigen ze de partijboodschap waardoor ze het beeld dat anderen hebben over de partij kunnen bijsturen en bijgevolg anderen aanmoedigen om voor hun partij te stemmen en/of partijlid te worden (Van Liefferinge & Wauters, 2014). Partijleden worden ook ingezet om campagnes te ondersteunen door onder andere affiches en folders te verspreiden (Schamp et al., 2014).

Partijleden kunnen partijen ook steunen in tijden van verkiezingen, dit kunnen ze doen op twee manieren. Enerzijds kunnen ze de partij financieel steunen, waardoor men uitgebreider campagne kan voeren waardoor de kans dat de politieke partij in de regering kan zetelen toeneemt (Bennie, 2013). De regels omtrent partij- en campagnefinanciering is in België zeer strikt (Van Liefferinge et al, 2014), en de ledenbijdragen zijn de minst belangrijke inkomstenbron (Fiers et al., 2007). Anderzijds vormt het ledenbestand een bron van mogelijke kandidaten om politieke functies in te vullen (Bennie, 2013; Schamp et al., 2014; Van Liefferinge & Wauters, 2014). Er zijn immers leden nodig om de lijst op te vullen. De Nederlandse partij ‘Partij Voor de Vrijheid’, waarvan Geert Wilders partijvoorzitter en enige partijlid is (cfr.infra), ondervindt op dit vlak problemen (Van Liefferinge & Wauters, 2014).

2.3.1.4. 4^e functie: Partijinfrastructuur voorzien

Ten slotte zijn partijleden het hart van politieke partijen. Politieke partijen staan en vallen met partijleden, aangezien zij de partij vitaal houden. Partijen worden immers voor een deel gefinancierd door ledenbijdragen (Bennie, 2013). Daarnaast moeten er allerlei functies bekleed worden en zijn leden nodig om de partij in de verschillende bestuurslagen te vertegenwoordigen. Partijleden zijn de onderdelen waaruit een partij bestaat, en die ze recht houden.

2.3.2. Rechten en plichten

Uit de conceptualisering van Katz en Crotty (2006) volgt dat partijleden beschikken over rechten en plichten. De toegekende plichten en voorrechten verschillen van partij tot partij. Globaal genomen zijn partijleden verplicht om jaarlijks lidgeld te betalen en lidmaatschap van een andere politieke partij af te zweren. Rechten waarover het individu beschikt zijn kandidaten voor het parlement en de regering oftewel the party in the public office genoemd (cfr. supra) te selecteren, het beleid te debateren, ea (Katz & Crotty, 2006). Katz en Crotty (2006) argumenteren dat partijlid zijn iets formeel is, en los van het feit of het partijlid al dan niet actief is binnen een partij gezien moet worden. Het is met andere woorden een

titel die toegekend wordt aan een individu. Ze maken in tegenstelling tot Weldon (2006) (cfr. supra) geen onderscheid naarmate men actief is binnen een partij. Het concept partijlid omslaat zowel actieve partijleden als de papieren leden of passieve leden (Vander Weyden & Abts, 2010).

2.3.3. Andere invulling

Naast de invulling van Katz en Crotty (2006), gaven ook Hofmeister en Grabow (2011) interessante elementen weer van partijleden in hun formulering van het concept ‘politieke partijen’. Hun definitie beklemtoont dat het burgers zijn die op basis van vrijwillig lidmaatschap hun partij aan de macht willen brengen via verkiezingen om zo bestaande problemen op te lossen. (Gebu, 2014) Hieruit kunnen we destilleren dat partijleden burgers zijn met een gelijkgezinde ideologie, en zich aansluiten bij de politieke partij met een overeenkomende ideologie om zaken te verwezenlijken. Dezelfde visie vinden we terug binnen de conceptualisering van politieke partijen van Witte (1996) : “(...) leden met nagenoeg dezelfde politieke overtuiging (...)”

2.3.4. Relevantie van partijleden

“Does size matters?”

Leidt een krimpend ledenbestand tot repercussies waardoor politieke partijen niet meer in staat zijn om hun cruciale rol in het politiek systeem uit te voeren? Het lid zijn van een politieke partij is niet meer aantrekkelijk, personen binden zich vandaag de dag zich minder snel aan een politieke partij. Dit wordt in de literatuur ‘partisan de-alignment’ genoemd: de burger wordt volatiel (Dassoneville & Baudewyns, 2014; Fiers et al., 2007; Rusk & Norpoth, 1982). Conventionele participatie zoals lidmaatschap neemt m.a.w. af. In zijn bestseller ‘*Bowling Alone*’ kaartte Putnam (2000) deze ‘decline these’ (de afname van traditionele participatie) aan (Van Den Bosch, 2009). Putnam (2000) had echter geen oog voor niet-traditionele participatie: de terugloop van het aantal partijleden impliceert niet dat politieke participatie teloorgaat. Er is sprake van een vervangingsthese of een transformatie van actie-en participatiepatronen: participatie in de klassieke omgeving- zoals lid zijn van een politieke partij- wordt vervangen door participatie op een andersoortige manier zoals het deelnemen aan protest (Hustinx & Lammertyn, 2003; Stolle & Hooghe, 2005). Er ontstaan nieuwsoortige sporadische en minder georganiseerde samenwerkingsverbanden die het bestuur op een informele manier beïnvloeden (B. Wauters, persoonlijke communicatie 24 september 2014; Van Den Bosch, 2009). Dit komt overeen met onconventionele participatie en deze trend treft voornamelijk jongeren, later hierover meer. Het beleid wordt kortom niet enkel door politieke partijen (en hun partijleden) vormgegeven, maar ook andere actoren (zoals sociale bewegingen) spelen een belangrijke rol.

Daarnaast constateren we dat verdergaande trends hun weg vinden in het Belgische politieke landschap die het belang van partijleden nuanceren: zo kijken politieke partijen verder dan hun partijleden.

Voorbeelden hiervan zijn de vernieuwingsoperatie Innesto van de CD&V en M34 van de Open VLD. In beide gevallen konden niet-partijleden hun zegje doen en nieuwe ideeën formuleren, die input vormden voor het partijprogramma van beide partijen (B. Wauters, persoonlijke communicatie, 19 november 2014 & Schamp et al., 2014). De invloed van niet-leden kan vergaand zijn: zo bijvoorbeeld opteerde de Franse partij “Union pour un Mouvement Populaire” ervoor om zijn presidentskandidaat te laten verkiezen door alle kiezers in plaats van hun partijleden. Een stap verder is het standpunt van Geert Wilders, partijleider van de Nederlandse Partij voor de Vrijheid. Hij pleit voor een partij met slechts één partijlid, namelijk de voorzitter zelf (Schamp et al., 2014). Politieke partijen zoeken naar manieren om individuen op een soepele wijze te linken aan hun partij, zonder dat hiervoor een organieke band (zoals partijlid of sympathisant) voor moet bestaan. Scarrow (2014) noemt dit fenomeen ‘Multi-speed Membership Parties’. Dit houdt in dat partijen individuen de mogelijkheid aanbieden om op verschillende manieren –zonder de vereiste lid te zijn- met de partij te participeren in activiteiten rond belangenbehartiging (Scarrow, 2014). Deze individuen die op een soepele manier verbonden zijn met de partij worden vaak ingezet als ‘digital ambassadors’ die via sociale media de standpunten moeten overbrengen (Scarrow, 2014).

Daarnaast leidt het blind staren op cijfers tot verkeerde conclusies. Het kleiner worden van de achterban is niet noodzakelijk een probleem. Het aandeel passieve of papieren leden binnen het ledenbestand is groot (cfr. supra). Het afslanken van de *size* is hierdoor één zaak. Het verliezen van actieve leden is daarentegen het echte pijnpunt. De afname van actievelingen vormt een gevaar, aangezien politieke partijen bijgevolg lege omhulsels worden, en gedomineerd worden door de politieke elite (cfr supra). Politieke partijen bekleden in België een belangrijke rol aangezien België een participatie is – *“een politiek systeem waarin politieke partijen het overwicht op alle andere instellingen in de politieke besluitvorming hebben”* (Dewachter, 2003). Politieke partijen kunnen een grote invloed hebben op het beleid. Om deze reden is een niet-representatieve samenstelling van het ledenbestand gevaarlijk. Bovendien is de hoeveelheid actieve leden een belangrijker gegeven dan de totale grootte van de achterban: kwaliteit domineert over kwantiteit (Schamp et al., 2014).

2.4. Daling ledenaantal

Het partijlidmaatschap in de Westerse democratieën staat sinds een lange periode onder druk: het ledenaantal kent in Europa, met uitzondering van toenmalige dictaturen zoals Spanje, Griekenland en Portugal, een dalende trend (Van Biezen, Mair, & Poguntke, 2012; Van Liefferinge & Wauters, 2014). Het partijlidmaatschap omvat een steeds kleiner wordend electoraat en is hierdoor niet representatief voor één kenmerk namelijk: leeftijd, later hierover meer (Scarrow & Gezgor, 2010). Deze trend werd duidelijk zichtbaar op het einde van de jaren tachtig: in het begin van de jaren zestig had 15% van het electoraat een partijkaart. Terwijl op het eind van de jaren tachtig dit cijfer slechts 10,5% bedroeg (Katz et al., 1992; Mair & Van Biezen, 2001; Van Biezen et al., 2012; Van Liefferinge & Wauters, 2014). De teloorgang

van het aantal partijleden zet zich reeds enkele decennia gestaag door (Mair & Van Biezen, 2001). De meest recente cijfers tonen aan dat slechts 4,7% van de bevolking partijlid is (Van Biezen et al., 2012; Van Liefferinge & Wauters, 2014). De mate van het ledenverlies verschilt tussen democratieën. Politieke partijen in landen zoals Griekenland, Spanje en Portugal die recent democratie introduceerden zagen hun achterban de laatste jaren groeien. Voormalige communistische landen, zoals Polen, zijn onderaan het lijstje te plaatsen wat het aantal partijleden betreft. Daarnaast beïnvloedt de grootte van de staat – als in bevolkingsaantal- eveneens het verval: grote staten zoals Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben lagere niveaus van partijlidmaatschap, dit in tegenstelling tot kleine staten zoals België, Finland en Zweden. Dit patroon gaat echter niet voor alle lidstaten op: zo scoorde Nederland als middelgrote staat in het vorig decennium zeer laag (Mair & Van Biezen, 2001).

Algemeen gezien is de traditionele ledenbasis aan het afkalven in België. Een belangrijke oorzaak hiervan is terug te vinden in het feit dat het bezitten van een partijkaart niet meer altijd een vereiste is om een functie binnen de ambtenarij te bekleden. De selectie en aanwerving van ambtenaren is nu sterk geprofessionaliseerd en transparant, en is bijgevolg niet meer afhankelijk van het hebben van politieke contacten (Fiers et al., 2007). Vandaag de dag verliezen niet alle Belgische partijen leden. Delwit (2011) constateert dat er een variatie is tussen de partijen wat de evolutie van hun ledenaantal betreft. Uit recent onderzoek van Hooghe en Boonen (2014) zien partijen zoals Groen!, Ecolo, de N-VA en de PVDA (Partij van de Arbeid) hun achterban groeien. Deze partijen slagen er echter niet in om qua ledenaantal het hoge niveau te bereiken dat partijen zoals de CD&V bijvoorbeeld vroeger behaalde. Andere partijen zoals de Open Vld, de MR en het Vlaams Belang zien hun aantal inkrimpen. De daling treft in het bijzonder de traditionele verzuilde partijen zoals de socialistische (SP.a en de PS) en de Christen-Democratische partijen, waaronder de CDH en de CD&V. Deze laatstgenoemde partijen zagen hun ledenaantal over de periode 1981-1999 inkrimpen met zo'n 36%. (Van Haute et al., 2013). Deze daling kunnen we grotendeels toeschrijven aan de secularisatie en ontzuiling (Wauters, 2014). De CD&V wordt kortom geconfronteerd met een kleiner wordende achterban.

2.5. Het profiel van partijleden

Wie is of wordt vandaag de dag lid van een politieke partij? De literatuur biedt een antwoord op deze vraag. Het ledenbestand is geen representatieve weerspiegeling van de bevolking betreffende de leeftijd (Scarrow & Gezgor, 2010). Doorsnee genomen zijn partijleden oudere mannen die hoger opgeleid zijn en professioneel actiever zijn (Van Haute et al., 2013 & Van Biezen et al., 2012). Er is sprake van een participatie-elite. Leeftijd is een belangrijke variabele. Partijleden neigen een hogere leeftijd te hebben dan de bevolking. De Belgische politieke partijen ontsnappen niet aan deze trend: individuen van middelbare leeftijd zijn oververtegenwoordigd (Scarrow & Grezgor, 2010). In de jaren 90 waren

ongeveer 19% van de leden ouder dan 60 jaar. Een decennium later vertegenwoordigde het aantal 60-plussers een derde van de achterban (Scarrow & Grezgor, 2010).

Net zoals het geval was bij het ledenverlies varieert het aandeel van partijleden van middelbare leeftijd van partij tot partij. 37,9% van het ledenbestand van de CD&V was in 2013 ouder dan 65 jaar (Van Haute et al., 2013). Jongere partijen zoals Ecolo hebben een lagere gemiddelde leeftijd: 32,3% van de populatie is jonger dan 45 jaar (Van Haute et al., 2013). Anders gezegd hebben de verzuilde partijen het grootste aandeel oudere partijleden, dat in tegenstelling tot partijen zoals Ecolo (Van Haute et al., 2013). Deze data lijken aan te tonen dat de CD&V er moeilijk in slaagt om nieuwe jongere leden aan te trekken. De literatuur geeft hiervoor enkele redenen op.

Een eerste reden is dat meer en meer mensen zich niet kunnen identificeren met een politieke partij. De zogenaamde 'partisanship' of partij-identificatie komt in gedrang. Mensen kunnen zich minder in de standpunten en partijprogramma's van politieke partijen terugvinden (Devos, 2006) Oorzaken hiervan zijn de individualisering en de-alignment (Dassoneville & Baudewyns, 2014; Fiers et al., 2007; Rusk & Norpoth, 1982). Een onderzoek in Groot-Brittannië toont aan dat één op vijf in 2012 geen enkele band of 'affiliatie' had met politieke partijen (Keen, 2014). Daarnaast nam de sterkte van identificatie af: het aantal mensen die zich zeer sterk of sterk konden vinden in de visies van partijen nam af met 15% tijdens de periode 1987-2012 (Keen, 2014). Deze dalende trend komt voor bij zowel alle leeftijdscategorieën, maar treft in het bijzonder de jongeren (Keen, 2014). Jongeren slagen er minder in dan oudere personen om zich te identificeren met partijen, en zijn om deze reden minder geneigd om lid te worden van een politieke partij.

Een tweede oorzaak van de scheve samenstelling wat leeftijd betreft is het feit dat jongeren participeren op een andere manier. Jongeren engageren niet minder dan ouderen, maar de wijze waarop is echter verschillend. Jongeren verkiezen onconventionele participatiekanalen zoals online participatie (Aalberts, 2004; Oser, Hooghe, & Marien, 2013), stakingen, lid zijn van actiegroep, ea. O'Neill (2002) noemt deze participatievormen 'new politics'. Zo geeft in een onderzoek uitgevoerd in 2009 (Hooghe, Marien, & Quintelier, 2009) aan dat 8,4% van de jongeren partijlid zijn, terwijl dit aandeel voor de ouderen 13,9% bedraagt. Bij onconventionele participatie zoals het tekenen van een petitie bedraagt het aandeel jongeren 22,3%. Dit cijfer is opmerkelijk hoger dan het cijfer van lid te worden van een partij (conventionele participatie) en hoger dan het aantal ouderen die een petitie tekenen (namelijk 16,6% van de respondenten met een leeftijd boven de 54 jaar). Ook Inglehart en Nevitte (1996) beargumenteren dat jongeren minder gunstig staan tegenover de traditionele wijzen van politieke participatie, en opteren om via directe en niet-hiërarchische methoden te participeren. Hiervoor zijn enkele oorzaken terug te vinden in de literatuur. Zo hebben onconventionele participatievormen een grotere openheid en zijn ze bijgevolg laagdrempelig voor jongeren. Conventionele participatie is dit niet altijd, het voorbeeld bij uitstek is de leeftijdsdrempel bij

het stemrecht. Daarnaast hebben jongeren een positieve visie over deze participatievormen, dit in contrast met het laag politiek zelfvertrouwen dat jongeren hebben in conventionele participatievormen. Jongeren zijn in andere woorden cynisch over politiek (Quintelier, 2007). Ten slotte vereist conventionele participatie interesse en specifieke politieke kennis van jongeren. Jongeren voelen zich niet aangetrokken tot politiek omdat het gaat over zaken, waarmee ze amper geconfronteerd worden (huwelijk, huisvesting, ea.) (Quintelier, 2007). Politieke kennis en interesse ontbreken in het algemeen waardoor ze andere kanalen zoeken om te participeren die deze eisen niet stellen (Aalberts, 2004).

Nauw verbonden met het aspect leeftijd zijn de professionele status en activiteit van de leden. Binnen de achterban van de CD&V springt er één groep in het oog: de gepensioneerden. Dit is logisch, aangezien ze het grootste aandeel oudere partijleden bevat (Van Haute et al., 2013).

2.6. Case van het onderzoek: de CD&V

In deze thesis zal het ledenbestand van de CD&V onderzocht worden. In het licht van dit onderzoek wordt kort de geschiedenis van de CD&V toegelicht.

2.6.1. Van kinderschoenen tot het Katholieke Blok

De eerste sporen van de partij vinden we terug in de oorspronkelijke Katholieke Partij. Tijdens de eerste schoolstrijd verpletterde de Katholieke Partij de liberalen bij de verkiezingen van 1884. Sindsdien kunnen we volgens Hooghe (2004) spreken van een politieke partij: dankzij de deelname aan de verkiezingen, oefende de Katholieke Partij politieke mandaten uit. De partij onderging vervolgens tot de Tweede Wereldoorlog enkele hervormingen: de Katholieke Partij werd in 1921 hervormd tot het Katholiek Verbond van België (Colla, 2010). Dit verbond bundelde de oude Federatie van Katholieke Kringen, en was een standenpartij (Dewachter et al, 1995; Wauters & Schamp, 2014). Dit houdt in dat binnen de partij vier partijen gelijkwaardig aanwezig waren, namelijk: arbeiders, middenstanders, landbouwers en vrije beroepen. Het idee van een standenpartij was om alle klassen van de maatschappij te verenigen door middel van een programma van religieuze, sociale en politieke principes. Deze werd op zijn beurt in 1936, als gevolg van een verkiezingsnederlaag getransformeerd tot het Katholieke Blok (Colla, 2010).

2.6.2. Het ontstaan van de CVP

Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog onderging het Katholieke Blok een belangrijke wijziging, die leidde tot het ontstaan van de Christelijke Volkspartij, of kortweg de CVP. Een mentaliteitsverandering vond plaats: de klemtoon werd gelegd op het zijn van een volkspartij. Het wil met andere woorden een magneet zijn voor de hele bevolking. Hieruit blijkt dat de partij open staat voor iedereen, waardoor de CVP zich afzet van het standenideaal (Beke, 2005) Een individu moet niet tot de standen landbouwer, arbeider of middenstand behoren om lid te worden van de partij. (Wauters &

Schamp, 2014) Een standenloze partij was echter de intentie, het bestaan van standen volhardde aangezien sociale organisaties de basis vormden voor de partij (Beke, 2005). Bovendien merken we dat het woord katholiek vervangen wordt door ‘christelijk’. Voor het eerst wordt de Kerk gezien als een instantie los van de partij, en bijgevolg los van de politiek. Dankzij deze mentaliteitsverandering waren alle bevolkingsgroepen, ongeacht hun geloof of moedertaal, welkom in de partij (Beke, 2005). Beke omschrijft de CVP als een catch all party, volgens het model van Otto Kirchheimer (1996). Partijen van dit type hebben een programma dat gericht is op het aantrekken van zoveel mogelijk kiezers (Devos, 2006). In het begin van de jaren tachtig telde de basis rond de 125 141 partijleden, en vormde met dit aantal de grootste partij. In 1987 bereikte de partij een hoogtepunt met 139 398 leden. Vanaf dan neemt het ledenaantal af (Hooghe, & Quintelier, 2010).

2.6.2.1. Van CVP naar de CD&V

De aanleiding tot het ontstaan van de CD&V is de uitbraak van de dioxinecrisis in 1999. Ten tijde van dit schandaal vonden er federale verkiezingen plaats. De CVP kende grootschalige electorale verliezen en een paars-groene regering kwam aan het bewind. Voor het eerst sinds 40 jaar zetelde de Christen-democratische partijen niet in de federale en Vlaamse regering. Ook de achterban krimpt verder in. Met de CVP in de oppositie, was het tijd voor een vernieuwing van de partij. Onder impuls van de nieuwe partijleider Stefaan De Clerck werd een innovatief project opgestart waardoor de CVP een ‘ideeënpartij moest worden waarin de mens centraal staat’. Op 3 september 2001 werd de CVP in een nieuw kleedje gestoken, en kreeg het voortaan de naam ‘CD&V’ of Christen-Democratisch en Vlaams (CD&V, 2014).

2.6.3. De CD&V vandaag

Vandaag de dag is de achterban van de CD&V sterk afgeslankt. Ze is niet meer de grootste Vlaamse partij zoals ze decennialang is geweest. Met zo’n 56.746 leden staat ze op de tweede plaats wat ledenaantal betreft, na de Open Vld dat 63.239 leden telt en daarmee het grootste ledenbestand heeft (Hooghe & Boonen, 2014). Daarnaast heeft de CD&V zoals eerder vermeld een eerder ouder ledenpubliek. Het is deze laatste trend dat we zullen onderzoeken.

3. RANDFACTOREN EN MOTIEVEN

Vooraleer de onderzoeksvraag te formuleren, is het van belang eerst de theorieën rond motieven van partijlidmaatschap uiteen te zetten. Om deze reden behandel ik vooreerst de verschillende theorieën om vervolgens het onderzoeksopzet uit de doeken te doen.

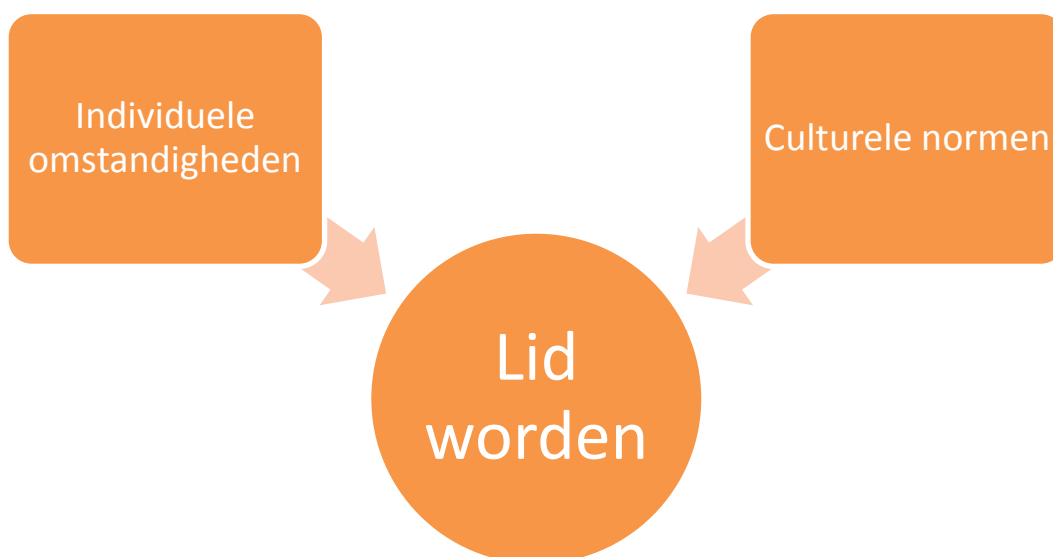
In dit onderdeel zet ik zowel factoren die de keuze om zich al dan niet aan te sluiten beïnvloeden als de verschillende theorieën over motieven om lid te worden van een politieke partij uiteen. Eerst zal ik de beïnvloedende factoren bespreken, om vervolgens de gevonden motieven toe te lichten. Ten slotte ga ik in op het onderzoek van Bruter en Harrison die drie types jongere partijleden onderscheiden.

3.1. Waarom lid worden?

3.1.1. Beïnvloedende factoren

Scarrow en Gezgor (2010) onderscheiden verschillende randfactoren die de keuze om al dan niet lid te worden stimuleren. Ook Clark en Wilson (1961) beklemtonen dat het aanbieden van ‘incentives’ –zoals het creëren van een aangename sfeer- door politieke partijen individuen kan aanzetten tot lidmaatschap. Een eerste cluster beïnvloedende factoren bundelt de individuele omstandigheden, het betreft de middelen en mogelijkheden waarover een individu beschikt. De tweede soort factoren die een rol spelen zijn de culturele normen.

Tabel 2: Randfactoren- Scarrow en Gezgor (2010)

A. Individuele omstandigheden

De individuele omstandigheden beïnvloeden de keuze of men zal lid worden of niet. Het betreft de gelegenheden en middelen waarover een individu bezit. Verba, Schlozman en Brady (1995) ontwikkelden op basis van deze elementen het ‘civic voluntarism model’. Politieke participatie, en dus lid worden van een politieke partij hangt ten eerste af van middelen waarover een individu beschikt. De meest bekende middelen zijn tijd, geld, kennis,ea. Het hebben van politieke kennis wordt ook door Whiteley (2009) erkend als stimulerende factor: hoe meer het individu in staat is om politiek op te volgen en te verstaan, hoe groter de bereidheid om te participeren (Whiteley, 2009). Kennis van de politiek, media gebruiken voor politieke doeleinden, en aandacht voor politieke gebeurtenissen zijn bijgevolg allemaal hefboomen tot partijlidmaatschap. Deze middelen zijn echter niet eerlijk verdeeld over de populatie heen. Dit vormt tevens een drempel voor partijlidmaatschap (Scarrow & Gezgor, 2010). Een tweede bouwsteen zijn kansen voor participatie. Ze vullen dit in als het hebben van sociale connecties die interesse in politiek en beleidsvraagstukken opwekken. Zo vormen het kennen van andere partijleden die hen rekruteren of het hebben van een sociaal milieu waarin politiek belangrijk is, hefboomen tot lidmaatschap (Cross & Young, 2008; Scarrow & Gezgor, 2010; Van Liefferinge & Wauters, 2014; Whiteley, 1995). Hoe meer men van beide bezit, hoe groter de motivatie om lid te worden van een politieke partij (Neckerman, 2004). Volgens dit model zal een hoogopgeleid individu met een groot sociaal netwerk meer geneigd zijn om lid te worden (Whiteley, 2009). Deze economische visie is niet onbetwist, men kan ook argumenteren dat een armer persoon –die dus over minder middelen en mogelijkheden bezit- juist meer gemotiveerd zal zijn, en zodoende zich zal inzetten om zijn omstandigheden te verbeteren. Hierover is reeds veel onderzoek over uitgevoerd, en het zou me te ver leiden om dit te bespreken¹. Om deze reden ondersteun ik het basisidee dat meer resources leiden tot meer motivatie, en dus een motief vormt om lid te worden.

Tabel 3: Het civic Voluntarism model - Verba et al (1995)

Civic Voluntarism model	
<u>Middelen</u>	<u>Gelegenheden</u>
Tijd, geld, kennis	Netwerk
Hoe meer van beiden, hoe meer motivatie	

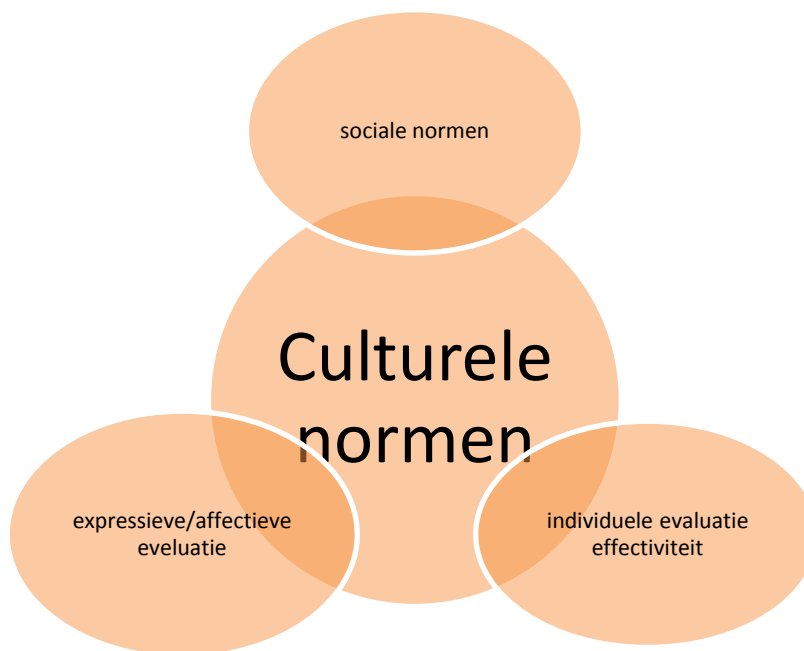
¹ Voor meer informatie rond deze kritische inzichten verwijs ik graag naar de studie over politieke participatie van Edwards Phelps (2006) verbonden aan het Sussex European Institute.

B. Culturele normen

Een tweede beïnvloedende factor zijn volgens Scarrow en Gezgor (2010) culturele normen.

In deze categorie breng ik drie soorten factoren samen, die aangehaald worden door meerdere auteurs. Deze randfactoren zijn sociale normen, de individuele evaluatie van de effectiviteit van de partij in het beïnvloeden van het beleid en de expressieve of affectieve evaluaties. Ook Hillebrand en Zielonka-Goei (1990) vonden deze factoren terug.

Tabel 4: De samenstelling van culturele normen

Sociale normen of ‘De appel valt niet ver van de boom’- factor

Sociale normen zijn het resultaat van het sociale netwerk van het individu, en zijn een drijver. Het is een wisselwerking van actie en reactie. Het individu reageert op de opinies en acties van ‘significante anderen’ of personen die ze belangrijk achten (Whiteley, 1995). Met andere woorden zal een individu met een sociale kring die bestaat uit politieke actieve personen, gemotiveerder zijn om lid te worden². Logischerwijs zal iemand met een groot sociaal netwerk meer kans hebben om lid te worden dan iemand met een beperkt sociaal netwerk. Een leefmilieu waarin politiek belangrijk is, zal resulteren in politieke interesse en een stimulans tot politiek engagement (Van Liefferinge & Wauters, 2014). Het sociale milieu van het individu is een trigger of drijver. Ook Cross en Young (2008) en Van Liefferinge en Wauters (2014) onderlijnden het belang van politieke socialisatie thuis als hefboom tot lidmaatschap. De blootstelling aan politiek thuis vormt een belangrijke aanzet tot de keuze lid worden of niet. Cross en

² Een sociaal netwerk, waarin aan politiek veel aandacht wordt geschonken, is immers één van de bouwstenen van het civic voluntarism model (Verba et al., 1995). Binnen deze factor wordt de klemtoon gelegd op de politieke socialisatie binnen het gezin.

Young (2008) ontdekten dat partijlidmaatschap doorgegeven wordt van generatie op generatie. Een jong partijlid heeft twee keer meer kans een ouder te hebben die partijlid is dan een niet-partijlid (Cross & Young, 2008). 45% van de CD&V-partijleden heeft één ouder die partijlid is (Van Liefferinge & Wauters, 2014). Het valt op dat het hebben van ouders die partijlid zijn, een invloed heeft op de keuze van al dan niet partijlid te worden. Binnen dit ‘appel valt niet ver van de boom’ factor kunnen we constateren dat lidmaatschap onderhevig is aan de meegekregen opvoeding en waarden van de ouders. Uit onderzoek bleek dat voornamelijk jongeren gevraagd worden door vrienden en familie om lid te worden (Cross & Young, 2008).

Individuele evaluatie van de effectiviteit van de partij

De mate waarin een partij effectief het beleid kan beïnvloeden is voor een individu belangrijk (Whiteley, 1995). De perceptie van een individu over de doelmatigheid kan aanleiding geven tot het lid worden van een partij (Whiteley, 1995). Anders gezegd evalueert een individu de doelmatigheid van een partij. Slaagt een partij in het behalen van zijn vooropgestelde doelstellingen, dan wordt deze partij gezien als een effectieve manier om het beleid te beïnvloeden. Het idee dat geleverde inspanning niet in de mist zal opgaan, is een motivatie om lid te worden van een partij (Whiteley, 2009).

Naast de perceptie van invloed hebben op beleid is de visie over de effectiviteit van partijen in welke mate ze een goeie link tussen de civil society en het beleid vormen ook bepalend. Slaagt een partij erin om aandacht te schenken aan de zorgen van de burgers en oplossingen voor te stellen, dan wordt een partij gezien als effectief, en zal een individu gemotiveerd zijn om lid te worden. Het betreft de legitimiteit van partijen en gaat over vragen zoals ‘Komen partijen hun beloftes na?’, ‘Zoeken partijen naar oplossingen voor maatschappelijke problemen?’ ea.

Ten slotte wordt de visie op effectiviteit van een partij, ook bepaald door de mate waarin een individu daadwerkelijk invloed heeft binnen de partij. (Cross & Young, 2008) Dit betreft de intra-party decision-making, en werd reeds uitvoerig besproken (cfr. supra). Het feit dat lidmaatschap bevoegdheden met zich meebrengt binnen de partij is het zogenaamde invloeds-motief (Hillebrand & Zielonka-Goei, 1990). Indien er mogelijkheden zijn om het besluitvormingsproces van een partij te beïnvloeden, dan zal een individu meer gemotiveerd zijn om lid te worden. Een partij met een top- down besluitvormingsreputatie, zal bijgevolg niet aantrekkelijk zijn voor jongeren. Dit kan een verklaring zijn waarom jongeren meer actief zijn in drukingsgroepen dan in politieke partijen. Aangezien eerstgenoemde minder hiërarchisch zijn, en de besluitvorming bottom up wordt gepercipieerd. De inspraak van partijleden moet echter genuanceerd worden. Zoals eerder vermeld leidt de ‘intra-party decision-making’ tot een versterking van de partij elite en –voorzitter (Wauters, 2010; Van Liefferinge & Wauters 2014) en niet tot de empowerment van een gewoon partijlid.

Expressieve of affectieve evaluaties

Ten slotte onderscheidt Whiteley (1995) expressieve of affectieve motieven voor participatie. Deze motieven vinden hun basis in de mate waarin een individu emotioneel gehecht is aan een partij. (Whiteley, 1995) Een individu die een grote waarde hecht aan een partij, zal geneigd zijn om te participeren – dit kan zich manifesteren in lid worden van de partij.

3.1.2. Motieven: ‘general incentive model’ (Seyd & Whiteley, 1992)

Seyd en Whiteley (1992) construeerden het ‘general incentive model’ met als gedachte dat opbrengsten en voordelen die resulteren uit participatie individuen aanzetten tot lidmaatschap (Scarrow & Gezgor, 2010). Individuen reageren kortom op incentives die politieke partijen aanbieden. Om deze reden worden ze instrumentele of ‘goal-oriented’ redenen om lid te worden van een partij genoemd. (Scarrow & Gezgor, 2010) Volgens hen zijn er 3 grote soorten motieven, namelijk: materiële, solidaire en ideologische motieven. Deze motieven kunnen zowel selectief als collectief zijn.

Selectieve motieven

Deze drijfveren zijn voordelen die individueel een partijlid toekomen. (Bruter & Harrison, 2009) Het zijn de resultaten die tot stand komen door een collectieve actie, en het individu ten goede komen. Om deze reden kunnen we ze ook ‘private returns/incentives’ noemen. (Whiteley, 1995) Anders gezegd zijn het alle voordelen die een lid ervaart door zijn lidmaatschap. Voorbeelden zijn sociale contacten, een job bekomen, dingen gedaan krijgen, ea.

Collectieve motieven en altruïsme

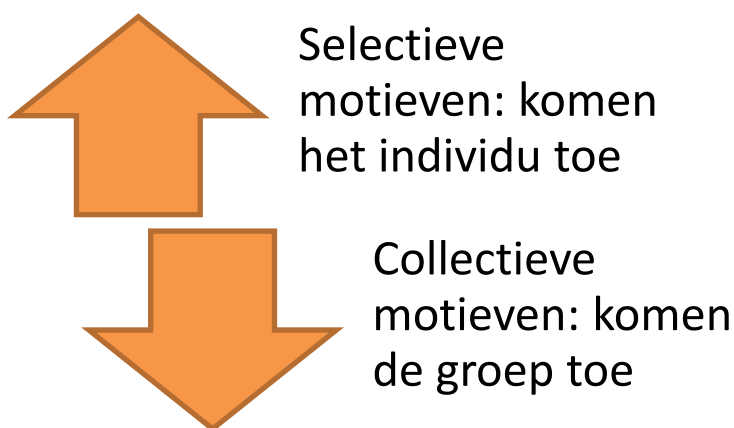
Collectieve motieven daarentegen kunnen niet individueel ervaren worden, aangezien ze enkel door de groep ontvangen kunnen worden, ze zijn niet-uitsluitbaar (Bruter & Harrison, 2009). Het zijn in andere woorden groepgebaseerde motieven: niemand wordt uitgesloten van gebruik, het zijn voordelen voor iedereen³. Deze benadering vindt zijn grondslag in de redenering dat het individu het belang van de groep voor zijn eigen belang kan plaatsen. Het idee dat de CD&V een verschil kan maken door bijvoorbeeld een publiek goed zoals onderwijs te voorzien voor de maatschappij kan een individu motiveren om te participeren. Het publiek goed wordt door de volledige groep ontvangen, en is niet iets individueel zoals een loonsverhoging. Collectieve motieven kunnen zowel positieve (bereiken van doelstellingen) als negatieve gevolgen (het beleid van de huidige regering veranderen) met zich meebrengen (Fiers et al., 2007). Collectieve motieven onderscheiden zich van altruïstische motieven omdat de eerstgenoemden enkel betrekking hebben op specifieke beleidsdoelstellingen waarmee een partij te maken heeft. (Fisher & Webb, 2000) Altruïsme houdt in dat een persoon actief zal participeren indien hij/zij merkt dat een bepaald publiek goed niet geleverd zal worden. Free-riders of mensen die genieten van een publiek goed

---

³ Aangezien deze motieven niet-uitsluitbaar zijn, worden ze vaak geassocieerd met publieke goederen. Enkele voorbeelden hiervan zijn defensie, schone lucht,ea.

of dienst zonder zelf een steentje bij te dragen, prikkelt individuen om te participeren. Indien door freerider gedrag bijvoorbeeld een dam niet gebouwd zal worden, met als gevolg dat er veel schade is door overstromingen, dan zal een individu gemotiveerd worden om in te grijpen en zich in te spannen zodat het publieke goed –in dit geval een dam- gerealiseerd wordt. Het bouwen van een dam zal een collectief motief zijn wanneer deze doelstelling in het beleid opgenomen is. Altruïsme steunt op emoties, terwijl bij collectieve motieven het individu een kosten/baten balans opmaakt. Het is een rationele keuze (Fiers et al., 2007). Bruter en Harrison (2009) zien altruïsme als de belangrijkste motivatie van partijleden om actief te participeren.

Tabel 5: Dichotomie tussen soorten motieven

Typologie van motieven

De typologie van het ‘general incentive model’ (Seyd & Whiteley, 1992) bestaat uit drie motieven: materiële, solidaire en ideologische motieven. Deze kunnen de vorm aannemen van individuele of collectieve motieven (cfr supra). In dit onderdeel wordt elk motief kort beschreven.

A) Materiële motieven

Een eerste cluster motieven zijn de materiële motieven. Clark en Wilson (1961) omschrijven deze als tastbare opbrengsten. Het zijn voordelen die uitgedrukt zijn in geld of gemakkelijk in geld omgezet kunnen worden. Om deze reden kunnen we materiële drijfveren ook monetaire drijfveren noemen. Mogelijke drijfveren die in deze categorie passen zijn: lonen, belastingvoordelen, loonsverhoging, het openhouden van carrièremogelijkheden, het bekomen van een job, ea. Een individu zal met andere woorden geprikkeld worden om lid te worden van een partij indien in ruil daarvoor iets materieels wordt aangeboden. Van Haute et al. (2013) onderzochten in welke mate deze motieven aangegeven worden als de voornaamste reden om lid te worden van een partij. 4% van de partijleden van de CD&V gaven te kennen dat ze omwille van materiële redenen lid zijn geworden. Dit cijfer is wellicht een onderschatting, aangezien personen sociaal wenselijk antwoordgedrag kunnen vertonen, en om deze reden minder

geneigd zijn om monetaire motieven aan te geven. Het lage cijfer kan ook te wijten zijn aan het feit dat partijen over minder middelen beschikken om deze ‘incentives’ aan te bieden (Stouthuysen, 2002). Dankzij deze empirische toetsing is het vastgesteld dat deze motieven wel degelijk individuen drijven tot lidmaatschap.

B) Solidaire motieven

Een tweede batterij aan motieven zijn de zogenaamde solidaire motieven. In tegenstelling tot de materiële motieven zijn deze ontastbaar. Dit houdt in dat ze geen monetaire waarde hebben en moeilijk omgezet kunnen worden in iets anders dat een monetaire waarde heeft. Clark en Wilson (1961) tonen aan dat deze categorie motieven zeer breed is. Enkele voorbeelden zijn: sociale contacten uitbouwen, groepsgevoel, de status die resulteert uit lidmaatschap, het plezier, ea.

Het zijn motieven die voortvloeien uit de omgang met anderen. (Bruter & Harrison, 2009). Deze voordelen staan los van de doelstellingen van de partij. (Clark & Wilson, 1961) Dit betekent dat het bestaan van een groep gelijkgezinden en de mogelijkheid om deel te maken van deze groep de drijfveer op zich vormt. Wat de organisatie wil bereiken is ondergeschikt aan de voordelen van sociale interactie met gelijkgezinden. (Clark & Wilson, 1961). Om deze reden worden ze ook processuele redenen genoemd. Het behalen van de doelstellingen is niet de hoofdprioriteit, de klemtoon ligt op het proces van het behalen van de doelstellingen zoals het samenkomen, contact hebben met anderen. Hoe men komt tot het resultaat -het sociale aspect- is kortom cruciaal. Individuen vinden het ‘entertainment’ gehalte van lid zijn belangrijk. Tullock (1971) onderstreept het belang van ‘fun’ hebben in politieke participatie (Bruter & Harrison, 2009). Alle voordelen die te maken hebben met het feit dat men lid is, worden kortom gezien als motieven. Het regelmatig organiseren van eefstijnen kan volgens de solidaire motieven voor een individu de reden zijn om lid te zijn. Van Haute et al. (2013) toetste deze motivatiebron empirisch en kwam tot de vaststelling dat 38,9% van de CD&V-partijleden deze motieven als voornaamste reden te kennen gaven.

C) ‘Purposive’ of ideologische motieven

De laatste categorie motieven zijn de ‘purposive’ of ideologische motieven. Deze drijfveren zijn eveneens ontastbaar, en vloeien voort uit de doelstellingen van de organisatie. Ideologische motieven kennen hun oorsprong niet uit het ‘lid zijn’ van een organisatie, zoals het geval is bij solidaire motieven (Wilson & Clark, 1961). Clark en Wilson (1961) omschrijven ze als ‘suprapersoonlijke doelstellingen’. Ze staan boven het individu en zijn belang. Individuen stemmen overeen met de partijvisie over de maatschappij (Hillebrand & Zielonka-Goei, 1990) die ze willen ondersteunen. Het betreft het partijbelang, die de organisatie bepaalt door zijn doelstellingen te realiseren. Zo bijvoorbeeld kan het aannemen van een wet die soft drugs verbiedt een suprapersoonlijke doelstelling van de organisatie zijn. Indien de organisatie erin slaagt om deze wet te creëren, zal het de leden geen direct of tastbaar voordeel opleveren, maar zal het de gemeenschap beïnvloeden in een richting die de voorkeur van het partijlid geniet. Het zijn de

producten of ‘outputs’ van politieke partijen, en worden om deze reden meestal ervaren als collectieve motieven (Fiers et al., 2007). Aangezien deze motieven afkomstig zijn van het behalen van doelstellingen, en niet uit het functioneren van een groep mensen, kunnen ideologische motieven niet gescheiden worden van de vooropgestelde doelstellingen van de partij (Wilson & Clark, 1961). Individuen die omwille van deze reden lid worden van een partij hebben de intentie om in eerste instantie het huidige politieke landschap te wijzigen. Het treft individuen die het streefdoel hebben om maatschappelijke vraagstukken aan te kaarten. Om deze reden kunnen deze motieven ook gezien worden als idealistische of principiële motieven. Het is binnen dit kader dat altruïsme geplaatst moet worden (cfr. supra). Tijdens het ontwikkelen van het ‘concours’ of ‘university of viewpoints’ (Brown, 1980) (cfr. infra) bleek dat ontevredenheid met het huidige beleid ook meespeelt bij de keuze om al dan niet partijlid te worden. Het motief houdt volgende gedachte in: indien bepaalde verwachtingen van burgers niet ingelost worden of op een manier waarover het individu ontevreden is, worden ze geprikkeld om zich aan te sluiten bij een partij. In dergelijk geval bestaat er een slechte link tussen civil society en het beleid. Het beleid stemt niet overeen met de ideologie van de burger. Om deze reden werd ontevredenheid met het beleid onder dit motief ondergebracht. Het sociale aspect –als in groep de doelstellingen behalen- is voor individuen die omwille van ideologische motieven lid worden bijzaak, en wordt achterop gesteld op de streefdoelen van de organisatie. (Wilson & Clark, 1961) Van Haute et al. (2013) constateerden dat het merendeel – 57,1% - van de CD&V-partijleden omwille van ideologische redenen lid geworden zijn.

In onderstaande tabel vat ik typologie van Clark en Wilson (1961) met aanvullingen kort voor in een schematische voorstelling.

Tabel 6: Schematische voorstelling typologie Clark en Wilson

	Materiële motieven	Solidaire motieven	‘Purposive’ motieven
Tastbaarheid	Tastbaar	Ontastbaar	ontastbaar
Monetair	Monetair/ In geld omzetbaar	Niet monetair	Niet monetair
Gedachtegang	Rationeel: lid worden indien wederprestatie (materieel)	Sociale rationeel: lid worden indien sociale/ relationele voordelen (niet materieel)	Ideologisch/idealistisch: partij belang, niet eigen belang (dus altruïsme) Ontevredenheid met het beleid
Voorbeelden	loonsverhoging, belastingsvoordeel	Socialising, plezier hebben	Meer groen op straat, anti-drugs beleid
Verdeling binnen de CD&V – onderzoek Van Haute et al. (2013)	4%	38,9%	57,1%

3.2. Typologie jonge partijleden van Bruter en Harrison (2009)

De dalende trend van het aantal partijleden treft het aantal jongere partijleden in het bijzonder. Onderzoek toont aan dat de daling van de achterban de aantrekkingskracht van partijen om nieuwe jongere leden aan te trekken sterker beïnvloedt dan het behouden van bestaande oudere leden. Partijen slagen er kortom minder in om jongere partijleden aan te trekken (Scarrow & Gezgor, 2010).

Bruter en Harrison (2009) onderzochten waarom jongeren zich engageren in traditionele of geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie, meer bepaald het partijlidmaatschap van jongeren. Hiervoor stelden ze een enquête op op basis van het ‘general incentive model’ van Whiteley en Seyd (1992) en het altruïstische motief. Elke respondent werd gevraagd zijn/haar motieven om lid te worden aan te geven. De verschillende motieven resulteerden in drie categorieën of types leden. Elk type wordt aangedreven door een stel motieven, zij het de materiële, zij het de solidaire, ea. Meerdere sets kunnen van toepassing zijn op een individu. Zo kan iemand gedreven zijn door materiële voordelen zoals het verkrijgen van gratis tickets, en door solidaire motieven – een eetfestijn. Om de individuen te plaatsen binnen een categorie, bepaalt het motief dat als belangrijkste wordt aangegeven het type. Indien een lid het verkrijgen van gratis tickets belangrijker acht dan het eetfestijn, dan zal het individu thuishoren in het type, dat gedistilleerd wordt uit de materiële motieven.

Ik bespreek nu kort deze types.

3.2.1. ‘moral-minded members’

Het eerste type leden zijn de ‘moral-minded members’, en zijn gebaseerd op de ideologische en altruïstische motieven. Dit houdt in dat het individu zich kan vinden binnen het dogma van de politieke partij. De moral-minded members zien partijlidmaatschap als een ‘stepping stone’ om hun leven meer betekenis te geven, en het verschaffen van partij belang waardoor anderen geholpen worden. (Bruter & Harrison, 2009) Individuen worden kortom lid om gevolg te geven aan hun morele overtuigingen (hun visie over hoe de maatschappij eruit moet zien). Hun gedrag en attitudes zijn radicaal: de leden gedragen zich als militanten en zijn ideologisch extremer dan de top en basis van de politieke partij. Dit wordt in de literatuur ‘curvilineaire dispariteit’ genoemd (May, 1973). Een politieke partij bestaat uit drie niveaus, namelijk: de partijtop-partijleiding, het middenniveau –de militanten- en de basis –de gewone leden (May, 1973; Wauters, persoonlijke communicatie 26 november 2014). Om deze reden zullen ze naast traditionele vormen van participatie ook op onconventionele manieren participeren, zoals in demonstraties. (Bruter & Harrison, 2009)

3.2.2. ‘social-minded members’

Individen zijn social-minded members indien de solidaire motieven om lid te worden dominant zijn. De voordelen die voortvloeien uit sociale interactie met gelijkgezinde mensen zijn voor deze mensen

cruciaal. Bruter en Harrison (2009) menen dat partijen een zekere ‘fun factor’ moeten hebben om jongeren aan te trekken. Het organiseren van eefstijnen, of andere fora waarbij sociaal contact een rol speelt zijn allerlei solidaire motieven. Socialisen met gelijkgezinden is de hoeksteen van het tweede type leden. Deze drijfveer vloeit uit het lid zijn en vereist niet veel participatie. Om deze reden zijn social-minded members het minst actief binnen een partij (Bruter & Harrison, 2009).

3.2.3. ‘professional-minded members’

Ten slotte zijn er de professional-minded members, voor wie materiële motieven de prominente drijfveren zijn. Bruter en Harrison (2009) focussen zich op een toekomstige carrière voor jongeren als het belangrijkste materiële motief. Jongeren zien partijlidmaatschap vaak als een manier om een functie te krijgen binnen de partij of binnen de overheid: dit gaat van administratieve jobs tot politicus. Voor individuen met een hogere leeftijd, die reeds over een carrière beschikken speelt dit motief een minder grote rol. (Bruter & Harrison, 2009) De laatstgenoemden zijn geïnteresseerd in andere materiële voordelen zoals het verkrijgen van een GSM bijvoorbeeld. Bruter en Harrison (2009) verwachten dat deze leden in de middelmaat zitten wat de May law betreft, bovendien zullen ze zeer actief zijn met oog op het behalen van een functie binnen de partij. Ze zien politiek als een beroep (Bruter & Harrison, 2009).

Tabel 7: Schematische voorstelling typologie Bruter en Harrison

Type	Heersend motief	Gedrag	Partijlidmaatschap als..
<u>‘moral-minded members’</u>	Ideologische en altruïstische motieven	Radicaal en extreem	‘Stepping Stone’ voor zinvol leven en creatie algemeen belang
<u>‘social-minded members’</u>	Solidaire motieven	Weinig actief en minst radicaal	Verstrekker van plezier
<u>‘professional-minded members’</u>	Materiële motieven	Zeer actief, middelmatige ideologie	Tussenstop voor politieke carrière

4. ONDERZOEKSOPZET

Politieke partijen zijn belangrijke spelers in een democratie aangezien ze verschillende functies uitoefenen: ze bepalen hoe en wie het beleid vormgeeft, en vormen hierdoor de brug tussen de burgers enerzijds en het beleid anderzijds (Fiers, 1998; Katz & Crotty, 2006). Partijen vallen en staan door de aanwezigheid van partijleden: het ledenbestand neemt eveneens enkele belangrijke functies op zich die het reilen en zeilen van politieke partijen beïnvloeden, zoals het fungeren als doorgeefluik tussen samenleving en beleid- de ‘policy-oriented function’ (Van Liefferinge & Wauters, 2014), het voorzien van electorale steun en andere (cfr. supra). Het is binnen dit kader dat niet alles van een leien dakje gaat. De ‘party on the ground’ (Mair & Katz, 1994) kreeg de laatste decennia het zwaar te verduren. Het ledenbestand van de CD&V kromp niet alleen, maar vergrijsde eveneens (cfr. supra). De partij slaagt er weinig in om nieuwe leden- en voornamelijk jongere leden aan te trekken (Scarrow & Gezgor, 2010). Dit impliceert echter niet dat er geen jongere leden binnen de CD&V zijn. Er zijn nog steeds jongeren die lid worden van de CD&V. De motieven van jongeren om zich aan te sluiten aan de CD&V zal ik onder de loep nemen. Daarnaast zal ik nagaan of deze motieven verschillen met oudere CD&V-leden. Uit voorgaande kunnen we volgende onderzoeksvraag distilleren:

Waarom worden individuen lid van de politieke partij CD&V en zijn er verschillen tussen de jongere en oudere generatie?

In de literatuur bestaan reeds algemene motieven waarom men participeert, het ‘general incentive model’ van Seyd en Whiteley (1992) is vooraanstaand. Deze theorie met enkele aanvullingen zal de basis vormen van mijn onderzoek. Ik zal trachten een antwoord te formuleren op voorliggende onderzoeksvraag door gebruik te maken van de Q-methode. Deze stelt in eerste instantie ‘types’ partijleden op die motieven waarom men lid wordt vertegenwoordigen. Ten slotte staat de Q-methode me in staat om de profielen van de jongere leden te vergelijken met de oudere leden. Het doel hierbij is om zicht te krijgen op de eventuele verschillen tussen beide groepen.

Jongeren participeren meer dan ouderen in onconventionele vormen van participatie (Aalberts, 2004; Hooghe, Marien, & Quintelier, 2009; Inglehart & Nevitte, 1996; Oser, Hooghe, & Marien, 2013). Voorbeelden hiervan zijn het steunen van een facebookgroep, het deelnemen aan betogingen of het lid worden van een actiegroep. Jongeren keren conventionele participatie zoals zich aansluiten aan de CD&V de rug toe. Dit fenomeen vertaalt zich in een oververtegenwoordiging van ouderen in het ledenbestand (Van Haute et al., 2013). Jongeren zijn echter vaak radicaler ingesteld en idealistischer dan ouderen (Bruter & Harrison, 2009). Het zijn militanten die zich inzetten voor bepaalde waarden (May, 1973). Het kleine aantal jongeren dat desalniettemin participeert in traditionele vormen en dus beslist om partijlid te

worden, zijn radicaler ingesteld en bijgevolg voornamelijk geprikkeld door ideologische motieven. Ze zien een politieke partij als middel om een invloed te hebben op de samenleving. Het is een manier om hun percepties en waarden uit te drukken. Dit komt overeen met het type ‘moral-minded members’, een typologie gecreëerd door Bruter en Harrison (2009). Voor deze individuen zijn politieke partijen de manier om zin te geven aan hun leven en gevolg te geven aan hun morele overtuiging. Deze individuen verbinden zich niet aan een partij omwille van de ‘fun-factor’ (of solidaire motieven) aangezien zich aansluiten bij een politieke partij meer moeite vereist dan informele participatievormen aangezien deze lossier georganiseerd zijn en minder politieke kennis en interesse vereisen (Aalberts, 2004). Jongeren evalueren onconventionele participatie vormen positiever (Quintelier, 2007) en deze worden bijgevolg als efficiënter beschouwd om bepaalde materiële voordelen te behalen. Hierdoor zal een jong individu zich eerder aansluiten aan een actiegroep dan een politieke partij om materiële beloningen voor zichzelf te verschaffen. Om deze reden verwacht ik dat jongeren die partijlid zijn geworden van de CD&V voornamelijk gedreven zijn door ‘purposive’ of ideologische motieven.

Het merendeel van de jongere individuen wordt lid van de CD&V omwille van ideologische motieven

De andere subpopulatie, namelijk de ouderen, zijn doorgaans gepensioneerd en beschikken hierdoor over veel tijd. Tijd op zich vormt geen motief maar vormt een hefboom tot partijlidmaatschap (cfr. Infra). Vanwege het feit dat men gepensioneerd is, speelt het materieel motief –in de zin van professionele voordelen zoals een job bekomen, carrière maken, loonsverhoging,ea.- in se veel minder. Ouderen worden vaak geconfronteerd met eenzaamheid als gevolg van tekorten in sociale relaties (Heylen, 2011). Om deze eenzaamheid te remediëren wordt op zoek gegaan naar vrijetijdsbesteding als middel om zijn/haar sociaal netwerk uit te bouwen en/of te versterken. Het zich aansluiten aan een politieke partij, kan voor velen het wapen zijn tegen eenzaamheid. Daarnaast hebben ouderen een minder ideologische ‘mind set’ dan jongeren (Bruter & Harrison, 2009). Volgens de theorie van May (1973) zijn individuen die minder ideologisch zijn minder actief en vertonen ze dociel gedrag. Vermits ze ideologisch gematigder zijn, zullen oudere individuen politieke partijen minder zien als het middel om vorm te geven aan de samenleving. Ik verwacht dat oudere individuen omwille van ‘solidaire motieven’ lid geworden zijn, en politieke partijen zien als een belangrijke vrijetijdsbesteding.

Het merendeel van de oudere generatie wordt lid omwille van solidaire motieven.

5. METHODOLOGISCH KADER

De partij die geselecteerd werd om empirisch te onderzoeken is de CD&V. Binnen de CD&V worden er twee subgroepen onderscheiden op basis van de variabele leeftijd. Voor het empirisch onderzoek zal er gebruik gemaakt worden van de Q-methodologie en het statisch verwerkingsprogramma SPSS voor het verwerken van de covarianten (achtergrondgegevens van de respondenten die een zicht geven op de beïnvloedende factoren). De Q-methode brengt de verschillende motieven om lid te worden van de CD&V in beeld, alsook in welke mate er verschillen en overeenkomsten bestaan tussen de jongere en oudere partijleden. In dit luik zal ik zowel beide subgroepen kort toelichten, als de Q-methodologie uit te leggen waarbij de voor- en nadelen worden meegegeven.

5.1. De case

Het ledenbestand van de CD&V is sterk verouderd: recent onderzoek van Van Haute et al. (2013) toont aan dat slechts 6,9% van de CD&V-partijleden jonger dan 35 jaar is. Daarnaast omvat het aantal 65-plussers 37,9% van het ledenbestand. Het grote aantal ouderen binnen het CD&V-ledenbestand springt in het oog, wat de CD&V een interessante case maakt (cfr. supra). In deze case zal ik onderzoeken of motieven van jongeren om lid te worden van de CD&V verschillen met die van ouderen. Dit zal ik doen door de gevonden types partijleden van beide populaties te vergelijken. De enige variabele die bijgevolg zal variëren is de leeftijd van partijleden. Er zal geen geografische afbakening gemaakt worden. Er worden twee populaties gevormd: de ene populatie bestaat uit jongere CD&V-partijleden. Dit zijn alle partijleden met een leeftijd onder of gelijk aan de 35 jaar. De andere populatie bestaat uit oudere CD&V-partijleden, dit zijn alle leden met een leeftijd boven of gelijk aan de 65 jaar. Deze grenzen steunen niet op een theoretische basis, maar zijn vastgelegd op basis van definities uit woordenboeken (termen: 'bejaarde' en 'jongere'). Op beide populaties zal de Q-methode afzonderlijk toegepast worden, zodat een spectrum aan mogelijke types partijleden per populatie, die de verschillende motieven weerspiegelen wordt opgeleverd. Op deze manier kan vergeleken worden of er in beide populaties dezelfde types aan het licht komen.

5.2. De Q-methode

5.2.1. Wat is de Q-methodologie?

De Q-methode werd bedacht en ontwikkeld in 1935 door William Stephenson, een Britse psycholoog en fysicus. De Q-methode is een onderzoeksmethode die de mogelijkheid biedt om de subjectiviteit of standpunt van individuen in elke situatie over een bepaald onderwerp te bestuderen: percepties, concepten, meningen en gedragingen worden in kaart gebracht (Jedelloo & Van Staa, 2009). Het wordt beschouwd als een mixed-method of een hybride methode aangezien het zowel de sterke elementen van

kwalitatieve als kwantitatieve methoden combineert (Smith, 2001). Het bevat onder andere interviewelementen, thematische en factoranalyse en correlaties. Shemmings (2006) vat de Q- methode samen als een *“innovative approach to a qualitative analysis through a ‘quantification of patterned subjectivities’”* (Shemmings 2006, p147).

De methode identificeert groepen of typologieën van individuen die dezelfde opinies en attitudes delen en stelt de onderzoeker daarnaast in staat om eventuele overeenkomsten en verschillen tussen groepen bloot te leggen (Jedeloo & Van Staa, 2009). Het hoofddoel is om verschillende standpunten over een bepaald onderwerp te ontdekken, en deze te gieten in typologieën. De Q-methode reduceert de individuele standpunten over onderwerpen tot enkele ‘factoren’ of gedachtegangen (Devos & Verhaeghe, 2013). Deze factoren belichamen clusters van subjectiviteit (Van Exel & De Graaf, 2005).

Aan een groep respondenten wordt gevraagd om enkele stellingen te sorteren naarmate men akkoord/niet akkoord gaat. Dit is een individuele gebeurtenis en gebeurt volgens de eigen opinie van de respondenten. Hierin schuilt de subjectiviteit (Brown,1980; Jedeloo & Van Staa, 2009). Eens de individuele rangorde geconstrueerd is, kan aan de hand van een ‘by-person- factoranalyse’ individuen geclusterd worden met vergelijkbare rangordes. De factoranalyse gaat na in welke mate er correlaties tussen standpunten van respondenten bestaan (Van Exel & De Graaf, 2005). De Q-methode vergelijkt niet de achtergrondprofielen van respondenten maar segmenteert op basis van de inhoud van de respondenten (Ten Klooster, Visser, & De Jong, 2008). Het beschrijft welke standpunten er in een populatie leven, niet de populatie zelf (Van Exel & De Graaf, 2005). Het streefdoel is een inhoudelijke vergelijkbaarheid (Jedeloo & Van Staa,2009). Coogan en Herrington (2011) vatten deze gedachte samen als volgt: *“The key to this approach is to consider data in terms of the individual’s whole pattern of responses, a self reference rather than looking for patterns among people. In effect, people and not tests are the variables.”* Ook Brown (1980) onderstreept dat de veralgemening van de gevonden standpunten niet het doel op zich vormen, maar dat het primaire doel het ontdekken welke standpunten aanwezig zijn binnen een populatie over een bepaald onderwerp. Deze factoranalyse resulteert in een set factoren, die typologieën of discours worden genoemd (Coogan & Herrington, 2011; Jedeloo & Van Staa, 2009). Elk typologie komt overeen met een gedachtegangen over een bepaald onderwerp (Du Plessis, 2005).

5.2.2. Het stappenplan van de Q-methodologie

De Q-methodologie bestaat uit vijf stappen die achtereenvolgens doorlopen moeten worden teneinde het onderzoek correct uit te voeren. Deze stappen zijn: het definiëren van het te onderzoeken onderwerp en wat mensen daarover zeggen (concoours), het selecteren en formuleren van (positieve en negatieve) uitspraken tot een beperkte reeks (Q-set), het selecteren van de deelnemers (P-set), het rangschikken door individuen van de stellingen naarmate hun instemming met de uitspraken (Q-sorting) en ter afsluiting de

analyse en beschrijving van de onderscheiden factoren (Jedeloo & Van Staa, 2009). In dit onderdeel wordt stap per stap het verloop van de Q-methode uitvoerig beschreven.

Eerste stap: het concours bepalen

Teneinde de Q-methode uit te voeren is het cruciaal dat de set uitspraken die voorgelegd worden aan de respondenten, afkomstig is van het ‘conours’ rond een bepaald onderwerp. Brown (1980) beschrijft het ‘conours’ als *“the flow of communicability surrounding any topic” in “the ordinary conversation, commentary, and discourse of every day life”* (Van Exel & De Graaf, 2005, p.4). Het is een verzameling over alle mogelijke uitspraken over een onderwerp, die zoveel mogelijk aspecten van het te onderzoeken onderwerp belichten, die overeenkomen met de (eventuele) uiteenlopende meningen van de respondenten betreffende het onderwerp (Coogan & Herrington, 2011; Jedeloo & Van Staa, 2009; Van Exel & De Graaf, 2005). Het concours kan de vorm aannemen van foto’s, objecten, uitspraken en meningen. Het is in andere woorden niet gelimiteerd tot taal (stellingen/uitspraken). Het verbale concours kan op verschillende manieren gevormd worden: personen interviewen, observatie, literatuur (dit gaat van tijdschriften tot wetenschappelijke artikels), media,ea (Jedeloo & Van staa, 2009; Van Exel & De Graaf, 2005). Het verbale concours is kortom een verzameling van uitspraken, opinies en commentaren van individuen over het onderwerp.

Tweede stap: de Q-set/sample bepalen

Het concours bestaat uit een honderdtal uitspraken en is omwille van zijn omvang te breed om voor te leggen aan de respondenten. Om deze reden vormt het selecteren en formuleren van een hanteerbare set uitspraken, die voorgelegd zullen worden aan de respondenten, de tweede stap binnen de Q-methode. Nadat alle mogelijke uitspraken in het concours gegenereerd worden, sorteert de onderzoeker deze in verschillende categorieën die overeenkomen met de verschillende aspecten van het onderwerp (Brown,1980; Jedeloo & Van Staa, 2009). Op deze manier wordt er gegarandeerd dat er voor elk aspect van het onderwerp een uitspraak bestaat. Bovendien wordt zo gevrijwaard dat er geen enkele categorie over- of ondervetegenwoordigd wordt. Nadat de categorieën gevormd worden, worden uitspraken overgehouden die relevant zijn voor en een verband hebben met het onderwerp. Vervolgens worden identieke uitspraken geschrapt om duplicatie tegen te gaan (Devos & Verhaeghe, 2013). Tegenstrijdige meningen kunnen daarentegen behouden worden (Coogan & Herrington, 2011). Bij het opstellen van de Q-set kan de onderzoeker oog hebben voor het vergroten van de ‘content validity’ of ‘face validity’. De eerstgenoemde betreft het uitkiezen van stellingen die in sterke mate gelieerd zijn aan het onderwerp, de laatstgenoemde betreft het letterlijk overnemen van de uitspraken uit het concours, in de taal van de doelgroep (Jedeloo & Van Staa, 2009). Normaliter wordt er een ‘pilot study’ uitgevoerd om na te gaan of de respondenten in staat zijn om de uitspraken te sorteren en te interpreteren (Coogan & Herrington, 2011). Er zijn twee benaderingen om een Q-set op te stellen: de gestructureerde en ongestructureerde

benadering. Bij de eerstgenoemde benadering worden enkel uitspraken geselecteerd die voldoen aan de condities die de onderzoeker vooropstelt. Een onderzoeker zal in de deze benadering doorgaans de uitspraken groeperen in theoretische categorieën (Devos & Verhaeghe, 2013). Het stelt de onderzoeker in staat om grenzen aan een bepaald onderwerp te stellen om zich zo te focussen op enkele aspecten van een onderwerp (Du Plessis, 2005). Bij de ongestructureerde manier wordt daarentegen een representatieve set van uitspraken uit het concours geselecteerd zodat alle belangrijke opinies afgespiegeld worden (Jedelloo & Van Staa, 2009). Dit houdt niet in dat alle aspecten van het onderwerp beantwoord worden. Aangezien uitspraken gevormd worden uit het concours, kunnen de uitspraken ook opgebouwd worden op basis van theoretische inzichten (Whitney, 2009).

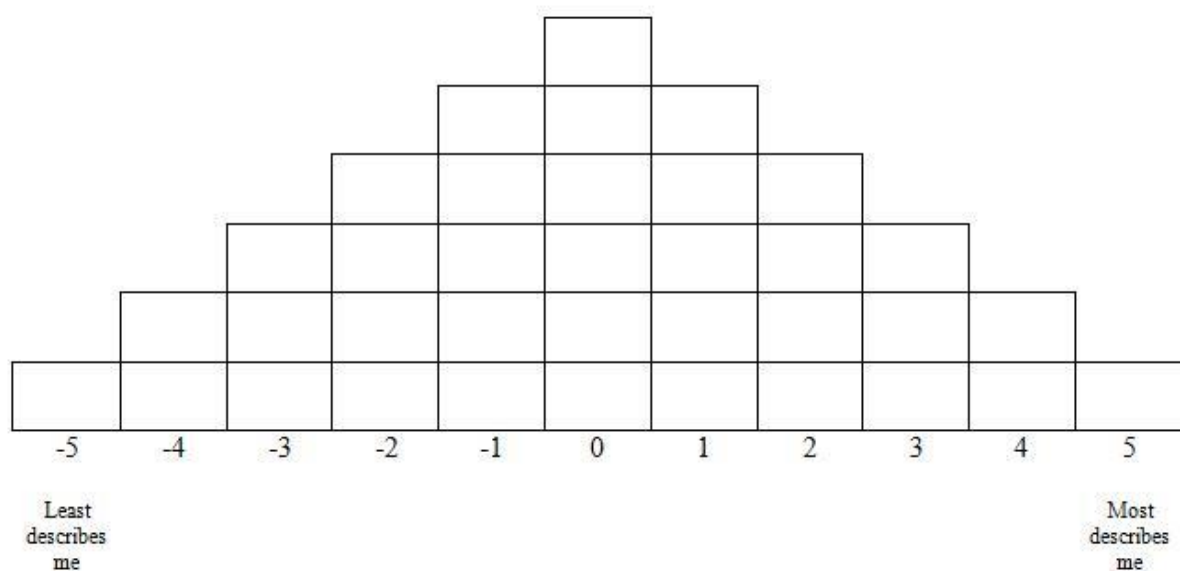
Voor het selecteren van de uitspraken bestaat er geen ‘one best way’, Brown (1980) omschrijft het als “more an art than a science”. Uit eenzelfde concours kunnen er verschillende Q-sets afgeleid worden. Er bestaan echter enkele tips bij het opstellen van een Q-set. Zo wordt er aangeraden om eenduidige en niet-dubbelzinnige uitspraken te benutten. Uitspraken mogen niet extreem en/of suggestief zijn. Daarnaast worden dubbele negaties afgeraden. Het uitvoeren van een ‘pilot study’ kan bovendien de moeilijkheidsgraad in beeld brengen, en maakt het mogelijk om het onderzoek bij te sturen (Jedelloo & Van Staa, 2009). Omtrent het aantal uitspraken per Q-set heersen er verschillende meningen (Du Plessis, 2005). In het algemeen varieert het aantal tussen de 20 en 100 uitspraken (Jedelloo & Van Staa, 2009). Het spreekt voor zich dat hoe meer uitspraken voorgelegd worden aan de respondent, hoe meer tijd de Q-sorting in beslag zal nemen. Eens de uitspraken geselecteerd zijn, worden ze willekeurig genummerd (Van Exel & De Graaf, 2005).

Derde stap: de P-set bepalen

De derde stap bestaat uit het selecteren van de respondenten, de zogenaamde P-set of Person-sample. Het is aangeraden om deze te selecteren uit de participanten van het concours, indien men bij het vormen van het concours gebruik heeft gemaakt van onder andere interviews (Du Plessis, 2005). De Q-methode vereist geen groot aantal respondenten, aangezien men focust op standpunten en de mate waarin er verschillen/gelijkenissen bestaan (Brown, 1980). De focus ligt niet op het aantal deelnemers- zoals in het geval van vele sociale onderzoeken- maar op de weerspiegeling van verschillende standpunten. Doorgaans zijn 20 tot 100 respondenten voldoende, voor specifieke studies is dit aantal lager. In sommige gevallen volstaan 5 deelnemers (Jedelloo & Van staat, 2009). De vereiste van een grote populatie te hebben is bij de Q-methode irrelevant (Brown, 1980). Participanten worden niet geselecteerd op basis van representativiteit, maar op basis van theoretische gronden. Deze selectieprocedure wordt ‘theoretical sampling’ genoemd, en komt vaak voor in kwalitatief onderzoek. De ‘theoretical sampling’ veronderstelt dat deelnemers uiteenlopende meningen over het onderwerp zullen hebben (Du Plessis, 2005). Het is echter wel wenselijk om zoveel mogelijk diversiteit in de P-set te introduceren zodat de kans dat er verschillende standpunten aan het licht komen verhoogd wordt (Brown, 1980).

Vierde stap: de Q-sort

De volgende stap is de Q-sort of het afnemen van het onderzoek zelf. Aan de geselecteerde respondenten (P-set) worden de set uitspraken (Q-set) voorgelegd. Deze uitspraken zijn willekeurig genummerd. De deelnemers worden gevraagd om de stellingen te ordenen volgens haar/zijn voorkeur. Deze sorteren ze op de Q-sort-tabel, dat bestaat uit een continuüm dat gaat van ‘minst’ tot ‘meest’, bijvoorbeeld: ‘meest akkoord’ tot ‘minst akkoord’. Tussen beide uiteinden neemt de tabel een quasi-normale verdeling aan. De vorm van de Q-sort tabel heeft weinig invloed op de resultaten (Jedelloo & Van Staa, 2009). Door het gebruiken van een Q-sort tabel worden de respondenten gedwongen om alle uitspraken ten opzichte van elkaar te overwegen en ze een rangschikking te geven (Jedelloo & Van Staa, 2009). Onderstaande figuur is een voorbeeld van een Q-sort tabel die gebruik maakt van een -5/+5 schaal.

Figuur 1: voorbeeld Q-sort tabel

Bij het afnemen van de Q-sort vraagt de onderzoeker de respondenten in eerste instantie om alle uitspraken door te nemen, en te verdelen over drie stapels : één stapel met de uitspraken waarmee men het mee eens is, één waarmee men het oneens is en één waar men onverschillig/neutral over is of niet gelden voor hun situatie. Vervolgens wordt er gevraagd om uit de eerstgenoemde stapel twee uitspraken te halen waarmee ze zich het meest identificeren, en dit op de Q-sort tabel te ordenen. Op deze manier wordt de ene kant van het continuüm opgevuld tot dat alle stellingen van de bundel ‘eens’ op is. Hetzelfde proces wordt herhaald voor de stapel ‘oneens’. De Q-sort wordt kortom opgevuld beginnende met de uiteinden van het continuüm, om vervolgens in het midden te eindigen. Het midden zal opgevuld worden met uitspraken uit de stapel ‘neutraal/onverschillig’ (Coogan & Herrington, 2011; Jedelloo & Van staa, 2009; Van Exel & De Graaf, 2005). Eens het rooster vervolledigd is, en de respondent tevreden is van zijn rangschikking, kan er overgegaan worden tot het bespreken van de rangschikking. In de meeste gevallen

worden de meest extreme uitspraken (de uiteinden van het rooster) besproken. Het bespreken van de Q-methode biedt de respondent de mogelijkheid om feedback te formuleren (wanneer bijvoorbeeld een relevante uitspraak niet in de Q-set inbegrepen is). Deze informatie is relevant voor de interpretatie van de resultaten. Vanaf dit moment vormt dit rooster een persoonlijke Q-sort, en weerspiegelt het het persoonlijk standpunt van de respondent (Van Exel & De Graaf, 2005).

Het afnemen van de Q-sort kan op verschillende manieren plaatsvinden: via het internet, via een face-to-face interview, in groep, ea. De meeste onderzoekers beargumenteren dat de Q-methode face-to-face moet plaatsvinden aangezien het een ongekend instrument is. Onderzoek toonde aan dat het gebruiken van andere kanalen dan face-to-face geen invloed hebben op de resultaten (Van Exel & De Graaf, 2005). Naast de Q-sorting worden ook gegevens opgevraagd om het profiel van de respondent te schetsen, wat handig is voor de interpretatie van de resultaten.

Vijfde stap: analyseren en interpreteren van de Q-sorts

Wanneer alle Q-sorts ingevuld zijn, worden deze geanalyseerd door de gegevens in te voeren in een data-analyseprogramma. Het meest gekende en gebruikte analyseprogramma is "PQMethod2.35". In eerste instantie bouwt de analyse een correlatiematrix van alle individuele Q-sorts op. Deze matrix toont aan in welke mate er verbanden zijn tussen individuele Q-sorts, of in essentie in welke mate individuen hetzelfde standpunt vormen over het onderwerp (Coogan & Herrington, 2011). Vervolgens wordt kortom een 'by-person'-factoranalyse op de matrix toegepast. De factoranalyse objectificeert de subjectieve standpunten. Het uitgangspunt is dat individuen divergerende opinies hebben over een bepaald onderwerp, met een scala aan verschillende invullingen van de Q-sort tabel als gevolg. De analyse identificeert clusters van Q-sorts zijn die op elkaar lijken of verschillen met andere groepen. Indien uit de analyse blijkt dat er tussen enkele Q-sorts verbanden bestaan, vormt deze cluster Q-sorts een factor (Van Exel & De Graaf, 2005). De 'by-person'-factoranalyse reduceert de verzamelde Q-sorts tot enkele factoren. Een factor weerspiegelt een groep individuen die corresponderende invalshoek, opinie en ervaringen hebben (Jedeloo & Van Staa, 2009). Het programma zal bovendien een voorbeeld Q-sort tabel generen voor elke factor (Van Exel & De Graaf, 2005). Een factorlading wordt toegekend aan elke Q-sort, en geeft aan in welke mate ze verbonden is met een bepaalde factor en bij welke factor ze het best aansluit (Van Exel & De Graaf, 2005). Vervolgens moet de onderzoeker factoren selecteren. Het aantal factoren die weerhouden moeten worden op het einde van de analyse, hangt af van de mate waarin Q-sorts verschillen van elkaar (Brown, 1980).

Het onttrekken van factoren kan op twee manieren gebeuren: de 'principal component method' en de 'centroid method'. De eerstgenoemde komt overeen met een klassieke factoranalyse die tracht zoveel mogelijk variantie te verklaren. De centroid method komt overeen met een 'by-person factoranalyse': individuen met gelijkaardige rangschikking –en bijgevolg standpunt- worden geclusterd tot factoren

(Jedelloo & Van Staa, 2009). Aangezien in Q-methode subjectiviteit centraal staat, wordt de voorkeur gegeven aan de ‘centroid method’. Vervolgens worden de factoranalyse geroteerd om de individuele Q-sorts vanuit een ander oogpunt te bekijken (Devos & Verhaeghe, 2013). Voor de rotatie bestaan er twee benaderingen, namelijk: objectief of theoretisch. Bij een objectieve rotatie worden statistische rotaties toegepast zoals varimax. Bij een theoretische rotatie zal de onderzoeker manueel roteren met als doel om een bepaald idee of theorie te testen (Coogan & Herrington, 2011; Van Exel & De Graaf, 2005). Uit de rotatie extraheert de onderzoeker finale factoren. Vervolgens wordt een tabel opgesteld die voor elke Q-sort weergeeft in welke mate het laadt op één of meerdere finale factoren. In deze tabel kan de onderzoeker zien in welke mate er correlaties zijn tussen Q-sorts en factoren dankzij de factorladingen (Jedelloo & Van Staa, 2009).

Alvorens de resultaten te interpreteren, moet de ‘factor score’ van een uitspraak berekend worden en moeten kenmerkende en onderscheidende stellingen bekeken worden. De ‘factor score’ komt overeen met de genormaliseerde z-score van elke respondent die de factor definiëren (Van Exel & De Graaf, 2005). Dankzij de z-scores kunnen uitspraken in een samengestelde rangschikking weergegeven worden (Jedelloo & Van Staa, 2009). Zoals eerder vermeld is dit een model Q-sort tabel. Indien een individu 100% op een factor laadt, dan zal de individuele Q-sort overeenkomen met de model Q-sort van deze factor. Het voorspelt hoe een individu zijn uitspraken zal ordenen (Devos & Verhaeghe, 2013). Ten slotte genereert de Q-methode kenmerkende en onderscheidende uitspraken. Kenmerkende uitspraken zijn de uitspraken die in het ideale Q-sort model aan de uiteinden van het continuüm liggen (met een score 4-5). Deze uitspraken worden gebruikt om tegengestelde visies betreffende de factor te beschrijven. Onderscheidende uitspraken worden gebruikt om verschillen en gelijkenissen tussen factoren in de verf te zetten. Het zijn uitspraken die in een bepaalde factor een significant andere rangschikking krijgen vergeleken met een andere factor (Van Exel & De Graaf, 2005; Jedelloo & Van Staa, 2009).

5.2.3. De meerwaarde en keerzijde van de Q-methode

In dit onderdeel worden de voor-en nadelen van het gebruik van de Q-methode als onderzoeksinstrument toegelicht.

Voordelen

Er kunnen heel wat voordelen toegekend worden aan het gebruiken van de Q-methode. Een eerste belangrijk voordeel van de Q-methode is: dat de vragen of uitspraken niet als aparte items beschouwd worden aangezien de respondent de uitspraken afweegt ten opzichte van elkaar. Door het ordenen van alle uitspraken, komen individuele oordelen beter aan het licht, dan in het klassiek geval bij het beantwoorden van aparte vragen (Van Exel & De Graaf, 2005). Akhtar-Danesh (2008) omschrijft de Q-methode als “*an effective way to ascertain human perceptions and interpersonal relationships that are characterized by subjectivity*”. Het feit dat de Q-methode gebruik maakt van een factoranalyse – kwantitatief element-

maakt het een meer robuustere methode dan bijvoorbeeld een intuïtieve analyse van discours om attitudes te verkennen (Jedelloo & Van Staa, 2009). Daarnaast is er van bias minder sprake, zelfreferentialiteit staat hier centraal: de individuen geven hun subjectieve mening zonder interventie van de onderzoeker (Devos & Verhaeghe, 2013; Shinebourne, 2009; Van Exel & De Graaf, 2005). In elke stap van de methode wordt er gebruik gemaakt van de betekenisverlening van de respondenten (Jedelloo & Van Staa, 2009).

Nadelen

Er is echter een keerzijde van de medaille: het gebruik van de Q-methode impliceert enkele beperkingen. Allereerst heeft de onderzoeker een grote invloed op het onderzoek, zo bepaalt hij/zij welke uitspraken opgenomen worden in de Q-sample, de grootte en samenstelling van de P-set en welke factoren geëxtraheerd worden. Een zekere mate van bias zal aanwezig zijn waardoor het kan gebeuren dat een bepaalde mening niet opgenomen is in de Q-sample en de respondenten niet volledig hun standpunt kunnen weergeven (Devos & Verhaeghe, 2013; Shinebourne, 2009).

Een tweede nadeel is het feit dat de Q-methode niet gemaakt is om de prevalentie van de gevonden profielen na te gaan, of om de gevonden resultaten te generaliseren naar de gehele populatie aangezien de P-set niet representatief is omwille van de niet-random selectie en kleine omvang (Jedelloo & Van Staa, 2009). Het geeft aan welke patronen er voorkomen binnen de onderzochte populatie. Deze nadelen kunnen gereduceerd worden door een survey-enquête af te nemen bij een representatieve groep respondenten (Devos & Verhaeghe, 2013).

6. EMPIRISCH KADER

6.1. Het formuleren van het concours

In dit onderzoek werd het concours beperkt tot zijn verbale vorm; foto's, videoclips, ea werden niet opgenomen. Enkel geschreven materiaal dat argumenten en meningen van individuen weergeven vormden onderdeel van het concours. Voor het verzamelen van standpunten werd een scala van bronnen gebruikt: de website van de CD&V, getuigenissen van partijleden en logischerwijs bestaande motivatietheorieën werden geraadpleegd en bestudeerd. De verschillende uitspraken werden verzameld met oog op het oplossen van de onderzoeksvraag.

Op de CD&V- website vond ik een brochure 'Waarom lid worden?'⁴, gepubliceerd door de partij zelf. Daarnaast werden verschillende CD&V- partijleden via e-mail uitgenodigd om redenen voor hun lidmaatschap op te noemen en toe te lichten. Ook online fora zoals 'politics' en 'seniorennet' werden geraadpleegd. Ten slotte distilleerde ik motieven uit het onderzoek van Bruter en Harrison (2009).

6.2. Het bepalen van de Q-set/sample

De Q-sample werd gestructureerd tot stand gebracht: alle uitspraken werden ingedeeld in theoretische categorieën. Deze categorieën komen overeen met de onderscheiden motieven binnen het 'general incentive model' van Seyd en Whiteley (1992) die besproken werden in het theoretisch kader (cfr. Supra). Dit model werd echter aangevuld: altruïsme en ontevredenheid met het huidige beleid werden opgenomen binnen de categorie van 'ideologische motieven'. Op deze manier komen we tot volgende drie categorieën van motieven of stellingen: materieel (iets materieels in ruil voor lidmaatschap krijgen), solidair (de 'fun'-factor van partijlid zijn), ideologisch (partijbelang behalen) waarbinnen zowel altruïsme (inzetten voor het maatschappelijk belang) als het normatieve motief (ontevredenheid met het beleid) te situeren zijn.

Bij het opstellen en het weerhouden van de Q-sample werd er gebruik gemaakt van het 'discourse analysis matrix', dat in gelijksoortige onderzoeken toegepast werd (Devos & Verhaeghe, 2013; Steen & Van Eijck, 2012). Dit om de 'content' en 'face validity' te verhogen: de uitspraken moeten inhoudelijk en taalkundig correct opgebouwd worden. De matrix bestaat uit drie soorten stellingen of type uitspraken, namelijk: feitelijke, evaluatieve en advocatieve stellingen. Feitelijke stellingen ('het is zo') berusten op feiten en is een weergave van informatie. Evaluatieve stellingen daarentegen geven een mening of iets slecht of goed is weer ('het is goed/slecht'). De advocatieve stellingen pleiten ten slotte voor de uitlokking van een bepaald gedrag of actie ('zo zou het moeten zijn') (Devos & Verhaeghe, 2013).

---

⁴ Deze kan u raadplegen op: <http://nieuwsbrief.cdenv.be/sites/cdenv/files/lowres-2.pdf>

Uit het concours werden er verschillende uitspraken geëxtraheerd, die de basis vormden voor het ontwikkelen van de Q-Sample. Er werd geopteerd om met een -5/+5 verdeling te werken naar analogie van gelijkaardig onderzoek van Devos en Verhaeghe (2013). Als gevolg bestaat de Q-sample uit 36 stellingen. Op basis van het concours werden er per categorie twaalf uitspraken geformuleerd op basis van de ‘discourse analysis matrix’. Er werd eveneens gepoogd om een evenwichtige verdeling te realiseren naar soort argument (evaluatief, feitelijk of advocatief). De stellingen zijn aangepast aan het taalgebruik van de doelgroep en dubbele negaties werden vermeden. In onderstaande tabellen worden de uitspraken weergegeven per motivatiecategorie en type argument. Bij de classificatie van de stellingen valt er op te merken dat stellingen onder verschillende type argumenten verdeeld kunnen worden, en dat er verschillende interpretaties mogelijk zijn. Zo kan de eerste stelling naast een advocatieve stelling eveneens als een feitelijke stelling geïnterpreteerd worden aangezien partijlidmaatschap kennis oplevert. Bij deze classificatie heb ik geopteerd om elke stelling mijns inziens toe te wijzen aan één type argument.

Tabel 8: Q-set (materieel motief)

Nr.	Type motief: materieel	Type: argument
1	Wie vlugger op de hoogte wil zijn van recente ontwikkelingen en wetswijzigingen die persoonlijk voordeel kunnen opleveren, kan beter partijlid worden.	Advocatief
2	Als je bepaalde zaken voor jezelf wilt realiseren, moet je je aansluiten bij een politieke partij	Advocatief
3	Wie wil dat er rekening gehouden wordt met zijn/haar verwachtingen, sluit zich best aan aan een politieke partij.	Advocatief
4	Door lid te zijn van een partij doe ik veel bestuurlijke ervaring op	Evaluatief
5	Ik vind dat het hebben van politieke contacten of een partijlidkaart een voordeel is om binnen een bepaalde instelling aan de slag te kunnen gaan	Evaluatief
6	Ik heb me aangesloten bij een politieke partij omdat het programma mij ten goede komt	Evaluatief
7	Lid worden om toekomstige beslissingen te vermijden die me persoonlijk zouden schaden, lijkt mij een goed idee.	Evaluatief
8	Door partijlid te zijn, zal/heb ik gemakkelijker een job bekomen.	Evaluatief
9	Het hebben van politieke connecties levert me voordelen op.	Evaluatief
10	Lid zijn van een partij is belangrijk voor mijn loopbaan	Feitelijk
11	Partijlidmaatschap is een opstap naar een professionele carrière	Feitelijk
12	Het hebben van een politiek netwerk heeft me reeds voordelen (zoals loonsverhoging, belastingsvoordeel, carrière) opgeleverd.	Feitelijk

Tabel 9: Q-set (solidair motief)

Nr.	Type motief: solidair	Type: argument
1	De partij activiteiten moeten een zekere 'fun' factor inhouden: mij amuseren is het belangrijkste	Advocatief
2	De waardering, lof, sympathie enz. die voortvloeien uit het feit dat ik partijlid ben spelen een grote rol, ja dat vind ik wel	Advocatief
3	Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mij niet aan te sluiten aan de partij.	Advocatief
4	Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen	Evaluatief
5	Evenementen zoals eefstijnen, recepties, sneukeltoeren waardoor je in contact komt met gelijkgezinden vormen voor mij de voornaamste redenen om lid te worden	Evaluatief
6	Ik ben gewoon een sociaal iemand die houdt van contact met gelijkgezinden	Evaluatief
7	Door de partijactiviteiten kan ik nieuwe relaties uitbouwen met andere partijleden.	Evaluatief
8	Lid van een politieke partij zijn en participeren in partij activiteiten is mijn belangrijkste vrijetijdsbesteding	Feitelijk
9	Het is prettig om met partijgenoten samen te werken	Feitelijk
10	Lid zijn van een partij is gebruikelijke activiteit in mijn omgeving	Feitelijk
11	Politiek is voor mij vooral een uiting van maatschappelijke betrokkenheid	Feitelijk
12	Thuis is de politiek er met de paplepel ingegoten. Er werd veel over gepraat in het gezin, het hoorde bij de opvoeding	Feitelijk

Tabel 10: Q-set (ideologisch motief en altruïsme)

Nr.	Type motief: ideologisch en altruïsme	Type: argument
1	Wanneer je partijlidmaatschap ziet als een manier om de gemeenschap te beïnvloeden, dan moet je je ook aansluiten aan een politieke partij	Advocatief
2	Indien men mee vorm wilt geven aan het beleid, moet men lid worden van een politieke partij	Advocatief
3	Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezig te zijn en een steentje bij te dragen aan de maatschappij	Advocatief
4	Lidmaatschap is een methode om ontevredenheid met de overheid te verlagen, alleen daarom zou iedereen zich lid moeten maken.	Advocatief
5	Het is een manier om uiting te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde partij	Evaluatief
6	Dankzij mijn lidmaatschap kan ik ook op politiek terrein uiting geven aan mijn levensovertuiging en persoonlijke opvattingen	Evaluatief
7	Wanneer ik geen partijlid zou worden en bijgevolg een maatschappelijk probleem niet wordt aangekaart, zou ik me daarover later schuldig voelen	Evaluatief
8	Door lid te zijn van een partij, ben ik overtuigd dat er vooruitgang geboekt zal worden	Evaluatief
9	Door partijlid te zijn, krijgt mijn leven meer betekenis	Feitelijk
10	Ik ben lid omdat op deze manier gevolg wordt gegeven aan mijn morele overtuigingen	Feitelijk
11	Een beperkte aandacht voor specifieke thema's in de samenleving, zet me aan om lid te worden	Feitelijk
12	Wat ook meespeelt (om mij aan te sluiten), is het feit dat ik weinig vertrouwen heb in hoe de overheid nu handelt	Feitelijk

Met deze stellingen werd een 'pilot study' uitgevoerd om te testen of alle stellingen helder en eenduidig waren voor de respondenten. In totaal werd de pilot study door zes CD&V-partijleden uitgevoerd, waarvan 3 jongeren (onder de 35 jaar) en 3 ouderen (met een leeftijd boven de 65 jaar). Dit resulteerde in een herformulering en aanpassing van enkele stellingen. Enkele algemene en vage stellingen werden verduidelijkt, zoals de stelling *'De partij activiteiten moeten een zekere 'fun' factor inhouden'* werd uitgebreid tot *'(...): mij amuseren is het belangrijkste.'* Een ander voorbeeld hiervan is de stelling met betrekking tot het materieel motief. Aanvankelijk was één stelling volgende: *'Het hebben van een politiek netwerk heeft me reeds voordelen opgeleverd.'* De proefpersonen gaven aan dat het concept 'voordelen' een containerbegrip was. Om deze reden voegde ik enkele voorbeelden toe zoals loonsverhoging, belastingsvoordeel en carrière. Deze toevoegingen en verduidelijkingen verhoogden de content validity

van de stellingen. Daarnaast werd jargon uit stellingen gehaald zoals het concept ‘altruïsme’. Deze werd vervangen door mogelijke invullingen van altruïsme zoals een steentje bijdragen, maatschappelijk probleem aankaarten,ea. Ten slotte werden ook stellingen en invalshoeken in de Q-set verwerkt waarvan individuen meenden dat ze onvoldoende vertegenwoordigd werden. Zo bijvoorbeeld werd de stelling: *‘Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezig te zijn en een steentje bij te dragen aan de maatschappij’* integraal en ongewijzigd overgenomen.

6.3. Het bepalen van de P-set

De derde stap alvorens het onderzoek van start kan gaan, is het bepalen van de respondenten. De onderzoeksdoelgroep zijn de CD&V-partijleden. Niet de volledige CD&V-populatie is van belang. Enkel de leden met enerzijds een leeftijd gelijk aan of onder de 35 jaar, anderzijds met een leeftijd gelijk aan of boven de 65 jaar zijn relevant voor dit onderzoek. Om deze reden wordt de populatie opgedeeld in twee homogene subgroepen, namelijk langs de ene kant de CD&V-leden jonger dan 36 jaar en langs de andere kant de CD&V-leden met een leeftijd gelijk aan of hoger dan 65 jaar. Merk op dat expliciet gekozen werd om met twee doelgroepen te werken –ergo niet types voor de volledige populatie te ontwikkelen– aangezien het niet mogelijk is om via de Q-methode de frequentie van een bepaald type binnen de populatie na te gaan (Brown, 1980). Anders gezegd is het niet mogelijk om vast te stellen hoeveel jongeren te situeren zijn binnen een bepaald type, dat onderscheiden wordt voor de gehele populatie –i.e. voor jongeren als ouderen. Om deze reden werd er geopteerd om per doelgroep types te onderscheiden om zicht te krijgen op welke types er bestaan binnen elke doelgroep.

Ik ondervroeg 25 respondenten per leeftijdsgroep. Dit houdt in dat voor deze thesis in totaal 50 respondenten de Q-methode aflegden. Het verzamelen van respondenten was geen sinecure aangezien het verboden is om lijsten van partijleden openbaar te maken. Om deze reden moest er beroep gedaan worden op de bereidwilligheid van lokale partijafdelingen om mijn oproep te verspreiden onder hun partijleden, en contactgegevens van willige leden door te geven. Ik contacteerde verschillende lokale afdelingen met de vraag om mijn onderzoek te ondersteunen. Uiteindelijk kreeg ik veel steun van de lokale afdeling Nazareth-Eke en Zulte. Beide afdelingen bracht hun ledenbestand op de hoogte van mijn onderzoek en verzocht me te contacteren indien men wou participeren. Er werd me aangeraden om een evenement bij te wonen om daar op individuele basis CD&V-partijleden die zich bereidwillig verklaard hadden te ondervragen. Om deze reden woonde ik de CD&V-Kaarting te Nazareth en een lezing te Gent bij. Aangezien mijn oproep verspreid werd door de lokale afdelingen over hun ledenbestand, en zo een grote groep individuen uitgenodigd werd om te antwoorden, gebeurde mijn steekproef op basis van vrijwillige reactie en was dus niet at random. Bij een Q-methode worden respondenten geselecteerd op basis van theoretical sampling – de mate waarin men uiteenlopende standpunten inneemt (Du Plessis, 2005). Het feit dat individuen met uitgesproken meningen me contacteerden is een pluspunt binnen de Q-methode (Brown,1980). Mijn interdependentie heeft als gevolg dat ik de steekproef weinig nauwkeurig kan

omschrijven. Daarnaast zijn de respondenten die bereid waren om deel te nemen voornamelijk actieve leden: ze waren aanwezig op het evenement of reageerden op mijn oproep. Dit is bijgevolg een beperking van mijn onderzoek, waarop ik later terugkom.

6.4. De Q-sorting

Er werd geopteerd om te werken met een quasi-normale verdeling met een schaal -5/+5. De Q-sort tabel bestaat uit 36 vakjes waardoor de respondenten verplicht worden om weloverwogen de 36 stellingen te positioneren binnen de tabel. Aan de linkerkant van het continuüm bevinden zich de negatieve getallen: stellingen die hieronder gepositioneerd worden komen overeen met stellingen waarmee het individu zich niet of het minst kan identificeren. Het midden (0) is een kantelpunt, en is gereserveerd voor stellingen waar het individu onverschillig tegenover staat. De rechterkant van de schaalverdeling zijn vergezeld met positieve getallen. Hieronder zullen stellingen geordend worden waarmee het individu akkoord gaat. De schaalverdeling moet in kolommen geïnterpreteerd worden: alle stellingen onder bv. kolom -3 hebben dezelfde appreciatie, het maakt bijgevolg niet uit of een stelling boven of onderaan de kolom gepositioneerd wordt (Devos & Verhaeghe, 2013). Hieronder ziet u de gehanteerde Q-sort.

Minst akkoord											Meest akkoord										
-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5											

Figuur 2: De gehanteerde Q-sort

Bij het afleggen van het onderzoek werd aan de respondenten vooreerst gevraagd om enkele vragen gaande over achtergrondinformatie (leeftijd, opleiding, ea.) in te vullen. Het onderzoek gebeurde in anonimiteit omwille van het politieke karakter en het feit dat individuen niet graag kleur bekennen. Vervolgens werd aan de hand van volgende procedure het onderzoek in verschillende stappen uitgevoerd:

- 1) In eerste instantie werd gevraagd om alle 36 stellingen door te nemen en deze te verdelen over drie stapels:
  - a. Een stapel met de stellingen waarmee men niet akkoord gaat

- b. Een stapel met de stellingen waar men onverschillig/neutral tegenover staat
  - c. Een stapel met de stellingen waarmee men akkoord gaat
- 2) Eens drie stapels gevormd werden, werd gevraagd om uit de stapel 'akkoord' de stelling waarmee men het meest akkoord gaat te positioneren onder +5. Vervolgens werd gevraagd om twee stellingen waarmee men daarna het meest akkoord ging te ordenen onder +4. Dit proces werd herhaald totdat alle stellingen uit de stapel 'akkoord' geschikt waren op de figuur.
  - 3) Hetzelfde proces uit stap 2 werd herhaald voor de stapel 'niet akkoord'.
  - 4) Vervolgens werd gevraagd om de resterende vakjes op te vullen met de stapel 'neutraal/onverschillig'.
  - 5) Eens de figuur volledig ingevuld was, werd gevraagd of het individu de ordening nog wou wijzigen.
  - 6) Vervolgens werden er enkele vragen gesteld over de randfactoren en vond er een terugkoppeling plaats waarin de stellingen aan beide kanten van het continuüm (onder +5/-5) toegelicht werden. Deze stap is cruciaal aangezien het bijkomende informatie oplevert voor de dataverwerking.

6.5. Data-analyse

Eens alle Q-sorts verzameld zijn, rest de analyse van de individuele rangschikkingen (Q-sorts). De Q-methode bestaat in dit onderzoek uit het voeren van een 'by-person' factoranalyse⁵. Het uiteindelijke resultaat van de factoranalyse zal het afleiden van diverse zienswijzen of 'factors' zijn. Deze factors representeren een bepaalde zienswijze op de motieven van lidmaatschap. Deze vormen de basis voor het ontwikkelen van uiteindelijke types partijleden aangezien nagegaan wordt in welke mate het standpunt van elk individu (Q-sort) overeenkomt met de factor. Een individu dat hoog laadt op een bepaalde factor, heeft een gelijkaardige visie als de factor in kwestie. Individuen met gelijkaardige visies worden kortom geclusterd⁶. Ik zal voor het uitvoeren van de stappen in de data-analyse gebruik maken van PQMethod versie 2.35, een programma ontwikkeld voor Q-onderzoeken door Peter Schmolck, die de data van Q-sorts verwerkt. De data-analyse bestaat uit enkele stappen, die ik in onderstaande deel zal bespreken.

6.5.1. STATES en QENTER

Net zoals SPSS vereist het programma PQMethod het beschikken van de nodige inputs om in staat te zijn een factoranalyse uit te voeren. In eerste instantie wordt de volledige gehanteerde Q-set of 36 stellingen ingegeven, het programma noemt deze STATES. De nummering van de stellingen die gebruikt werd in de

---

⁵ De klassieke factoranalyse of R-factoranalyse gaat na welke gemeenschappelijke factoren achter de variabelen in een onderzoek bestaan. De 'by-person factoranalyse' daarentegen bestudeert de gemeenschappelijke factoren achter de respondenten. De individuen zullen ingedeeld worden in groepen volgens hun individuele ordening van de variabelen (i.e. de 36 stellingen). De Q-methode voert met andere woorden geen klassieke factoranalyse uit, daar ze een omgedraaide factoranalyse inhoudt.

⁶ Merk op dat de Q-methode geen clusteranalyse is, aangezien een cluster analyse de subjectiviteit van respondenten niet in beeld brengt (Brown, 1980). De Q-methode brengt in eerste instantie stellingen bijeen, om vervolgens te kijken hoe de cases op de stellingen scoren. Om deze reden is het een variant van de klassieke factoranalyse (D.Verlet, persoonlijke communicatie, 15 mei 2015).

Q-set dient identiek overgenomen te worden in het programma. Vervolgens wordt de vorm van de Q-sort tabel geconstrueerd door het invoegen van de vorm (i.e. zoveel kolommen en tabellen). Aansluitend worden de individuele Q-sorts (de ordening van de stellingen door de respondenten) ingegeven (QENTER). Het is van cruciaal belang dat deze ordeningen correct ingegeven worden: een dubbele controle is derhalve aangewezen. Om deze reden werd het ingegeven van de data uitgevoerd met assistentie. Lara Devos, ervaren in de Q-methodologie, las de gegevens (de ordening van de stellingen) voor terwijl ik deze invoerde. Het programma duidt tijdens deze stap eveneens eventuele fouten aan –i.e. eenzelfde stelling tweemaal invullen, het ontbreken van een stelling, ea. Het doorlopen van deze stapjes resulteert in een bestand met ruwe data en zorgt voor extra controle over de correctheid van de Q-sorts. Eens de input voorzien is, kan de PQMethod aan de slag gaan met de factoranalyse.

6.5.2. Factorextractie (QCENT of QPCA)

Bij het extraheren van de factoren (de individuele standpunten worden gereduceerd tot enkele gedachtegangen of factoren) kan de onderzoeker opteren voor een centroid factorextractie (QCENT) of een principal component factorextractie (QPCA). De QPCA komt overeen met de klassieke factoranalyse die tracht zoveel mogelijk variantie te verklaren. Dit is niet het beoogde doel van mijn onderzoek. Het identificeren van gelijke standpunten tussen individuen (die uiteindelijk zullen leiden tot types of profielen individuen) is het doel. Deswege zal ik opteren voor de QCENT of de ‘by-person’ factoranalyse. De PQMethod laat bij de QCENT de keuze tussen een Brown’s centroid (de onderzoeker overweegt zelf het aantal factoren) of een Horst’s centroid (het programma suggereert het aantal). Hierbij opteer ik voor de Brown’s centroid die standaard 7 factoren extraheert, aangezien Brown meent dat in de meeste onderzoeken maximaal 7 factoren significant zijn (Van Exel & De Graaf, 2005). Op deze manier kan ik op basis van deze 7 factoren zelf overwegen hoeveel factoren er geëxtraheerd worden op basis van hun meerwaarde (cfr. Infra).

6.5.3. Factorrotatie (QROTATE)

Eens de factoren geëxtraheerd zijn, worden deze geroteerd. Hiervoor biedt het programma opnieuw twee mogelijkheden: een automatische Varimax ofwel een handmatige factorrotatie. In deze fase zal ik de factoren automatisch door het programma laten roteren, aangezien de varimax mikt op het ontwikkelen van eenvoudige factoren. In deze stap wordt nagegaan in welke mate de ordening van een individu (Q-sort) correleert met een bepaalde factor. Anders gezegd wordt de factorlading van elke Q-sort voor elke factor bepaald. Indien deze factorlading een score heeft gelijk aan 0,42² of hoger is, dan kent het programma een ‘X’ aan de factor in kwestie toe (Webler, Danielson, & Tuler, 2009). Indien voor een bepaalde factor voldoende respondenten laden, worden desbetreffende aangeduid als ‘flagging factors’.

6.5.4. Q-analyse

Voorgaande stappen gaven de set-up weer. Eens deze stappen genomen zijn, kan de PQMethod een analyse voor alle Q-sorts (de Q-analyse) uitvoeren. Deze analyse resulteert in diverse tabellen en cijfers.

De voornaamste output voor mijn onderzoek zijn de factormatrix en de tabel die een blik werpt op geïdealiseerde Q-sorts (of z-scores).

6.5.4.1. Factormatrix

Deze matrix geeft de factorladingen (na de Varimax-rotatie) van alle respondenten per factor weer in een samenvattende tabel. Het geeft met andere woorden weer in welke mate individuen overeenkomen met een bepaalde factor. Indien een individu significant laadt op een factor, wordt deze gemarkeerd met een 'X'. Bijgevolg hebben alle individuen die gemarkeerd staan met een X bij eenzelfde factor een gelijkaardige opinie over hun motivatie om zich aan te sluiten aan de CD&V. (Steen & Van Eijck, 2012).

Het weerhouden van zeven factoren is omslachtig, waardoor het verstandig is om enkele factoren te elimineren (Webler et al., 2009). Het aantal factoren dat weerhouden moet worden hangt af van verschillende overwegingen van de onderzoeker. Er bestaat geen objectief aantal of 'magic number' van het aantal te weerhouden factoren (Devos & Verhaeghe, 2012). Wel worden er in de literatuur enkele tips als houvast aangeboden. Vooreerst wordt er gekeken naar de Eigenwaarde (afgekort: EV) en variantie van een factor.

De EV komt overeen met de som van de gekwadrateerde ladingen van alle Q-sorts voor één factor. De berekening van de EV gebeurt als volgt waarbij N overeenkomt met het totaal aantal afgenomen Q-sorts:

$$\text{EV van factor 1} = (\text{factorlading van Q-sort 1 op factor 1})^2 + (\text{factorlading van Q-sort 2 op factor 1})^2 + (\text{factorlading van Q-sort 3 op factor 1})^2 + (\text{factorlading van Q-sort N op factor 1})^2$$

Enkel factoren met een EV van 1,0000 of hoger worden weerhouden (het zogenaamde Kaiser criterium) (Webler et al., 2009). Daarnaast kan ook gekeken worden naar de variantie die de factor kan verklaren. Deze wordt als volgt berekend, waarbij N staat voor het aantal afgenomen Q-sorts:

$$\text{Variantie voor factor 1} = 100 * (\text{EV} / \text{N})$$

Hoe hoger deze waarde, hoe meer variantie verklaard wordt door de factor, hoe relevanter de factor. Beide berekeningen geven ons een beeld over de mate waarin een factor de variantie in het onderzoek kan verklaren en voorspellen.

Daarnaast werd in gelijkaardig onderzoek door Webler et al. (2009) drie criteria ontwikkeld die de onderzoeker helpen bij het bepalen van de te behouden factoren. Ik neem deze over en licht ze kort toe:

1. **Duidelijkheid:** Bij het selecteren van de factoren moet er oog zijn voor de zogenaamde 'confounders' (Q-sorts die op meerdere factoren sterk laden) en de non-loaders (Q-sorts die op geen enkele factor laden – nergens met een 'X' gemarkeerd). Deze moeten voor relevante

factoren zo laag mogelijk zijn. De voorkeur gaat naar factoren waarbij Q-sorts hoog laden, en enkel op de factor in kwestie.

2. **Kenmerkend:** De correlatie tussen factoren onderling moet zo laag mogelijk zijn, daar het verschillende percepties weerspiegelen. Een hoge correlatie tussen factoren betekent dat de factoren eenzelfde perceptie vertegenwoordigen en hetzelfde zeggen over motieven van partijlidmaatschap. Deze factoren overlappen elkaar en zijn niet meer kenmerkend. Factoren met een hoge correlatie kunnen echter behouden worden indien de percepties naast gelijkenissen ook verschillen aantonen. Toch is het aangeraden om enkel de factoren met lage onderlinge correlaties te behouden, aangezien deze zullen leiden tot gemakkelijkere te interpreteren types.
3. **Stabiliteit:** Factoren waarbij een groot aantal respondenten laden, geeft weer dat een groep mensen gelijkaardig denken. Ze vormen een clustergroep – meerdere respondenten die gemarkeerd staan met een ‘X’ bij de factor in kwestie. Hoe meer mensen laden op een bepaalde factor, hoe relevanter deze factor is.

Daarnaast pleiten Webler et al. (2009) om het eenvoudig te houden. Ze raden een minimum aan factoren die de verschillende percepties vertegenwoordigen aan.

Subpopulatie: jongeren

Op basis van deze criteria werd geopteerd om voor de subpopulatie jongeren drie factoren te weerhouden. In eerste instantie werd gekeken naar de EV en de daarbij horende variantie. Vijf van de 7 factoren (generieerd door de Brown's Centroid) hadden een EV hoger dan 1 en voldeden aan het Kaiser criterium.⁷ Hieruit bleek dat het weerhouden van 4 of 6 factoren geen optie zou vormen (volgens Kaiser criterium). Bovendien laadde geen enkele respondent significant op de vierde factor (gemarkeerd met X) bij een analyse van 4 factoren. Vervolgens werden er achtereenvolgens voor 7,5,3 en 2 factoren afzonderlijk analyses uitgevoerd. Webler et al. (2009) pleiten voor een minimum aantal factoren waardoor besloten werd dat het weerhouden van zeven factoren te veel zou zijn. Bij het weerhouden van 5 factoren viel op dat de vijfde factor niet voldeed aan het criterium ‘stabiliteit’ daar er slechts 2 Q-sorts significant laden (gemarkeerd met een X). Dit maakt dat de vijfde factor minder relevant is, aangezien er voor deze geen clustergroep bestaat. De keuze bestond uit 2 opties: twee of drie factoren. Hierbij werd er gekeken naar de totale variantie en de criteria duidelijkheid, kenmerkend en stabiliteit. Vooreerst zou het weerhouden van 2 factoren te beperkt zijn daar het te weinig variantie in de individuele Q-sorts zou verklaren (namelijk 41%). Bij 3 factoren zou deze 45% bedragen. Op eerste zicht lijken deze waarden volgens de R-gebaseerde of klassieke factoranalyse als te laag. In Q-onderzoeken zijn deze echter normaal, aangezien het doel is om de standpunten van individuen te ontdekken en niet zoveel mogelijk variantie te verklaren

---

⁷ Voor deze cijfers verwijs ik u graag naar de bijlage.

(cfr.supra). Aangezien de totale verklaarbare variantie een criterium is dat minder zwaar weegt, werd vervolgens gekeken naar de drie criteria voorgesteld in het onderzoek van Webler et al. (2009). Vooreerst wat de duidelijkheid betreft werden voor zowel 2 als 3 factoren geen ‘confounders’ geregistreerd. Daarentegen werden er voor beide gevallen (2 en 3 factoren) 2 ‘non-loaders’ ontdekt. Wat de stabiliteit betreft laden er bij beide aantal te weerhouden factoren voldoende Q-sorts om van clustergroepen te spreken (respectievelijk bij 3 factoren minimum 4 Q-sorts, bij 2 factoren minimum 11 Q-sorts). Vervolgens werd gekeken naar de onderlinge correlatie tussen factoren. De QANALYSE produceert hiervoor de correlatie tussen factorscores (cfr bijlage). In het geval van 2 factoren is de afgeronde onderlinge correlatie 0,48 terwijl dit bij drie factoren lager is (cfr bijlage). Hierbij kunnen we concluderen dat bij het aannemen van drie factoren de onderlinge correlatie lager is dan bij 2 factoren, waardoor het opteren van drie factoren een methodologisch verantwoorde keuze is. De keuze viel met andere woorden op het weerhouden van drie factoren. Onderstaande tabel geeft de factormatrix, genereerd door de QANALYSE weer, voor drie weerhouden factoren. In deze tabel wordt de factorlading voor elke Q-sort per factor weergegeven, waarbij significante ladingen aangeduid worden met een ‘X’. Daarnaast wordt per factor weergegeven hoeveel de factor in kwestie de variantie in de groep kan verklaren. Zo bedraagt het aandeel van factor A in de totale variantie 22%: factor A is in staat om 22% van de variantie in de Q-sorts te verklaren. Ten slotte kunnen we uit deze tabel ‘non-loaders’ selecteren (individuen die op geen enkele factor significant laden of gemarkeerd worden met een ‘X’, en bijgevolg niet te plaatsen zijn binnen de ontwikkelde categorie of ‘type’), namelijk: respondent 11 en 15. Alle drie factoren samengenomen zijn in staat om 45% van de variantie in de Q-sorts te verklaren.

Tabel 11: Tabel met factorladingen subpopulatie jongeren

Tabel met factorladingen: subpopulatie jongeren			
Q-sorts	Factoren		
	A	B	C
1	0,0479	0,3347	0,5836X
2	0,4822X	0,3736	-0,0487
3	0,4004	0,5087X	0,1447
4	0,5917X	0,1076	0,0539
5	0,2340	0,5976X	0,1308
6	0,1613	0,6316X	0,0173
7	0,4377	0,6024X	-0,1066
8	0,2591	0,0509	0,3481X

9	0.0971	0.6524X	-0.1170
10	0.2726	0.6013X	0.3270
11	0.4449	0.3983	0.3823
12	0.6227X	0.1929	0.2245
13	0.0775	0.6068X	0.0477
14	0.6393X	0.2650	0.1017
15	0.3797	0.4553	0.3356
16	0.4180X	0.2105	0.1157
17	0.7115X	0.1174	0.3720
18	0.6538X	0.4256	0.1652
19	0.8044X	0.0501	-0.1100
20	0.4726X	0.4081	0.0382
21	0.9232X	0.0798	0.0742
22	0.0405	0.0753	0.4515X
23	-0.0980	0.3920X	0.2169
24	0.6681X	-0.4379	0.3961
25	0.0386	-0.1331	0.4877X
% expl.Var.	22	16	7

Subpopulatie: ouderen

Op basis van achtereenvolgende analyses blijkt dat het weerhouden van 7, 6 of 5 factoren niet optimaal is daar ze een EV hebben van lager dan 1, respectievelijk: 0,8020 voor 7 factoren; 0,8049 voor 6 factoren en 0,3230 voor 5 factoren. Daarboven zijn ze minder relevant aangezien hun aandeel verklarende variantie in de totale variantie na rotatie eerder beperkt is, respectievelijk 5, 6 en 5% (cfr.bijlage). Bovendien voldoen het weerhouden van 7, 6 of 5 factoren niet aan alle voorgestelde criteria van Webler et al. (2009). Wat het criteria stabiliteit betreft, is er bij de analyse van 7, 6 of 5 factoren geen clustergroep te constateren. Het aantal individuen die significant laden op de factoren ligt dicht bij nul. Op zowel de 7^e factor als 6^e laadt 1 Q-sort significant (gemarkeerd met een 'X'), terwijl dit aantal bij de 5^e factor 2 bedraagt. Het aantal non-loaders bedraagt in alle drie gevallen 3 (criteria duidelijkheid). Enkel op vlak van het criteria 'kenmerkend' wordt het weerhouden van 7, 6 of 5 factoren als waardevol gezien, vanwege een lage correlatie tussen de factoren onderling. Desondanks zijn er meer argumenten contra dan pro waardoor er gekozen zal worden voor te werken met minder dan 5 factoren. Uit de analyse van 4 factoren blijkt dat de EV van de 4^e factor hoger is dan 1 en dus aan het Kaiser-Criterium voldoet. De verklaarde variantie van de vierde factor bedraagt 5% wat eerder aan de lage kant is. Het aantal non-loaders bedraagt 3 (criterium 'duidelijkheid'). Daarnaast laadt er slechts 1 respondent significant op de 4^e factor waardoor er van een clustergroep geen sprake is (criterium 'stabiliteit'). Om deze redenen wordt geopteerd net zoals bij jongeren om te werken met 2 of 3 factoren. De 3^e factor heeft een EV van 1,3628 en voldoet dus aan het Kaiser-criterium. De 3^e factor is in staat om na rotatie 5% van de totale variantie te verklaren, wat eerder beperkt is. Daarnaast staan er slechts 2 Q-sorts gemarkeerd met een 'X', waardoor de factor niet voldoet aan het criterium 'stabiliteit'. Er is slechts 1 'non-loader' te constateren waaruit geconcludeerd kan worden dat het op vlak van duidelijkheid goed scoort. Bij het weerhouden van drie factoren is er weinig onderlinge correlatie wat leidt tot kenmerkende factoren. Het aannemen van drie factoren zou met andere woorden een methodologisch verantwoorde keuze inhouden. Desondanks volgde de analyse van 2 factoren. Uit deze analyse blijkt dat de 2^e factor voldoet aan het Kaiser-criterium (EV: 2.6953) en veel variantie kan verklaren (12% na rotatie) (cfr bijlage). Er laden 9 respondenten significant op de 2^e factor waardoor er sprake is van een clustergroep. Onderling is er weinig onderlinge correlatie wat duidt op kenmerkende factoren. Bij het weerhouden van 2 factoren zijn er 3 'non-loaders', wat een minder goeie score is vergeleken met deze van 3 factoren. Uit voorgaande blijkt dat de keuze tussen 2 en 3 factoren geen sinecure vormt daar ze elk hun sterktes en zwaktes hebben. Aangezien het doel van deze thesis het ontwikkelen van 'types' is, en dit slechts kan indien er voldoende individuen gelijkaardige opinies hebben (het bestaan van een clustergroep), wordt aan het criterium 'stabiliteit' een zwaarder gewicht gegeven dan het criterium 'duidelijkheid'. Op dit criterium scoort het weerhouden van 2 factoren beter. Vervolgens bekeek ik ook de sterkte van de factorladingen (onderdeel van criterium duidelijkheid) aangezien bij het weerhouden van 2 factoren meer 'non-loaders' geconstateerd werden. Hieruit bleek dat doorsnee genomen de Q-sorts hogere factorladingen hadden bij 2 factoren, vergeleken met 3 factoren. Alles in overweging nemende, viel de keuze op het weerhouden van 2 factoren.

Onderstaande tabel geeft de factormatrix, genereerd door QANALYSE weer, voor het weerhouden van 2 factoren. Ook hier wordt de mate waarin een individu correleert met de factor weergegeven en significante ladingen aangeduid met een 'X'. Het aandeel in de totale variantie verklaard door de factor wordt onderaan de kolommen getoond. Factor A is in staat om 29% van de variantie te verklaren, of anders geïnterpreteerd 29% van de respondenten hebben een standpunt over lidmaatschap die overeenkomt met factor A. Samen met factor B zijn ze in staat 41% van de totale variantie te verklaren.

Tabel 12: tabel met factorladingen: subpopulatie ouderen

Tabel met factorladingen: subpopulatie ouderen		
Q-sorts	Factoren	
	A	B
1	0,1078	0,6344X
2	0,5366X	0,0320
3	0,6405X	0,0012
4	0,6879X	-0,0710
5	0,7907X	0,4387
6	0,6813X	0,2335
7	-0,3102	0,6136X
8	0,8382X	0,0012
9	0,5185X	0,4787
10	0,8687X	0,0112
11	0,1146	-0,4575X
12	0,0545	0,1463
13	0,2918	0,4748X
14	0,0243	0,1156
15	0,1787	-0,1380
16	0,8601X	0,2360
17	0,4006	0,6003X
18	0,1040	0,4979X
19	0,0080	0,4062X
20	0,6913X	0,2271
21	0,7481X	0,1890
22	0,1388	0,4140X
23	-0,5250X	0,0814
24	0,8566X	0,2066
25	0,0362	0,4374X
% expl.Var.	29	12

6.5.4.2. Geïdealiseerde Q-sorts (of z-scores)

Deze factoren zoals hierboven voorgesteld zijn zeer abstract, en behoeven bijkomende informatie om interpreteerbaar te zijn vooraleer ze herleid kunnen worden tot types partijleden. Hiervoor produceert de Q-analyse een tweede relevante output, namelijk de geïdealiseerde Q-sorts of z-scores. De z-score geeft weer hoe iemand die 100% laadt op een bepaalde factor de 36 stellingen zou rangschikken (Van Exel & De Graaf, 2005). Ze geven ook weer hoe ver een stelling geplaatst wordt van het middelpunt van de Q-sort (=0). Het zijn met andere woorden de Q-sorts van de factoren of de ordening van een individu die perfect zou correleren met een factor.

Jongeren

Onderstaande tabel geeft weer per factor hoe een bepaalde stelling binnen de Q-sort geordend zou worden voor de subpopulatie jongeren. Deze weergave gebeurt voor de drie weerhouden factoren (cfr. Supra). De tabel dient als volgt geïnterpreteerd te worden: individuen die te plaatsen zijn binnen factor A (significant correleren) zullen de eerste stelling '1. Als je bepaalde zaken voor jezelf wilt realiseren, moet je je aansluiten bij een politieke partij' plaatsen in de Q-sort onder '-1', terwijl individuen die overeenkomen met factor B dit plaatsen onder '-4', logischerwijs plaatsen de 'de factor C-individuen' de eerste stelling plaatsen onder waarde '-2'. Deze positionering binnen de Q-sort door de factoren wordt voor elke stelling weergegeven. De kenmerkende waarden (waarden 4 en 5 hetzij positief, hetzij negatief) worden toegekend aan verschillende stellingen. Het komt niet voor dat zowel factor A als B als C de waarde +5 toekennen aan eenzelfde stelling. Dit toont aan dat de factoren elkaar niet overlappen en bijgevolg onderscheidend zijn.

Tabel 13: Z-scores subpopulatie jongeren

Positionering stellingen volgens factor		Factor		
		A	B	C
1.	Als je bepaalde zaken voor jezelf wilt realiseren, moet je je aansluiten bij een politieke partij	-1	-4	-2
2.	Dankzij mijn lidmaatschap kan ik ook op politiek terrein uiting geven aan mijn levensovertuiging en persoonlijke opvattingen	3	4	0
3.	De partij activiteiten moeten een zekere 'fun' factor inhouden: mij amuseren is het belangrijkste	1	-3	4
4.	De waardering, lof, sympathie enz. die voortvloeien uit het feit dat ik partijlid ben spelen een grote rol, ja dat vind ik wel	0	-1	2
5.	Door de partijactiviteiten kan ik nieuwe relaties uitbouwen met andere partijleden.	2	4	3
6.	Door lid te zijn van een partij doe ik veel bestuurlijke ervaring op	1	3	0

7.	Door lid te zijn van een partij, ben ik overtuigd dat er vooruitgang geboekt zal worden	0	1	-4
8.	Door partijlid te zijn, krijgt mijn leven meer betekenis	0	0	1
9.	Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen	3	5	2
10.	Door partijlid te zijn, zal/heb ik gemakkelijker een job bekomen.	-5	0	-1
11.	Een beperkte aandacht voor specifieke thema's in de samenleving, zet me aan om lid te worden	1	0	-3
12.	Evenementen zoals eefstijnen, recepties, sneukeltoeren waardoor je in contact komt met gelijkgezinden vormen voor mij de voornaamste redenen om lid te worden	-1	-4	2
13.	Het hebben van een politiek netwerk heeft me reeds voordelen (zoals loonsverhoging, belastingsvoordeel, carrière) opgeleverd.	-4	0	-1
14.	Het hebben van politieke connecties levert me voordelen op.	-3	3	3
15.	Het is een manier om uiting te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde partij	4	2	1
16.	Het is prettig om met partijgenoten samen te werken	2	2	4
17.	Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mij niet aan te sluiten aan de partij.	-4	-5	-3
18.	Ik ben gewoon een sociaal iemand die houdt van contact met gelijkgezinden	3	1	5
19.	Ik ben lid omdat op deze manier gevolg wordt gegeven aan mijn morele overtuigingen	2	2	-3
20.	Ik heb me aangesloten bij een politieke partij omdat het programma mij ten goede komt	0	-3	0
21.	Ik vind dat het hebben van politieke contacten of een partijlidkaart een voordeel is om binnen een bepaalde instelling aan de slag te kunnen gaan	-2	1	0
22.	Indien men mee vorm wilt geven aan het beleid, moet men lid worden van een politieke partij	2	-2	0
23.	Lid van een politieke partij zijn en participeren in partij activiteiten is mijn belangrijkste vrijetijdsbesteding	1	-1	3
24.	Lid worden om toekomstige beslissingen te vermijden die me persoonlijk zouden schaden, lijkt mij een goed idee.	-2	-2	-2
25.	Lid zijn van een partij is belangrijk voor mijn loopbaan	-3	1	1
26.	Lid zijn van een partij is gebruikelijke activiteit in mijn omgeving	-2	-2	-1
27.	Lidmaatschap is een methode om ontevredenheid met de overheid te verlagen, alleen daarom zou iedereen zich lid moeten maken.	0	-3	-2
28.	Partijlidmaatschap is een opstap naar een professionele carrière	-2	0	0
29.	Politiek is voor mij vooral een uiting van maatschappelijke betrokkenheid	5	3	1
30.	Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezig te zijn en een steentje bij te dragen aan de maatschappij	4	-1	2
31.	Thuis is de politiek er met de paplepel ingegoten. Er werd veel over gepraat in het gezin, het hoorde bij de opvoeding	-3	0	-1

32.	Wanneer ik geen partijlid zou worden en bijgevolg een maatschappelijk probleem niet wordt aangekaart, zou ik me daarover later schuldig voelen	-1	1	-5
33.	Indien je partijlidmaatschap ziet als een manier om de gemeenschap te beïnvloeden, dan moet je je ook aansluiten aan een politieke partij	1	-1	-4
34.	Wat ook meespeelt (om mij aan te sluiten), is het feit dat ik weinig vertrouwen heb in hoe de overheid nu handelt	-1	-2	1
35.	Wie vlugger op de hoogte wil zijn van recente ontwikkelingen en wetswijzigingen die persoonlijk voordeel kunnen opleveren, kan beter partijlid worden.	-1	2	1
36.	Wie wil dat er rekening gehouden wordt met zijn/haar verwachtingen, sluit zich best aan aan een politieke partij.	0	-1	-2

Ouderen

Onderstaande tabel stelt op zijn beurt de z-scores voor de subpopulatie ouderen voor. De interpretatie is identiek zoals bij de subpopulatie jongeren. Zo bijvoorbeeld wordt de eerste stelling '1. Als je bepaalde zaken voor jezelf wilt realiseren, moet je je aansluiten bij een politieke partij' door individuen die significant laden op factor A in de Q-sort onder -1 geplaatst, terwijl een individu die qua standpunt overeenkomt met factor B deze onder -2 zou plaatsen. Ook binnen deze subpopulatie zijn de kenmerkende stellingen (die met waarde 4/5 hetzij negatief hetzij positief) verschillend per factor. Zo wordt de waarde +5 toegekend aan stelling 29 in factor A, terwijl dit bij factor B toegekend wordt aan stelling 18. Dit toont aan dat de factoren verschillende standpunten hebben, en dus onderscheidend zijn.

Tabel 14: Z-scores subpopulatie ouderen

Z-scores subpopulatie ouderen			
Positionering stellingen volgens factor		Factor	
		A	B
1.	Als je bepaalde zaken voor jezelf wilt realiseren, moet je je aansluiten bij een politieke partij	-1	-2
2.	Dankzij mijn lidmaatschap kan ik ook op politiek terrein uiting geven aan mijn levensovertuiging en persoonlijke opvattingen	4	2
3.	De partij activiteiten moeten een zekere 'fun' factor inhouden: mij amuseren is het belangrijkste	-2	2
4.	De waardering, lof, sympathie enz. die voortvloeien uit het feit dat ik partijlid ben spelen een grote rol, ja dat vind ik wel	-1	3
5.	Door de partijactiviteiten kan ik nieuwe relaties uitbouwen met andere partijleden.	1	0
6.	Door lid te zijn van een partij doe ik veel bestuurlijke ervaring op	2	-1

7.	Door lid te zijn van een partij, ben ik overtuigd dat er vooruitgang geboekt zal worden	0	4
8.	Door partijlid te zijn, krijgt mijn leven meer betekenis	0	1
9.	Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen	1	3
10.	Door partijlid te zijn, zal/heb ik gemakkelijker een job bekomen.	-4	-2
11.	Een beperkte aandacht voor specifieke thema's in de samenleving, zet me aan om lid te worden	2	0
12.	Evenementen zoals eefstijnen, recepties, sneukeltoeren waardoor je in contact komt met gelijkgezinden vormen voor mij de voornaamste redenen om lid te worden	-2	2
13.	Het hebben van een politiek netwerk heeft me reeds voordelen (zoals loonsverhoging, belastingsvoordeel, carrière) opgeleverd.	-2	-3
14.	Het hebben van politieke connecties levert me voordelen op.	-3	0
15.	Het is een manier om uiting te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde partij	3	3
16.	Het is prettig om met partijgenoten samen te werken	1	4
17.	Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mij niet aan te sluiten aan de partij.	-3	-5
18.	Ik ben gewoon een sociaal iemand die houdt van contact met gelijkgezinden	2	5
19.	Ik ben lid omdat op deze manier gevolg wordt gegeven aan mijn morele overtuigingen	1	1
20.	Ik heb me aangesloten bij een politieke partij omdat het programma mij ten goede komt	0	1
21.	Ik vind dat het hebben van politieke contacten of een partijlidkaart een voordeel is om binnen een bepaalde instelling aan de slag te kunnen gaan	-3	0
22.	Indien men mee vorm wilt geven aan het beleid, moet men lid worden van een politieke partij	3	-1
23.	Lid van een politieke partij zijn en participeren in partij activiteiten is mijn belangrijkste vrijetijdsbesteding	-1	0
24.	Lid worden om toekomstige beslissingen te vermijden die me persoonlijk zouden schaden, lijkt mij een goed idee.	-2	-1
25.	Lid zijn van een partij is belangrijk voor mijn loopbaan	-4	-1
26.	Lid zijn van een partij is gebruikelijke activiteit in mijn omgeving	-1	1
27.	Lidmaatschap is een methode om ontevredenheid met de overheid te verlagen, alleen daarom zou iedereen zich lid moeten maken.	0	-4
28.	Partijlidmaatschap is een opstap naar een professionele carrière	-5	-3
29.	Politiek is voor mij vooral een uiting van maatschappelijke betrokkenheid	5	2
30.	Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezig te zijn en een steentje bij te dragen aan de maatschappij	4	-1
31.	Thuis is de politiek er met de paplepel ingegoten. Er werd veel over gepraat in het gezin, het hoorde bij de opvoeding	0	-2

32.	Wanneer ik geen partijlid zou worden en bijgevolg een maatschappelijk probleem niet wordt aangekaart, zou ik me daarover later schuldig voelen	0	-3
33.	Indien je partijlidmaatschap ziet als een manier om de gemeenschap te beïnvloeden, dan moet je je ook aansluiten aan een politieke partij	3	-4
34.	Wat ook meespeelt (om mij aan te sluiten), is het feit dat ik weinig vertrouwen heb in hoe de overheid nu handelt	-1	1
35.	Wie vlugger op de hoogte wil zijn van recente ontwikkelingen en wetswijzigingen die persoonlijk voordeel kunnen opleveren, kan beter partijlid worden.	1	-2
36.	Wie wil dat er rekening gehouden wordt met zijn/haar verwachtingen, sluit zich best aan aan een politieke partij.	2	0

6.6. Het ontwikkelen van typologieën

De geselecteerde factoren afkomstig uit de Q-analyse weerspiegelen een welbepaald standpunt over de motieven van partijlidmaatschap van de CD&V. Ze vormen een perspectief, waarmee de respondenten uit de P-set zich mee identificeren. Om deze reden vormen de factoren ‘types’ of ‘profielen’ partijleden. Bijgevolg zullen er voor de subpopulatie jongeren drie ‘types’ afgeleid worden, terwijl voor de subpopulatie ouderen twee profielen opgebouwd zullen worden. De factoren en bijhorende ideale Q-sorts vormen de basis voor de interpretatie van de types CD&V-partijleden. Hierbij zullen voornamelijk de kenmerkende stellingen (deze met positieve of negatieve 4/5 waarden, aan uiterste weerskanten van het continuüm) bekeken worden. Daarnaast zullen zowel de stellingen met +/- 3 waarde als de bijkomende toelichting van de uiterste stellingen (deze onder -5 en +5) van de oorspronkelijke individuele Q-sorts opgenomen om de interpretatie te bevorderen. Daarnaast bespreken we per type de covariaten (verzamelde achtergrondgegevens van de respondenten) die betrekking hebben tot de randfactoren of beïnvloedende factoren van lidmaatschap (cfr.supra). Hiervoor werd het statistisch verwerkingsprogramma SPSS gebruikt om gemiddelden te berekenen en histogrammen op te vragen. Vooreerst bespreken we de ‘types’ voor de subpopulatie jongeren, om vervolgens te eindigen met deze van de subpopulatie ouderen.

6.6.1. Subpopulatie jongeren

De Q-analyse resulteerde in drie factoren, dus de ontwikkeling van drie ‘types’ of ‘profielen’ partijleden, namelijk: de *solidaire altruïst* (factor A), de *onzuivere solidaire rationalist* (factor B) en de *bon-vivant* (factor C). Hieronder volgt een beschrijving van elk type partijlid, vergezeld met een tabel van de kenmerkende stellingen, gelinkt aan de theorie van het ‘general incentive model’ van Seyd en Whiteley (1992). Tenslotte wordt een tabel opgesteld voor de stellingen met een positieve middelmatige waarde (+3).

6.6.1.1. Factor A: De solidaire altruïst

Tabel 15 geeft de kenmerkende stellingen voor Factor A weer. Hierbij worden de waarden die de factoren B en C deze stelling toekennen meegegeven. Hieruit blijkt dat de waarden niet overeenkomen, wat duidt op niet-overlappende factoren (types). Deze stellingen zijn opgemaakt op basis van het ‘general incentive model’, ontwikkeld door Seyd en Whiteley (1992). In tabel 15 wordt eveneens per stelling meegegeven welk soort motief het vertegenwoordigt.

Tabel 15: Factor A subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model

Factor A subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model					
Nr	Stelling	Factoren			Type motief
		A	B	C	
10	Door partijlid te zijn, zal/heb ik gemakkelijker een job bekomen.	<u>-5</u>	0	-1	Materieel
13	Het hebben van een politiek netwerk heeft me reeds voordelen (zoals loonsverhoging, belastingsvoordeel, carrière) opgeleverd.	<u>-4</u>	0	-1	Materieel
17	Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mij niet aan te sluiten aan de partij.	<u>-4</u>	-5	-3	Solidair
15	Het is een manier om uiting te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde partij	<u>4</u>	2	1	Ideologisch
30	Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezig te zijn en een steentje bij te dragen aan de maatschappij	<u>4</u>	-1	2	Ideologisch
29	Politiek is voor mij vooral een uiting van maatschappelijke betrokkenheid.	<u>5</u>	3	1	Solidair

De solidaire altruïst beschrijft het profiel van partijleden die zich omwille van solidaire en ideologische beweegredenen aangesloten hebben bij de CD&V. Personen die binnen dit profiel passen vinden het belangrijk om maatschappelijk betrokken te zijn (stelling 29) en via hun CD&V-lidmaatschap een steentje bij te dragen aan de maatschappij (stelling 30) terwijl ze hun partij naar keuze (hier de CD&V) steunen (stelling 15). Politiek wordt door hen gezien als een instrument om suprapersoonlijke doelstellingen die de maatschappij vorm geven te realiseren en als een manier om de partij die hun voorkeur geniet omwille van de partijdoelstellingen te ondersteunen. De maatschappij beïnvloeden in de gewenste richting en de samenleving van morgen bouwen staan centraal. Materiële aspecten zijn hieraan ondergeschikt. Vooral materiële voordelen zoals het eenvoudiger bekomen (hebben) van een job (stelling 10) of het verkrijgen van loonsverhoging, belastingsvoordelen en carrièremogelijkheden (stelling 13) interesseren deze partijleden niet. Hieruit blijkt dat deze individuen eerder *altruïstisch* ingesteld zijn aangezien ze gericht zijn op het bijdragen aan de maatschappij zonder dat ze hiervoor materiële beloningen in ruil verwachten. Sterker nog in de bijkomende toelichting van correlerende individuele Q-sorts werd kleur bekennen door middel van lidmaatschap als een nadeel in het beroepsleven gezien. Daarnaast blijkt dat voor deze

individuen de partij niet hun enig sociaal forum vormt (stelling 17).⁸ Zo bleek uit de bijkomende toelichting (van de Q-sorts die correleerden met deze factor) dat hun sociaal leefmilieu uitgebreider is dan een politieke invulling. Toch laat het solidaire aspect deze type partijleden niet Siberisch koud. Dit blijkt uit de stellingen die positieve waarde 3 aangewezen kregen. In onderstaande tabel worden ze opgesomd en gelinkt aan het theoretisch kader. Zo drijft sociaal contact met gelijkgezinden (stelling 18) en interessante personen (stelling 9) deze partijleden in hun keuze om lid te worden van de CD&V. Lidmaatschap stelt leden in staat om mensen te ontmoeten die ze anders nooit zouden leren kennen. Om deze reden zijn deze partijleden *solidair*: omgang met anderen speelt ook mee in de keuze partijlid worden of niet.

Tabel 16: Factor A subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3

Factor A subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3		
Nr	Stelling	Type motief
2	Dankzij mijn lidmaatschap kan ik ook op politiek terrein uiting geven aan mijn levensovertuiging en persoonlijke opvattingen	Ideologisch
9	Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen	Solidair
18	Ik ben gewoon een sociaal iemand die houdt van contact met gelijkgezinden	Solidair

Na de analyse van de achtergrondgegevens van de individuen over onder andere de beïnvloedende factoren van lidmaatschap (i.e. de bijkomende vragenlijst bij de oorspronkelijke individuele Q-sorts) wordt geconstateerd dat de *solidaire altruïst* iemand is met een sociaal netwerk die weinig geconfronteerd wordt met het politiek gebeuren, daarenboven blijkt voor deze individuen dat het feit dat hun ouders al dan niet lid waren of zijn weinig tot geen invloed heeft gehad op hun eigen keuze. Deze individuen beamen dat zich aansluiten weinig moeite mag kosten, en dat ze over voldoende tijd beschikken om zich aan te sluiten. Dit is één bouwsteen van het civic voluntarism model (cfr supra) dat de keuze om zich aan te sluiten op een positieve manier beïnvloedt. De tweede bouwsteen van het model is het bezitten van de nodige (politieke) kennis. Ondanks de zeer hoge scholingsgraad weten deze individuen niet goed of ze aan deze vereiste voldoen.

6.6.1.2. Factor B: De onzuivere solidaire rationalist

Factor B omschrijft jongeren die het belangrijk achten om via hun lidmaatschap interessante personen (stelling 9) te ontmoeten en nieuwe contacten te leggen met partijleden (stelling 5). Dit geeft aan dat deze partijleden solidair ingesteld zijn: contact met anderen hebben is cruciaal. Lid worden puur omwille van

⁸ Uit de Q-analyse (zie ook bijlage) bleek dat stelling 17 een P-waarde heeft onder de 0,01 en bijgevolg niet-significant is. De positionering van deze stelling is bijgevolg een toevallige gebeurtenis. Dit versterkt de gedachtegang dat type A solidair ingesteld is. In verdere analyses van de types voor jongeren zal er met deze stelling geen rekening gehouden worden.

het entertainment gehalte van lidmaatschap en fun te hebben vormt echter niet de hoofdreden om zich aan te sluiten bij de CD&V. Zo worden deze leden weinig geboeid door evenementen zoals eefstijnen, recepties en sneukeltoeren (stelling 12). Ook stelling 3 die de klemtoon legt op de ‘fun-factor’ scoort laag (met een -3 waarde). Uit tabel 17 blijkt dat stellingen die solidaire motieven vertegenwoordigen zowel hoge (positieve) als lage (negatieve) waarden krijgen waardoor leden die zich identificeren met factor B beschouwd kunnen worden als *onzuiver solidair*.

Tabel 17: Factor B subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model

Factor B subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model					
Nr	Stelling	Factoren			Type motief
		A	B	C	
17	Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mij niet aan te sluiten aan de partij. ⁹	-4	<u>-5</u>	-3	Solidair
1	Als je bepaalde zaken voor jezelf wilt realiseren, moet je je aansluiten bij een politieke partij	-1	<u>-4</u>	-2	Materieel
12	Evenementen zoals eefstijnen, recepties, sneukeltoeren waardoor je in contact komt met gelijkgezinden vormen voor mij de voornaamste redenen om lid te worden	-1	<u>-4</u>	2	Solidair
2	Dankzij mijn lidmaatschap kan ik ook op politiek terrein uiting geven aan mijn levensovertuiging en persoonlijke opvattingen	3	<u>4</u>	0	Ideologisch
5	Door de partijactiviteiten kan ik nieuwe relaties uitbouwen met andere partijleden.	2	<u>4</u>	3	Solidair
9	Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen	3	<u>5</u>	2	Solidair

Om vervolgens te bepalen of individuen binnen dit type eerder materieel of ideologisch ingesteld zijn, werden de stellingen die waarde +3 toegekend kregen bestudeerd. Uit de positieve waarden blijkt dat deze individuen eerder een materiële motivatie hebben: zich aansluiten zorgt voor bestuurlijke ervaring (stelling 6) en politiek connecties die leiden tot voordelen (stelling 14). Dit zijn materiële voordelen die voortvloeien uit contact met anderen, wat het solidaire aspect van dit type versterkt. Om deze reden zijn deze leden ook *rationalistisch* ingesteld. Deze individuen zullen zich aansluiten bij de CD&V (een kost) indien uit hun contact met gelijkgezinden (solidaire aspect) iets (een baat) resulteert- ook om deze reden onzuiver solidair. Deze leden maken een kosten-baten afweging. Uit de stellingen met +3 waarde blijkt dat de verwachte tegenpresentatie eerder van materiële aard is. Wel blijkt uit de lage score (-4) van stelling 1 dat dit rationalisme eveneens niet zuiver is. Er is geen eenzijdige focus op het behalen van

⁹ Uit de Q-analyse (zie ook bijlage) bleek dat stelling 17 een P-waarde heeft onder de 0,01 en bijgevolg niet-significant is. De positionering van deze stelling is bijgevolg een toevallige gebeurtenis. Bij het ontwikkelen van type B werd deze stelling niet in aanmerking genomen.

materiële voordelen, waardoor we ook op vlak van materiële motieven ze als een *onzuivere rationalist* kunnen beschouwen. Aangezien materiële drijfveren in beperkte mate meespelen, zijn jongeren die binnen dit type passen enigszins tot een zekere hoogte ‘professional-minded’ (Bruter & Harrison, 2009).

Tabel 18: Factor B subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3

Factor B subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3		
Nr	Stelling	Type motief
6	Door lid te zijn van een partij doe ik veel bestuurlijke ervaring op	Materieel
14	Het hebben van politieke connecties levert me voordelen op.	Materieel
29	Politiek is voor mij vooral een uiting van maatschappelijke betrokkenheid	Solidair

Uit de studie van de covariaten blijkt dat individuen die binnen dit profiel te plaatsen zijn beschikken over een leefmilieu waarin politiek belangrijk is (eerste bouwsteen civic voluntarism model). Wel speelt het feit of hun ouders al dan niet lid zijn amper, met andere woorden speelt het ‘de appel valt niet ver van de boom’ –factor in de zin van dat de kans van een individu wiens ouder lid is groter is om zich aan te sluiten niet volledig. Daarnaast meent dit type over voldoende tijd te beschikken om zich aan te sluiten. Toch beklemtonen ze dat partijlidmaatschap zo weinig moeite mag kosten. Net zoals het geval was bij de *solidaire altruïst* weten deze individuen ook niet goed of ze over voldoende capaciteiten beschikken, ondanks hun hoge scholingsgraad.

6.6.1.3. Factor C: De bon-vivant

Ten slotte beschrijft factor C het derde en laatste profiel van jongere CD&V-partijleden. Uit tabel 19 kunnen we afleiden dat individuen die binnen deze categorie te plaatsen zijn, duidelijk social-minded zijn. Dit blijkt zowel uit de stellingen met hoge (4 en 5) en middelmatige (3) positieve waarden. Deze leden zijn gekenmerkt door een eenzijdige focus op de ‘fun factor’ van partijlidmaatschap. Deze leden vinden het belangrijk dat partij-activiteiten entertainend zijn (stelling 3). Het is een vorm van vrijetijdbesteding waardoor individuen zich amuseren (stelling 3 en 23). Voor sommige individuen vormt lid zijn van de partij hun voornaamste vrijetijdsbesteding (stelling 23). Individuen die zich bevinden binnen deze categorie beschrijven zichzelf als een sociaal iemand die de samenwerking met andere partijleden positief ervaart en ervan houdt om contact te hebben met gelijkgezinden (stelling 16 en 18). Het uitbouwen van nieuwe relaties, en dus het uitbouwen van zijn/haar sociaal netwerk, is eveneens een aangehaald motief (stelling 5). Deze individuen zijn *netwerkers*. Kortom de kenmerkende positieve gewaardeerde stellingen benadrukken solidaire motieven als belangrijkste drijfveer. Dit type toont duidelijk gelijkenissen met het type ‘social-minded’ (Bruter & Harrison, 2009). In tegenstelling tot de ‘*Solidaire altruïst*’ (het eerste type) krijgen stellingen die ‘purposive’ motieven belichamen lage waarden toegekend. Op dit vlak zijn ze het spiegelbeeld van het eerste type. Vooreerst vinden individuen binnen het derde type niet dat

partijlidmaatschap de voornaamste manier is om de gemeenschap te beïnvloeden (stelling 7 en 33). Merk op dat hieruit niet geconcludeerd kan worden dat ze puur omwille van tijdsbesteding lid worden van de partij en geen interesse hebben in politiek. Het zou kunnen dat ze drukingsgroepen en dergelijke (i.e. onconventionele participatiemethoden) zien als een effectievere manier om vorm te geven aan de gemeenschap. Wel blijkt uit de hoog negatieve toegekende waarde van stelling 32 *‘Wanneer ik geen partijlid zou worden en bijgevolg een maatschappelijk probleem niet wordt aangekaart, zou ik me daarover later schuldig voelen’* dat deze individuen niet zozeer ideologisch of altruïstisch ingesteld zijn. Om deze reden kan geconcludeerd worden dat ze eerder *luchthartig* is ten opzichte van de gemeenschap. Omwille van het feit dat ze netwerkers zijn en luchthartig zijn, benoem ik dit type de *‘bon-vivant’*. Tabel 20 bevestigt het belang de sociale drijfveer: het uitbouwen van nieuwe relaties (stelling 5) krijgt een middelmatige positieve waarde toegekend. Vervolgens tonen de neutrale waarden (0 en +/- 1) aan dat deze leden weinig geïnteresseerd zijn in materiële drijfveren.

Tabel 19: Factor C subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model

Factor C subpopulatie jongeren: kenmerkende stellingen, gelinkt aan het general incentive model					
Nr	Stelling	Factoren			Type motief
		A	B	<u>C</u>	
32	Wanneer ik geen partijlid zou worden en bijgevolg een maatschappelijk probleem niet wordt aangekaart, zou ik me daarover later schuldig voelen	-1	1	<u>-5</u>	Ideologisch
33	Indien je partijlidmaatschap ziet als een manier om de gemeenschap te beïnvloeden, dan moet je je ook aansluiten aan een politieke partij	1	-1	<u>-4</u>	Ideologisch
7	Door lid te zijn van een partij, ben ik overtuigd dat er vooruitgang geboekt zal worden	0	1	<u>-4</u>	Ideologisch
3	De partij activiteiten moeten een zekere ‘fun’ factor inhouden: mij amuseren is het belangrijkste	1	-3	<u>4</u>	Solidair
16	Het is prettig om met partijgenoten samen te werken	2	2	<u>4</u>	Solidair
18	Ik ben gewoon een sociaal iemand die houdt van contact met gelijkgezinden	3	1	<u>5</u>	Solidair

Tabel 20: Factor C subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3

Factor C subpopulatie jongeren: stellingen met waarde +3		
Nr	Stelling	Type motief
5	Door de partijactiviteiten kan ik nieuwe relaties uitbouwen met andere partijleden.	Solidair
14	Het hebben van politieke connecties levert me voordelen op.	Materieel
23	Lid van een politieke partij zijn en participeren in partij activiteiten is mijn belangrijkste vrijetijdsbesteding	Solidair

Het sociaal netwerk van de *bon-vivant* is betrokken in het politiek gebeuren, waardoor ze gestimuleerd worden tot politiek engagement en interesse. Daarnaast vindt dit type partijleden dat ze over voldoende tijd beschikt. Opnieuw weten deze individuen niet goed of ze over voldoende capaciteiten beschikken ondanks ze zeer hoog opgeleid zijn. Tijd en een netwerk waarin personen politiek actief zijn vormen de bouwstenen van het civic voluntarism model die een hefboom vormen tot lidmaatschap.

6.6.2. Subpopulatie ouderen

Uit de Q-Analyse werden er twee factoren weerhouden, wat duidt op twee ‘types’ of ‘profielen’ voor de subpopulatie ouderen. De twee onderscheiden types zijn respectievelijk de *‘ideologische altruïst’* en de *‘ambigue ideologische bon-vivant’*. De interpretatie van deze types gebeurde op dezelfde wijze als bij de subpopulatie jongeren. Hieronder volgt de beschrijving van de twee ideaaltypes.

6.6.2.1. Factor A: De ideologische altruïst

Het eerste type beschrijft individuen die lid worden vanuit een ideologische overtuiging. Vooral de advocatieve stellingen (cfr.supra) krijgen hoge waarden toegekend. Deze individuen worden lid omdat ‘het zo zou moeten zijn’, wat duidt op een ideologische ingesteldheid. De ideologische altruïst is een individu die de maatschappij en haar noden centraal stelt. Politiek is op zich geen ambitie, maar wordt gezien als een instrument om een steentje bij te dragen aan de maatschappij (stelling 30). Deze individuen geloven sterk in de partij als vehikel van verandering en als het middel bij uitstek om mee vorm te geven aan het beleid (stelling 22 en 33). Om deze reden zal dit type zich aansluiten bij een partij die zijn/haar ideologische denkwijze vertegenwoordigt om zijn sympathie te uiten (stelling 15). Voor deze individuen is het met andere woorden van belang maatschappelijk betrokken te zijn door gevolg te geven aan hun levensovertuiging en persoonlijke opvattingen (stelling 29 en 2). Kortom deze individuen worden gedreven door hun persoonlijke overtuiging, en zijn hierom *ideologisch* ingesteld. Als gevolg worden ze sterk gedreven door ideologische motieven, aangezien deze de focus leggen op het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. De ideologische altruïst verwacht daarnaast geen tegenprestatie voor zijn betrokkenheid. Dit blijkt uit het feit dat materiële motieven lage scores verkrijgen. Zo zien ouderen partijlidmaatschap niet als opstap naar een professionele carrière (stelling 28) of als voordeel in het beroepsleven –hetzij om een job te komen, hetzij hogerop te geraken (stelling 25 en 10). Individuen die

corresponderen met dit type stellen de maatschappij (algemeen belang) voor hun eigen belang, en zijn om deze reden *altruïstisch*. Merk op dat binnen deze subpopulatie het merendeel van de P-set reeds gepensioneerd waren waardoor materiële voordelen in het beroepsleven gezien werden als minder relevante drijfveren. Om deze reden werd gekeken naar de toegekende waarden van niet-professionele materiële voordelen. Dezelfde trend -maar in minder sterke mate- werd teruggevonden, waardoor geconcludeerd kan worden dat dit type weldegelijk *altruïstisch* ingesteld is. Dit type vertoont enkele gelijkenissen met het eerste onderscheiden type ‘de *solidaire altruïst*’ bij de subpopulatie jongeren. Vooreerst komen dezelfde kenmerkende stellingen terug. Stelling 29 en 30 worden hoog gewaardeerd, terwijl aan stelling 10 een lage score toegekend wordt. Vervolgens zijn er andere gelijkenissen: beide types zijn altruïstisch ingesteld, zetten de maatschappij centraal en zien politiek als middel om laatstgenoemde te beïnvloeden in de richting ze wensen (cfr. Supra).

Tabel 21: Factor A subpopulatie ouderen: kenmerkende stellingen en link aan ‘general incentive model’

Factor A subpopulatie ouderen: kenmerkende stellingen en link aan ‘general incentive model’				
Nr	Stelling	Factoren		Type motief
		A	B	
28	Partijlidmaatschap is een opstap naar een professionele carrière	<u>-5</u>	-3	Materieel
25	Lid zijn van een partij is belangrijk voor mijn loopbaan	<u>-4</u>	-1	Materieel
10	Door partijlid te zijn, zal/heb ik gemakkelijker een job bekomen.	<u>-4</u>	-2	Materieel
2	Dankzij mijn lidmaatschap kan ik ook op politiek terrein uiting geven aan mijn levensovertuiging en persoonlijke opvattingen	<u>4</u>	2	Ideologisch
30	Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezig te zijn en een steentje bij te dragen aan de maatschappij	<u>4</u>	-1	Ideologisch
29	Politiek is voor mij vooral een uiting van maatschappelijke betrokkenheid	<u>5</u>	2	Solidair

Tabel 22: Factor A subpopulatie ouderen: stellingen met waarde +3

Factor A subpopulatie ouderen: stellingen met waarde +3		
Nr	Stelling	Type motief
15	Het is een manier om uiting te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde partij	Ideologisch
22	Indien men mee vorm wilt geven aan het beleid, moet men lid worden van een politieke partij	Ideologisch
33	Indien je partijlidmaatschap ziet als een manier om de gemeenschap te beïnvloeden, dan moet je je ook aansluiten aan een politieke partij	Ideologisch

Op basis van de verzamelde covariaten kan vastgesteld worden dat individuen die zich binnen dit type bevinden over veel tijd beschikken en het belangrijk achten dat lidmaatschap weinig moeite en inzet vanwege het individu kost. Verder is politiek in hun leefwereld gebruikelijk. Het merendeel van deze individuen is hoogopgeleid en beschikt bijgevolg over voldoende (politieke) kennis. Het beschikken over een netwerk met connecties in de politiek en voldoende tijd en kennis vormen de bouwstenen van het civic voluntarism model (cfr supra) die een hefboom vormen tot partijlidmaatschap. Deze individuen benadrukken het feit dat hun sociaal netwerk bestaat uit politieke actieve personen. Desondanks heeft de politieke socialisatie thuis bij deze individuen weinig invloed gehad op de keuze om zich aan te sluiten. Het valt op dat binnen deze groep het aantal gepensioneerden dominant is, wat de lage waarden voor materiële voordelen verbonden met het beroepsleven deels kan verklaren.

6.6.2.2. Factor B: De ambigue ideologische bon-vivant

Het laatste type dat werd onderscheiden bij de subpopulatie ouderen, is de *ambigue ideologische bon-vivant*. Individuen die binnen dit type passen hebben een *ambigue* houding ten opzichte van ideologische motieven. Enerzijds zijn deze individuen niet overtuigd van het feit dat zich aansluiten bij een partij de manier is om de gemeenschap te beïnvloeden (stelling 33). Dit blijkt eveneens uit stelling 27: ze zien politieke partijen niet als het instrument om praktijken waarmee men niet tevreden is, te wijzigen. Anderzijds ziet dit type lidmaatschap niet als een verloren inspanning, daar dit type gelooft in het feit dat hun lidmaatschap zal leiden tot vooruitgang (stelling 7). Ook het uiten van zijn/haar sympathie aan de partij is voor deze individuen een drijfveer om zich aan te sluiten (stelling 15). Uit de bijkomende toelichting van de oorspronkelijke Q-sorts blijkt dat deze individuen het belangrijk vinden om via lidmaatschap gevolg te geven aan hun ideologische overtuiging, wat ook blijkt uit de positieve waarde +2 voor stelling 2. Aangezien de ambigue houding, zijn deze individuen lid geworden door interesse voor andere meer uitgesproken drijfveren, namelijk de solidaire. Zo typeert dit type zich als een sociaal iemand die geniet van het contact van gelijkgezinden (stelling 18) en de samenwerking met partijgenoten (stelling 16). Deze personen vinden het belangrijk om via hun lidmaatschap zijn/haar sociaal netwerk uit te bouwen. Dit blijkt evenwel uit stelling 9 '*Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen.*'. Hoewel uit stelling 17 blijkt dat partijlidmaatschap niet het enige sociaal forum is van deze individuen, neemt de partij een belangrijke plaats in het uitbouwen van zijn/haar sociaal netwerk. Daarnaast spelen waardering, lof en sympathie die voortvloeien uit het feit dat deze persoon lid is een rol in de keuze 'lid worden of niet' (stelling 4). Deze stellingen benadrukken het belang van het sociale aspect van partijlid te zijn, om deze reden benoem ik ze *bon-vivant*. Daarnaast worden aan stellingen die materiële voordelen vertegenwoordigen lage waarden toegekend, waaruit blijkt dat dit type geen tegenpresentatie voor zijn/haar lidmaatschap verwacht en niet rationalistisch ingesteld is. De *ambigue ideologische bon-vivant* toont gelijkenissen met het derde type '*bon-vivant*' voor de subpopulatie jongeren. Voor beide types ligt de klemtoon op het sociale aspect van partijlidmaatschap: de mogelijkheid om een netwerk uit te bouwen

is voor deze individuen de voornaamste drijfveer in de keuze om al dan niet partijlid te worden. Een andere gelijkenis is dat beide types stelling 33 een lage score toekennen: ze zien de partij niet als instrument om de maatschappij bij te sturen. Deze negatieve houding ten opzichte van ideologische motieven blijft zich doorzetten in het type ‘*bon-vivant*’. Terwijl dit niet het geval is voor het type *ambigue ideologische bon-vivant*. Hun houding is ambigue.

Tabel 23: Factor B subpopulatie ouderen: kenmerkende stellingen en link aan 'general incentive model'

Factor B subpopulatie ouderen: kenmerkende stellingen en link aan 'general incentive model'				
Nr	Stelling	Factoren		Type motief
		A	<u>B</u>	
17	Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mij niet aan te sluiten aan de partij.	-3	<u>-5</u>	Solidair
27	Lidmaatschap is een methode om ontevredenheid met de overheid te verlagen, alleen daarom zou iedereen zich lid moeten maken.	0	<u>-4</u>	Ideologisch
33	Indien je partijlidmaatschap ziet als een manier om de gemeenschap te beïnvloeden, dan moet je je ook aansluiten aan een politieke partij	3	<u>-4</u>	Ideologisch
7	Door lid te zijn van een partij, ben ik overtuigd dat er vooruitgang geboekt zal worden	0	<u>4</u>	Ideologisch
16	Het is prettig om met partijgenoten samen te werken	1	<u>4</u>	Solidair
18	Ik ben gewoon een sociaal iemand die houdt van contact met gelijkgezinden	2	<u>5</u>	Solidair

Tabel 24: Factor B subpopulatie ouderen: stellingen met waarde +3

Factor B subpopulatie ouderen: stellingen met waarde +3		
Nr	Stelling	Type motief
4	De waardering, lof, sympathie enz. die voortvloeien uit het feit dat ik partijlid ben spelen een grote rol, ja dat vind ik wel	Solidair
9	Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen	Solidair
15	Het is een manier om uiting te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde partij	Ideologisch

Na analyse van de covarianten (de randfactoren) bleek dat de *ambigue ideologische bon-vivant* over een sociaal netwerk beschikt dat vergeleken met factor A minder uitgesproken betrokken is in de politiek. Ook beschikken ze over minder tijd dan factor A maar menen ze meer over de nodige capaciteiten te beschikken om zich aan te sluiten ondanks dat ze minder hoog opgeleid zijn dan de individuen die zich identificeren met het type *ideologische altruïst*. Het feit dat ze zich aansluiten ondanks ze over een minder politiek bewust milieu en minder tijd beschikken, kan te wijten zijn aan ideologische aspect van dit type. Ze willen hun partij die de voorkeur geniet ondersteunen. Daarnaast vormt het beschikken over voldoende

kennis een bouwsteen van het civic voluntarism model (cfr supra), wat de keuze om lid te worden in gunstige zin beïnvloedt.

6.7. Vergelijkende analyse

Ten einde de onderzoeksvraag volledig te beantwoorden, dienen de ontwikkelde typologieën over de subpopulaties heen vergeleken te worden. Aangezien de profielen voor zowel de jongeren als ouderen op dezelfde manier geconstrueerd werden, kunnen deze vergeleken worden. In deze analyse worden zowel gelijkenissen als verschillen toegelicht die een antwoord bieden op opgestelde hypotheses.

6.7.1. Gelijkenissen

Een eerste gelijkenis is de aanwezigheid van het solidair motief van het ‘general incentive model’ in de onderscheiden types voor beide subpopulaties. Uit dit onderzoek blijkt dat in 4 van de 5 profielen het solidair motief onderdeel maakt van de beweegredenen om lid te worden. Enkel het type de *ideologische altruïst* maakt amper solidaire overwegingen. Het solidaire motief is binnen elk type echter niet overall even sterk aanwezig. Zo is het type *onzuivere solidaire rationalist* gekenmerkt door zowel voorstaander te zijn van solidaire beweegredenen (belang van netwerk en contacten) als bepaalde sociale aspecten af te wijzen (zoals eetfestijnen, fun hebben,ea.). Hun solidaire overweging is met andere woorden minder sterk of onzuiver. Daarnaast springen twee types in het oog, waarbij de solidaire motieven sterk spelen, respectievelijk de *bon-vivant* en de *ambigue ideologische bon-vivant*. Voor deze types zijn de sociale aspecten van lidmaatschap van groot belang en verklaren ze hun betrokkenheid.

Het is binnen deze twee laatste types dat een tweede gelijkenis vast te stellen is. Voor beide subpopulaties (jongeren en ouderen) werd een type gecreëerd waarbinnen de solidaire motieven sterk spelen. Opvallender is dat ze overwegend dezelfde kenmerkende stellingen bevatten. Zo worden dezelfde hoge waarden (5 en 4) toegekend aan dezelfde stellingen, respectievelijk stelling 16 en 18. Omgekeerd geven ze een lage waarde aan dezelfde stelling (nummer 33). Dit toont aan dat deze types sterk overeenkomen en zowel in de subpopulatie jongeren als ouderen individuen omwille van gelijkaardige solidaire redenen zich aansluiten aan de CD&V.

Een derde raakpunt tussen beide populaties is het bestaan van het terugkerende aspect *altruïsme*. Of anders gezegd het voorkomen van types waarbinnen de individuen lid worden omwille van ideologische (waaronder altruïstische) overtuigingen. Voor de subpopulatie jongeren is dit de *solidaire altruïst*, terwijl voor de ouderen dit het type de *ideologische altruïst* is. Beiden willen een steentje bijdragen aan de maatschappij en op politiek vlak uiting geven aan hun levensovertuiging. Ook deze types vertonen gelijkaardige kenmerkende stellingen waardoor deze types sterk overeenkomen. Toch is er een nuanceverschil. Bij de jongeren speelt er een solidair aspect (stellingen +3 waarde), terwijl deze bij de

ouderen binnen dit type bijna afwezig is. Hieruit blijkt dat ouderen ideologischer ingesteld zijn dan jongeren daar de *ideologische altruïst* een eenzijdige focus heeft op de maatschappij en haar noden. Hieruit blijkt dat onze eerste hypothese¹⁰ ontkracht wordt. Hierop kom ik bij de verschillen uitgebreid terug.

Een vierde gelijkenis is het feit dat voor beide subpopulaties materiële overwegingen in beperkte mate spelen. In geen enkel type wordt een stelling die een materieel motief vertegenwoordigt gewaardeerd als een positieve kenmerkende stelling (waarde +4 of +5). Indien ze voorkomen worden ze vaak – met uitzondering van de positieve waardering in de types *onzuivere solidaire rationalist* en *bon-vivant* – lage waarden toegekend. Dit toont aan dat individuen minder of in beperkte mate gedreven worden door materiële voordelen. Deze vaststelling komt overeen met de conclusie uit het onderzoek van Van Haute et al. (2013), namelijk dat slechts een klein deel, respectievelijk 4%, van de CD&V-partijleden aangeven dat materiële voordelen hen geprikkeld hadden om lid te worden.

Ten slotte valt uit analyse van de covariaten af te leiden dat zowel ouderen als jongeren menen over voldoende tijd te beschikken om zich aan te sluiten. Het bezitten over voldoende tijd maakt onderdeel uit van de bouwsteen ‘middelen’ van het *civic voluntarism model* (cfr supra) die de keuze om zich aan te sluiten in positieve zin beïnvloedt. Daarnaast beamen beide subpopulaties dat lidmaatschap zo weinig mogelijk moeite mag kosten vanwege het individu. Doorsnee genomen hebben de types (i.e. in mindere mate voor types de *solidaire altruïst* en de *ambigue ideologische bon-vivant*) een netwerk bestaande uit politiek actieve personen, wat politiek engagement en interesse bevordert. Dit vormt tevens de tweede bouwsteen van het *civic voluntarism model*. Wel heeft het feit of de ouders van de individuen al dan niet lid zijn weinig tot geen invloed op hun eigen keuze om zich aan te sluiten.

6.7.2. Verschillen

Een eerste verschilpunt is de mate waarin materiële drijfveren aanwezig zijn in beide subpopulaties. Zo wordt slechts in twee types aangegeven dat individuen doorslaggevende materiële overwegingen maken bij de keuze al dan niet lid worden. Deze types zijn de *onzuivere solidaire rationalist* en de *bon-vivant*. Dit zijn twee types van de subpopulatie jongeren. Hieruit blijkt dat jongeren meer geneigd zijn om lid te worden omwille van carrièreperspectieven en andere (niet)-professionele voordelen. Merk op dat de meeste respondenten uit de P-set voor de ouderen reeds gepensioneerd waren wat het verschil deels kan verklaren. Desondanks werd zelfde trend –in minder sterke mate- teruggevonden voor materiële voordelen, die losstaan van het beroepsleven. Daarnaast is er binnen de twee types voor ouderen een grote

---

¹⁰ De eerste hypothese stelt: ‘Het merendeel van de jongere individuen wordt lid van de CD&V omwille van ideologische motieven’

afkeer ten opzichte van materiële drijfveren. Vooral binnen het type de *ideologische altruïst* is dit het geval: de negatief geladen kenmerkende stellingen zijn allemaal stellingen die materiële drijfveren weerspiegelen. Ook binnen het tweede type de *ambigue ideologische bon-vivant* worden lage waarden toegekend aan stellingen die gaan over materiële motieven.

Een tweede verschilpunt is de mate waarin individuen geprikkeld worden door ideologische motieven. Dit is tevens de focus van de eerste hypothese¹¹, waarin gesteld wordt dat het kleine aantal jongeren die zich aansluiten bij de CD&V, ideologischer ingesteld zullen zijn dan ouderen en bijgevolg meer ideologische overwegingen zullen maken. Het sociaal contact en het behalen van materiële voordelen zullen ze in andere fora dan de partij zoeken. Uit de ontwikkeling van de profielen, blijkt dat er binnen de subpopulatie jongeren één type ontwikkeld is waarbinnen ideologische motieven sterk spelen, namelijk de *solidaire altruïst*. Het type *onzuivere solidaire rationalist* maakt eveneens een ideologische overweging, maar dit slechts in beperkte mate. Dit type focust zich voornamelijk op de potentiële materiële voordelen die voortvloeien uit partijlidmaatschap (daarom rationalist). Het derde type de *bon-vivant* keert de ideologische motieven de rug: individuen die zich bevinden binnen dit type zijn voornamelijk geïnteresseerd in sociale aspecten van partijlidmaatschap. Hieruit blijkt dat jongeren niet hoofdzakelijk omwille van ideologische drijfveren zich aansluiten. De ontwikkelende types voor jongeren hebben allen een gemeenschappelijk motief, namelijk: het solidaire motief. Hieruit blijkt dat alle jongeren die zich aansluiten aan de CD&V dit doen in een zekere mate omwille van het sociale aspect van partijlid te zijn: het contact met andere leden, de eefstijnen, de mogelijkheid om nieuwe mensen te leren kennen, ea. zijn allemaal achterliggende redenen van hun keuze om partijlid te worden. De eerste hypothese houdt eveneens een omgekeerde redenering in: ouderen zijn minder ideologisch ingesteld en zullen daarom omwille van andere redenen dan ideologische zich aansluiten. Het bestaan van twee types binnen de subpopulatie ouderen die tot een zekere hoogte omwille van ideologische redenen zich aansluiten, waarbij vooral het type *ideologische altruïst* sterk door ideologische motieven geprikkeld wordt, ontkracht de tweede hypothese¹² volledig. Bij het type *ideologische altruïst* is zoals eerder vermeld een eenzijdige focus op ideologische motieven, terwijl er bij het type *solidaire altruïst* (voor jongeren) een bijkomende focus op de solidaire motieven is. Dit maakt dat ouderen ideologischer ingesteld zijn. Ouderen sluiten zich kortom hoofdzakelijk omwille van ideologische redenen aan.

Vervolgens behandelt het derde verschilpunt de tweede hypothese. Deze stelt dat ouderen voornamelijk omwille van solidaire motieven zich aansluiten, daar materiële motieven minder spelen aangezien de meesten reeds hun carrière doorlopen hebben. Deze individuen hebben vaak te maken met eenzaamheid

---

¹¹ De eerste hypothese stelt: 'Het merendeel van de jongere individuen wordt lid van de CD&V omwille van ideologische motieven'

¹² De tweede hypothese stelt: 'Het merendeel van de oudere generatie wordt lid omwille van solidaire motieven.'

en een inkrimpend netwerk en zullen om deze reden op zoek gaan naar activiteiten met sociaal contact. Het zich aansluiten bij een politieke partij kan hierbij helpen. Zoals uit vorige stukken blijkt, klopt deze hypothese niet volledig. Wel is het zo dat beide ontwikkelde types voor ouderen in zekere mate solidaire overwegingen maken. Vooral het tweede type de *ambigue ideologische bon-vivant* is solidair gedreven. Dit gaat minder op voor het eerste type (*de ideologische altruïst*), waarbinnen ideologische motieven sterker spelen. Uit beide types blijkt dat ouderen zich voornamelijk aansluiten omwille van ideologische redenen, waarbij solidaire motieven enigszins spelen.

Ten slotte volgt uit de vergelijking van de covariaten dat ouderen meer denken dat ze over voldoende capaciteiten bezitten om zich aan te sluiten. Het beschikken over de vereiste (politieke) kennis is onderdeel van de eerste bouwsteen van het 'civic voluntarism model', respectievelijk: de middelen. Jongeren weten niet goed of ze voldoen aan deze vereiste ondanks ze doorsnee genomen veel hoger opgeleid zijn dan de subpopulatie ouderen. Daarnaast valt het op dat de groep gepensioneerden dominant is binnen de groep ouderen. Dit is een logisch gevolg van de gekozen leeftijdsgrenzen van de doelgroep maar beïnvloedt in een belangrijke mate de perceptie op de motivaties (i.e. materiële drijfveren). Hiermee werd rekening gehouden bij de ontwikkeling van de types.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

7.1. Conclusie

Het doel van deze masterproef was het ontdekken welke motieven er speelden in de keuze van een individu om lid te worden van de politieke partij CD&V. En of deze motieven verschilden naargelang de leeftijd van het individu. Met behulp van de Q-methode werden vijf types ontwikkeld op basis van het aangevulde ‘general incentive model’ (Seyd & Whiteley, 1992; Cfr.supra), die profielen van CD&V-partijleden weerspiegelen en verduidelijken wat de achterliggende redenen waren om zich aan te sluiten. Voor de subpopulatie jongeren werden drie types geconstrueerd, respectievelijk: de *solidaire altruïst* (factor A), de *onzuivere solidaire rationalist* (factor B) en de *bon-vivant* (factor C). Voor de subpopulatie ouderen werden er twee types opgebouwd, namelijk de *ideologische altruïst* (factor A) en de *ambigue ideologische bon-vivant* (factor B). Het opbouwen van deze types maakte duidelijk door welke motieven of overwegingen een individu gedreven was om zich aan te sluiten bij de CD&V. Dit maakte het mogelijk om het eerste onderdeel van de gestelde onderzoeksvraag: *Waarom wordt iemand lid van de politieke partij CD&V?* te beantwoorden. De profielen geven weer welke motieven er spelen en in welke mate (via de kenmerkende stellingen), waardoor nagegaan kan worden of alle motieven geïdentificeerd in het ‘general incentive model’ van toepassing waren voor de CD&V-partijleden. Uit dit onderzoek bleek dat alle drie bundels motieven wel degelijk in de praktijk voorkwamen. Uit de profielen bleek dat voornamelijk de ideologische en solidaire motieven van belang zijn in de keuze om zich aan te sluiten. Vier van de vijf ontwikkelde profielen worden tot een zekere hoogte beïnvloed door solidaire beweegredenen. Materiële overwegingen daarentegen spelen in slechts beperkte mate een rol. Vervolgens werd een vergelijkende analyse uitgevoerd om eventuele gelijkenissen en verschillen tussen beide subpopulaties aan het licht te brengen. Dit stelde me in staat om het tweede onderdeel van de centrale onderzoeksvraag te toetsen: *‘..zijn er verschillen tussen de aangesloten jongere en oudere generatie?’*. Uit de vergelijking van beide subpopulaties bleek dat er zowel gelijkenissen als verschillen waren. Deze vergelijking kon eveneens een antwoord bieden op de vooropgestelde hypothesen. In onderstaand deel zal ik de voornaamste bevindingen met oog op enerzijds de toetsing van de hypothesen weergeven, anderzijds opmerkelijke resultaten mee te delen.

De eerste hypothese stelt dat jongere individuen zich hoofdzakelijk aansluiten omwille van ideologische redenen. Jongeren zijn radicaler ingesteld dan ouderen en zien de partij als middel om de samenleving te beïnvloeden (Bruter & Harrison, 2009). Het is een manier om gevolg te geven aan hun levensovertuiging en een steentje bij te dragen aan de maatschappij. Solidaire en materiële drijfveren spelen met andere woorden in mindere mate. Aangezien jongeren op alle levensvlakken opportuniteiten tot sociaal contact

hebben, zullen ze de politieke partij niet zien als het belangrijkste forum van sociaal contact of als belangrijkste vrijetijdsbesteding. Daarnaast beschouwen jongeren politieke partijen als inefficiënt en verkiezen ze onconventionele participatie om materiële voordelen te realiseren (Quintelier, 2007). Deze hypothese suggereert bijgevolg dat ouderen minder radicaler zijn, waardoor ideologische motieven hen minder zal drijven. De mate waarin de ontwikkelde profielen gedreven zijn door ideologische motieven geeft een beeld op de mate waarin deze bundel motieven speelt. Voor de jongeren werd één type ontwikkeld (*de solidaire altruïst*) dat ideologische overwegingen maakt. De twee ontwikkelde types voor de ouderen zijn allebei gedreven door ideologische overwegingen wat maakt dat ouderen radicaler ingesteld zijn dan eerst gedacht. Deze gedachte wordt eveneens bevestigd door het type '*de ideologische altruïst*' waarbij een eenzijdige focus is op de ideologische motieven. Dit maakt dat de eerste hypothese volledig ontkracht wordt.

Vervolgens stelt de tweede hypothese dat ouderen doorgaans lid worden omwille van solidaire drijfveren. Dit aangezien ze omwille van hun leeftijd in het algemeen gepensioneerd zijn en als gevolg over meer tijd beschikken. Hun beroepsstatus maakt dat ze in mindere mate geïnteresseerd zullen zijn in materiële voordelen verbonden met hun carrière. Daarnaast zijn ouderen vaak eenzaam (Heylen, 2011) waardoor ze op alle levensvlakken op zoek zijn naar sociale contacten, waaronder ook op politiek vlak. Het is deze gedachtegang die bepaalt dat ouderen voornamelijk omwille van solidaire redenen zich aansluiten. Beide ontwikkelde profielen maken solidaire overwegingen. Vooral het tweede type de *ambigue ideologische bon-vivant* is solidair gedreven. Dit gaat minder op voor het eerste type (*de ideologische altruïst*), waarbinnen ideologische motieven sterker spelen. Uit beide types blijkt dat ouderen zich voornamelijk aansluiten omwille van ideologische redenen, waarbij solidaire motieven enigszins spelen. Om deze reden kan geconcludeerd worden dat de tweede hypothese niet volledig bevestigd of ontkracht wordt.

Een derde belangrijke vaststelling is het feit dat in beide cases de bundel materiële motieven slechts beperkt de individuen drijven. In geen enkel type vormt een stelling die gaat over een materieel voordeel onderdeel van de positieve kenmerkende stellingen. In twee types - *onzuivere solidaire rationalist* en *bon-vivant*- worden middelmatige positieve waarden (+3) toegekend. In alle andere types worden ze negatief gewaardeerd wat wijst op een afkeer tot materiële drijfveren. De CD&V-partijleden –hetzij jongeren hetzij ouderen- maken weinig tot geen materiële overwegingen. Dit bevestigt de vaststelling door het onderzoek van Van Haute et al. (2013) dat slechts een miniem deel van de CD&V-leden aangeven omwille van materiële voordelen lid geworden te zijn.

Ten slotte valt het belang van solidaire motieven op. Vier van de vijf ontwikkelde profielen worden in zeker mate gedreven door solidaire motieven. In de subpopulatie jongeren worden alle drie types door het sociale aspect van lidmaatschap gedreven. Bij de ouderen is er één van de twee types die solidair gedreven is. Beide populaties hebben eveneens een type *bon-vivant*, die sterke solidaire overwegingen

maakt. Daarnaast komt evenzo voor de ideologische motieven gelijkaardige profielen voor binnen beide populaties, namelijk het type *altruïst*.

7.2. Aanbevelingen en beperkingen

Deze thesis zou ik graag afsluiten met zowel enkele beperkingen van dit onderzoek als aanbevelingen voor beleidsmakers van de politieke partij CD&V en voor toekomstige onderzoekers mee te geven.

7.2.1. Beperkingen

Dit onderzoek was gericht om de motieven van CD&V-partijleden in beeld te brengen, en te constateren of deze al dan niet verschillen binnen twee leeftijdscategorieën. De beoogde respondenten zijn met andere woorden partijlid. Deze zijn omwille van het verbod ledenlijsten te publiceren ‘verborgen’ of onzichtbaar. Dit maakt dat ik als onderzoeker afhankelijk was van de good will van verschillende lokale afdelingen. Laatstgenoemden gaven me enerzijds contactgegevens door, anderzijds communiceerden ze mijn oproep via hun communicatiekanalen naar hun leden. Dit maakt dat ik geen exhaustief zicht heb op welke respondenten deelnamen. Een gevolg hiervan is dat enkel actieve leden aan de Q-sort deelneemden, respectievelijk de leden aanwezig op het evenement of de leden die te kennen gaven bereid waren om te participeren. Dit kan leiden tot een vertekend beeld in mijn resultaten. Dit minpunt wordt deels gereduceerd door het gebruik van de Q-methode die de nood van een representatieve samenstelling van de P-set achterstelt op het feit dat respondenten geselecteerd op basis van theoretical sampling – de mate waarin men uiteenlopende standpunten inneemt. Het feit dat individuen met uitgesproken meningen me contacteerden is een pluspunt binnen de Q-methode.

Een tweede beperking van deze thesis houdt in dat deze gevonden profielen niet generaliseerbaar zijn daar de P-sets niet representatief en te beperkt in omvang zijn. Het zijn ontdekte patronen binnen de CD&V, en tonen aan in welke mate er verschillen en gelijkenissen zijn tussen beide populaties. Het onderzoek geeft weer hoe men als jongere en als oudere denkt over hun drijfveren om zich aan te sluiten bij de CD&V. Het zijn percepties van diverse individuen, maar daarom niet noodzakelijk dezelfde visie voor de gehele populatie. Het geeft een indicatie over welke motieven er allemaal spelen.

Ten slotte is het belangrijk te vermelden dat de oudere CD&V-leden de stellingen geordend hebben volgens hun huidig perspectief, i.e. de redenen waarom ze nu lid zijn –en niet in het verleden geworden zijn. Sommige individuen zijn reeds enkele decennia partijlid, en hun oorspronkelijke motieven kunnen geëvolueerd zijn naarmate de tijd. Deze gedachtegang kan eveneens teruggevonden worden in de tweede hypothese, waarin gesteld wordt dat ouderen te kampen hebben met een inkrimpend netwerk, waardoor

solidaire motieven belangrijker zijn. Deze motieven kunnen voor het oudere individu niet gespeeld hebben toen hij/zij zich vroeger aansloot. Desondanks ondersteunt het ontdekken van verschillende heersende motieven en bijgevolg types tussen beide populaties –op basis van het verschil in leeftijd- het idee van de hypothesen. Een ouder partijlid wiens huidige motieven verschillen met de oorspronkelijke motieven (toen het individu jong was- in sommige gevallen jonger dan 35 jaar) bevestigen dat er verschillende types op basis van leeftijd bestaan.

7.2.2. Aanbevelingen

7.2.2.1. Aan de beleidsmakers van de CD&V

De laatste decennia hebben de politieke partijen in Vlaanderen het hard te verduren gehad. Ze zagen hun ledenbestand gestaag inkrimpen, wat gevolgen heeft voor de partijfunctionering. Bovendien treft het ledenverlies in het bijzonder één bevolkingscategorie, namelijk: de jongere generatie. Zij verkiezen onconventionele participatiemethoden boven traditionele zoals zich aansluiten bij een politieke partij.

De CD&V bleef niet gespaard van deze trend. Ook de CD&V heeft te maken met een inkrimpend ledenbestand met een scheve samenstelling: de bevolkingscategorie jongeren is ondervertegenwoordigd, terwijl het aandeel van het aantal 65-plussers in het totale ledenbestand omvangrijk is. Desondanks heeft de CD&V een actieve jongerenafdeling die zich inzet voor de partij. Het is interessant om te weten te komen wat deze jongeren drijft in hun keuze om lid te worden van de CD&V, en deze te vergelijken met de motivaties van oudere CD&V-leden. Om deze reden leveren de geconstrueerde ‘types’ of ‘profielen’ partijleden relevante informatie op, zodat de partij haar imago of incentives kan bijstellen om zo meer jongere individuen aan te trekken en potentiële nieuwe leden aan te spreken, hetzij ouderen hetzij jongeren. Uit de vergelijkende analyse blijkt dat de redenen om zich aan te sluiten tussen de jongeren en ouderen verschillend zijn. Hieruit bleek dat jongeren de sociale aspecten van lidmaatschap (nieuwe mensen leren kennen, samenwerken met gelijkgezinden, evenementen zoals eetfestijnen, recepties, ea) heel belangrijk achten. Voor hen is het cruciaal dat er een fun factor verbonden is met partijlidmaatschap. Ideologische aspecten spreken daarentegen overwegend meer oudere partijleden aan. Uiting geven aan hun levensovertuiging en via partijlidmaatschap een steentje bijdragen aan de maatschappij zijn voor hen van groot belang. Daarnaast hebben materiële voordelen in een beperkte mate invloed op de jongeren. Ouderen vertonen eerder een afkeer ten opzichte van materiële voordelen. Dit is grotendeels te wijten aan het feit dat deze individuen hun carrière reeds doorlopen hebben. In het algemeen kan gesteld worden dat beide populaties in zekere mate gedreven worden door sociale incentives. Daarnaast vinden alle opgebouwde types het essentieel dat zich aansluiten weinig moeite kost. Om deze reden kan het interessant zijn om meer sociale activiteiten te organiseren met een lage drempel waardoor aan deze noden voldaan worden om zo nieuwe potentiële (jonge) individuen te rekruteren.

7.2.2.2. Aan toekomstige onderzoekers

Deze thesis resulteerde in de ontwikkeling van types of profielen CD&V-partijleden binnen twee subpopulaties afgebakend via het criterium leeftijd. Deze werden vervolgens vergeleken wat leidde tot inzichten in de motieven van lidmaatschap van beide subpopulaties. Dit onderzoek produceerde bijgevolg niet alleen beleidsmatige informatie, maar eveneens wetenschappelijk materiaal waarmee verder onderzoek verricht kan worden. In dit onderdeel geef ik mogelijke denkpistes voor toekomstig onderzoek mee.

Ten eerste kan het interessant zijn om de te bestuderen doelgroep te laten variëren. Vooreerst bestudeerde ik twee doelgroepen: de CD&V-leden met een leeftijd gelijk aan of lager dan 35 jaar, en de leden met een leeftijd gelijk aan of hoger dan 65 jaar. Dit maakt dat alle leden met een leeftijd tussen de 36 en 64 jaar buiten beschouwing werden gelaten. Het zou interessant zijn om de motieven van deze doelgroep eveneens in kaart te brengen, daar de omvang van deze doelgroep meer dan de helft van het ledenbestand omslaat. Deze resultaten en opgebouwde types kunnen vervolgens met de resultaten van dit onderzoek vergeleken worden, indien de resultaten op dezelfde manier geanalyseerd werden. Een alternatieve denkpiste zou het onderzoeken van een politieke partij met een jong ledenbestand zijn. Dit houdt bijvoorbeeld het onderzoeken zijn van de politieke partij Groen! in. Opnieuw kunnen de gevonden resultaten vergeleken worden. Ten slotte kunnen niet-partijleden eveneens als doelgroep genomen worden. Zo komt de andere kant van het verhaal (i.e. de redenen om zich niet aan te sluiten) in beeld.

Een tweede mogelijke denkpiste is het empirisch testen van de gevonden ‘types’ of ‘profielen’ CD&V-partijleden. Een beperking van dit onderzoek was de onmogelijkheid om de types te veralgemenen voor de gehele populatie vanwege een niet-representatieve P-set. Via het opzetten van een enquête-onderzoek, kan men nagaan of CD&V-partijleden zich kunnen identificeren met de types, en of alle types voorkomen. Het benutten van een kwantitatieve onderzoekstechniek om deze profielen te testen, heeft als gevolg dat de validiteit en betrouwbaarheid van de empirisch bevestigde profielen verhoogd worden. Daarnaast kunnen de types of profielen bijgevolg veralgemeend worden voor de gehele populatie indien ze empirisch bevestigd worden.

8. GERAADPLEEGDE BRONNEN:

Aalberts, C. (2004). *Politieke betrokkenheid en politieke sensitiviteit onder jongeren*. Geraadpleegd via: <http://www.politologischinstituut.be/pe2004/documents/11aalberts.pdf>

Barnes, S.H., & Kaase M. (1979). *Political Action : Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills: Sage Publications

Beke, W. (2005). *De ziel van een zuil. De Christelijke Volkspartij 1945-1968*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.

Bennie, L. (2013). *Party membership matters*. Geraadpleegd via: <http://www.lancaster.ac.uk/fass/events/epop2013/docs/Bennie.pdf>

Burt, S. (2002) The Concept of Political Participation. In: Everitt, J., & O'Neill, B. (eds.) *Citizen Politics. Research and Theory in Canadian Political Behavior* (pp.232- 246). New York: Oxford University Press

Bruter, M., & Harrison, S. (2009). Tomorrow's Leaders ?: Understanding the Involvement of Young Party Members in Six European Democracies. *Comparative Political Studies*. 42(10), 1259-1291

Brunell, T.L. (2005). The Relationship Between Political Parties and Interest Groups: Explaining Patterns of PAC Contributions to Candidates for Congress. *Political Research Quarterly*, 58(4), 681-688

Brown, S.R., (1980). *Political subjectivity: application of Q methodology in political science*. New Haven, ct: Yale University.

Brown, (1993), *A primer on Q methodology*. Operant Subjectivity. 16(3/4): 91-138.

Clark, P.B., & Wilson, J.Q. (1961). Incentive systems: A theory of organizations. *Administrative Science Quarterly* 6(2): 129-166

Cross, W., & Young, L. (2008). Factors influencing the decision of the young politically engaged to join a political party. An investigation of the Canadian case, *Party Politics*, 14(3), 345-369

Conge, J. P. (1988). The Concept of Political Participation. Toward a Definition., *Comparative Politics*, 20(2), 241-249

Colla, J. (2010). *Katholiek Verbond van België / Union Catholique Belge (1921-1936)*. Geraadpleegd via: http://www.odis.be/pls/odis/opacuvw.toon_uvw_2?CHK=or_3830

Coogan, J., & Herrington, N. (2011). Q methodology: an overview. *Research In Secondary Teacher Education*, 1(2),24-28

Dalton, R., (1996), *Citizen politics. Public opinion and political parties in advanced Industrial Democracies*, New Jersey, Chatam House Publishers.

Dassonneville, R., & Baudewyns, P. (2014). Volatiliteit: veel beweging, geen aardverschuiving. In *PartiRep, Partirep-verkiezingsonderzoek 2014*. (pp.5-16)

Denters, S. (2005). *Achtergrondstudie Stedelijk Burgerschap*. Universiteit Twente: Twente, 42 p.

Devos, C. (2006). *De kleermakers en de keizer. Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen*. Gent: Academia Press

Devos, L., & Verhaeghe, T. (2013). *Waarom coproduceren mensen? Een zoektocht naar motieven binnen twee cases: mantelzorg en buurtinformatienetwerken*. Geraadpleegd via: <http://www.scriptiebank.be/sites/default/files/webform/scriptie/Masterproef%202012-2013%20-Verhaeghe%20Tom.pdf>

Dewachter, W. (2003). *Politieke partijen*. Leuven, afdeling Politicologie

Dewachter, W., & De Gryse, P. (1995). *Tussen Staat en Maatschappij, 1945-1995. Christen-democratie in België*. Tiel: Lannoo

Dezeure, K., & De Rynck, F. (2011). *Participatie wordt ge(s)maakt!* Geraadpleegd via: http://www.vvsg.be/sociaal_beleid/Etnisch-culturele_diversiteit/integratiebeleid/Documents/Beleidsparticipatie/rapport_Dezeure_en_De_Rynck%20participatie%20wordt%20gesmaakt.pdf

Diemer, A. M. (2012). Fostering Marginalized Youths' Political Participation: Longitudinal Roles of

Parental Political Socialization and Youth Sociopolitical Development. *American Journal of Community Psychology*. 50 (1-2), 246-256

Fiers, S. (1998). *Partijvoorzitters in België*. Leuven: Acco

Fiers, S., Vanlangenakker, I., & Inglese, C. (2007). *Who wants to/the party? The meaning of party membership in an eroding partyocracy*. Geraadpleegd via: <http://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/97229586-2242-4c8a-9947-355c2b47aa09.pdf>

Fisher, J., & Webb, P. (2000). Party Work as Political Participation: The Vocational Motivations of Labour Party Employees. *The British Journal of Politics & International Relations*, 5(2), 166-187

FUCHS, D., (1990), "The normalization of the unconventional" Discussion Paper FS III 90-203: Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin.

Gebru, S. G. (2014) Political parties, party programmaticity and party system in post 1991 Ethiopia. *European Scientific Journal* , 10 (16), 417-440.

Hendriks, F. (2006). *Vitale Democratie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Henn, M., & Foard, N. (2012). Young people, political participation and trust in Britain. *Parliamentary Affairs*, 65, 47–67

Heywood, A. (2002). *Politics*. Hampshire -New York: Palgrave

Heylen, L. (2011). *Oud en eenzaam? Een studie naar de risicofactoren voor sociale en emotionele eenzaamheid bij ouderen*. Geraadpleegd via: http://www.vonk3.be/uploads/2/3/9/2/23924438/proefschrift_leen_heylen.pdf

Hillebrand, R., & Zielonka-Goei, M.L. (1990). *In het belang van de partij : lidmaatschap en participatie*. Geraadpleegd via: <http://irs.ub.rug.nl/ppn/153485523>

Huntington, S.P., & Nelson. J.M. (1976). *No easy choice: Political Participation in Developing Countries*. Cambridge.: Harvard University Press.

Hofmeister, W., & Grabow, K., (2011). *Political Parties: Functions and Organizations in Democratic Societies*. Singapore: Konrad Adenauer Stiftung.

Hooghe, M. (2004). *Een inleiding tot de politieke wetenschappen*. Leuven: Acco

Hooghe, M., & Quintelier, E. (2010). *De evolutie van het ledenaantal van de politieke partijen in Vlaanderen, 1980-2009*. Geraadpleegd via: https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/278498/1/evolutie-leden_1980-2009.pdf

Hooghe, M., Marien, S. & Quintelier, E. (2010). Inequalities in Non-institutionalised Forms of Political Participation: A Multi-level Analysis of 25 countries. *Political Studies*, 58(1), 187-113

Hustinx, L., Meijs, L. C., Handy, F., & Cnaan, R. A. (2011). Nachtwakers of omnivoren?: het participatieprofiel van universiteitsstudenten in Nederland en Vlaanderen. In F. Bronner, P. Dekker, E. de Leeuw, L. Paas, K. de Ruyter, A. Smidts, & J. Wieringa (Eds.), *Ontwikkelingen in het marktonderzoek* (Vol. 36, pp. 223–237). Haarlem, Nederland: Spaar en Hout.

Inglehart, R.F., & Neviite, N. (1996). *The North American Trajectory: Cultural, Economic and Political Ties Among the United States, Canada and Mexico*. Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter

Janoski, T., Alford, R.R., Hicks, A.M., & Schwartz, M.A. (2013). *The Handbook of Political Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press

Jacobsohn, J.A. (1998). *An introduction to Political Science*. Belmont: Wadsworth

Jedeloo, S. & Van Staa, A., (2009), Q-methodologie, een werkelijke mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek? *Kwalon*, 14 (2)

Oser, J., Hooghe, M., Marien, S. (2013). Is Online Participation Distinct from Offline Participation? A Latent Class Analysis of Participation Types and Their Stratification. *Political Research Quarterly*, 66

Katz, R. (1990). Party as linkage: A vestigial function? *European Journal of Political Research*, 18, 143-161.

Katz, R. S., & Crotty, W., (2006). *Handbook of Party Politics*. London: SAGE Publications Ltd

Katz, R. S., Mair, P., Bardi, L., Bille, L., Deschouwer, K., Farrell, D., Koole, R., Morlino, L., Müller, W., Pierre, J., Poguntke, T., Sundberg, J., Svasand, L., van de Velde, H., Webb, P. and Widfeldt, A. (1992), The membership of political parties in European democracies, 1960-1990. *European Journal of Political Research*, 22, 329–345

Keen, R. (2014). *Membership of UK political parties*. Geraadpleegd via:
www.parliament.uk/briefing-papers/sn05125.pdf

Lamprianou, I. (2013). Contemporary Political Participation Research: A Critical Assessment. In Demetriou, K.N. (ed) *Democracy in Transition: Political Participation in the European Union*. (pp. 21-42). London: Springer.

Mair, P., & Katz, R., (1994). *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*. London: SAGE Publications Ltd

Mair, P., & Van Biezen, I. (2001). Party Membership In Twenty European Democracies, 1980-2000. *Party Politics*, 7(1), 5-21

Marsh, A. (1990). *Political action in Europe and the USA*. London: Macmillan.

May, J. (1973). 'Opinion Structure of Political Parties: The Special Law of Curvilinear Disparity', in: *Political Studies*, 21 (2), 135 – 151

Munroe, T. (2002). *An introduction to politics. Lectures for first-year students*. Kingston: Canoe Press

Neckerman, K. (2004). *Social Inequality*. United States: Russell Sage Foundation

Nelson, J.M. (1979). *Access to Power : Politics and the Urban Poor in Developing Nations*. Princeton: Princeton University Press

Neumann, S. (1967). *Modern Political Parties : Approaches to comparative politics*. Chicago: The University of Chicago Press

Norris, P. (2003). Young people and political activism: From the politics of loyalties to the politics of choice? *Report for the Council of Europe Symposium: "Young People and Democratic Institutions: From Disillusionment to Participation."* Strasbourg, November 27-28, 2003

Panbianco, A. (1988). *Political Parties : Organization & power*. Cambridge: Cambridge University Press.

Phelps, E. (2006). *Young Adults and Electoral Turnout in Britain: Towards a Generational Model of Political Participation*. Geraadpleegd via: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-92.pdf&site=266>

Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster

Quintelier, E. (2007). Differences in political participation between young and old people. *Contemporary Politics*, 13(2), 165-179

Rusk, G.J., & Norpoth, H. (1982). Partisan Dealignment in the American Electorate: Itemizing the Deductions since 1964. *The American Political Science Review*, 76 (3), 522-537

Sartori, G. (2005). *Parties and Party Systems : A Framework for Analysis*. Colchester: ECPR Press

Scarrow, S. (1996). *Parties and Their Members: Organizing for Victory in Britain and Germany*. Geraadpleegd via <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0198279183.001.0001/acprof-9780198279181-chapter-1>

Scarrow, S., & Gezgor, B. (2010). Declining memberships, changing members? European political party members in a new era. *Party Politics*, 16(6), 823-843

Schamp, T., Wauters, B., & Devos, C. (2014). *Het belang van de partijleden: size doesn't matter*. Geraadpleegd via: <http://www.knack.be/nieuws/belgie/het-belang-van-de-partijleden-size-doesnt-matter/article-opinion-510405.html>

Scheuerman, W. E. (1996). *The rule of law under siege: Selected essays of Franz L. Neumann and Otto Kirchheimer*. Berkeley: University of California Press

Shemmings, D. (2006). 'Quantifying qualitative data: an illustrative example of the use of Q methodology in psychosocial research'. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 147-165

Shinebourne, P. (2009). Using Q Method in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(1), 93-97

Seyd, P., & Whiteley, P. (1992). *Labour's Grass Roots. The Politics of Party Membership*. Oxford: Clarendon Press

Smith, N.W., (2001), *Current systems in psychology: History, theory, research, and applications*. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.

Stolle, D., & M. Hooghe (2005). Inaccurate, exceptional, one-sided or irrelevant? The debate about the alleged decline of social capital and civic engagement in Western Societies. *British Journal of Political Science*, 35, 149–167.

Ten Klooster, P.M., Visser, M., & De Jong, M.D.T. (2008). Comparing two image research instruments: The Q-Sort method versus the Likert questionnaire. *Food Quality & Preference*, 19(5), 511-518

Uhlener, C. J. (2001) 'Political Participation', in N. J. Smelser and P. B. Baltes (eds.), *International Encyclopedia of the Social Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier.

Van Aelst, P., Decoster, K, & Walgrave, S. (2002). De betogende Belg. Het profiel van de Belgische betoger en de normalisering van protest. In Swyngedouw, M., & Billiet, J. (Eds.), *De kiezer heeft zijn redenen. 13 juni 1999 en de politieke opvattingen van de Vlamingen*. (pp 193-214). Leuven:Acco

Van Biezen, I., Mair, P., & Poguntke, T. (2012). Going, going....gone? The decline of party membership in contemporary Europe. *European Journal of Political Research*, 51(1), 24-56.

Vander Weyden, P., & Abts, K. (2010). *De basis spreekt. Onderzoek naar de leden, mandatarissen en kiezers van SP.A.*” Leuven: Acco

Van Den Bosch, D. (2009). *Van clubhuis naar gironummer? Een kwantitatief onderzoek naar nieuwe vormen van maatschappelijke betrokkenheid in Vlaanderen*. Geraadpleegd via: <http://www.scriptiebank.be/sites/default/files/8724da79a6c6f9130e273698d493b792.pdf>

Van Exel, J. & De Graaf, G., (2005), *Q methodology: a sneak preview*. Geraadpleegd via: <http://qmethod.org/articles/vanExel.pdf>

Van Haute, E., Amjahad, A., Borriello, A., Close, C., & Sandri, G. (2013). Party members in a pillarised partitocracy. An empirical overview of party membership figures and profiles in Belgium. *Acta Politica*, 48(1), 68-91.

Van Liefferinge, H., & Wauters, B. (2014). *Family politicization among grassroots party members: a stabilizing factor for declining parties?* Geraadpleegd via: <http://hdl.handle.net/1854/LU-4407524>

Verba, S. and Nie, N. H. (1972) *Participation in America*. New York: Harper & Row

Verba, S. Scholzman, K. L., & Brady, H. (1995) *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Cambridge University Press

Verhofstadt, G. (1991). *Het Eerste Burgermanifest*. Geraadpleegd via: <http://cmp.roularta.be/cmdata/Attachments/site71/pdf/1stemanifest.pdf>

VRIND. (2014). *Vlaamse Regionale Indicatoren*. Geraadpleegd via: <http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/publicaties/Publicaties/vrind/2014-11-20-vrind2014-volledig-bldw.pdf>

Watts, S. & Stenner, P. (2012). *Doing Q Methodological Research: Theory, Method and interpretation*. London: SAGE Publications Ltd

Wauters, B. (2010). 'Explaining participation in intra-party elections. Evidence from Belgian political parties', in: *Party Politics*, 16(2) ,237-259

Wauters, B., & De Rynck, F., & Dezeure, K. (2013), 'Bestuur en burger', in: F. De Rynck, A. Hondegem, S. Op De Beeck, W. Van Dooren & B. Verschuere (eds), *Handboek bestuurskunde*(299-331). Brugge: Vanden Broele

Wauters, B., & Schamp, T. (2014). *Onderzoeksnota. Standen binnen CD&V: een analyse op niveau van de partijleden*. Geraadpleegd via: <http://www.gaspar.ugent.be/media/1044/onderzoeksnota-standen-in-cdenv-wauters-en-schamp.pdf>

Webler, T., Danielson, S., & Tuler, S. (2009). *Using Q method to reveal social perspectives in environmental research*. Geraadpleegd via: <http://www.fairnessdiscourse.org/pdf/Webler%20-%20Using%20Q%20Method%20to%20Reveal%20Social%20Perspectives.pdf>

Weldon, S. (2006). Downsize my polity? The impact of size on party membership and member activism. *Party Politics*, 12(4), 467-481

Witte, E. (1996). *Politiek en democratie: omtrent de werking van de Westerse democratieën in de 19de en 20ste eeuw*. Brussel: VUB Press.

Whiteley, P. (1995). Rational choice and political participation. *Evaluating the Debate*. Political Research Quarterly 48(1), 211-233

Whiteley, P. (2009). Is the party over? The decline of party activism and membership across the democratic world. *Party Politics*, 17(1), 21-44

Whitney, W. (2009). *Q And You: The Application Of Q Methodology In Recreation Research*. Geraadpleegd via: <http://www.nrs.fs.fed.us/pubs/gtr/gtr-nrs-p-66papers/12-ward-p-66.pdf>

9. BIJLAGEN

Bijlage 1: Q-set

<p>1. Als je bepaalde zaken voor jezelf wilt realiseren, moet je je aansluiten bij een politieke partij</p>	<p>2. Dankzij mijn lidmaatschap kan ik ook op politiek terrein uiting geven aan mijn levensovertuiging en persoonlijke opvattingen</p>	<p>3. De partij activiteiten moeten een zekere 'fun' factor inhouden: mij amuseren is het belangrijkste</p>
<p>4. De waardering, lof, sympathie enz. die voortvloeien uit het feit dat ik partijlid ben spelen een grote rol, ja dat vind ik wel</p>	<p>5. Door de partijactiviteiten kan ik nieuwe relaties uitbouwen met andere partijleden.</p>	<p>6. Door lid te zijn van een partij doe ik veel bestuurlijke ervaring op</p>

<p>7. Door lid te zijn van een partij, ben ik overtuigd dat er vooruitgang geboekt zal worden</p>	<p>8. Door partijlid te zijn, krijgt mijn leven meer betekenis</p>	<p>9. Door partijlid te zijn, ontmoet ik interessante personen</p>
<p>10. Door partijlid te zijn, zal/heb ik gemakkelijker een job bekomen.</p>	<p>11. Een beperkte aandacht voor specifieke thema's in de samenleving, zet me aan om lid te worden</p>	<p>12. Evenementen zoals eetfestijnen, recepties, sneukeltoeren waardoor je in contact komt met gelijkgezinden vormen voor mij de voornaamste redenen om lid te worden</p>

<p>13. Het hebben van een politiek netwerk heeft me reeds voordelen (zoals loonsverhoging, belastingsvoordeel, carrière) opgeleverd.</p>	<p>14. Het hebben van politieke connecties levert me voordelen op.</p>	<p>15. Het is een manier om uiting te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde partij</p>
<p>16. Het is prettig om met partijgenoten samen te werken</p>	<p>17. Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mij niet aan te sluiten aan de partij.</p>	<p>18. Ik ben gewoon een sociaal iemand die houdt van contact met gelijkgezinden</p>

<p>19. Ik ben lid omdat op deze manier gevolg wordt gegeven aan mijn morele overtuigingen</p>	<p>20. Ik heb me aangesloten bij een politieke partij omdat het programma mij ten goede komt</p>	<p>21. Ik vind dat het hebben van politieke contacten of een partijlidkaart een voordeel is om binnen een bepaalde instelling aan de slag te kunnen gaan</p>
<p>22. Indien men mee vorm wilt geven aan het beleid, moet men lid worden van een politieke partij</p>	<p>23. Lid van een politieke partij zijn en participeren in partij activiteiten is mijn belangrijkste vrijetijdsbesteding</p>	<p>24. Lid worden om toekomstige beslissingen te vermijden die me persoonlijk zouden schaden, lijkt mij een goed idee.</p>

<p>25. Lid zijn van een partij is belangrijk voor mijn loopbaan</p>	<p>26. Lid zijn van een partij is gebruikelijke activiteit in mijn omgeving</p>	<p>27. Lidmaatschap is een methode om ontevredenheid met de overheid te verlagen, alleen daarom zou iedereen zich lid moeten maken.</p>
<p>28. Partijlidmaatschap is een opstap naar een professionele carrière</p>	<p>29. Politiek is voor mij vooral een uiting van maatschappelijke betrokkenheid</p>	<p>30. Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezig te zijn en een steentje bij te dragen aan de maatschappij</p>

<p>31. Thuis is de politiek er met de paplepel ingegoten. Er werd veel over gepraat in het gezin, het hoorde bij de opvoeding</p>	<p>32. Wanneer ik geen partijlid zou worden en bijgevolg een maatschappelijk probleem niet wordt aangekaart, zou ik me daarover later schuldig voelen</p>	<p>33. Indien je partijlidschap ziet als een manier om de gemeenschap te beïnvloeden, dan moet je je ook aansluiten aan een politieke partij</p>
<p>34. Wat ook meespeelt (om mij aan te sluiten), is het feit dat ik weinig vertrouwen heb in hoe de overheid nu handelt</p>	<p>35. Wie vlugger op de hoogte wil zijn van recente ontwikkelingen en wetswijzigingen die persoonlijk voordeel kunnen opleveren, kan beter partijlid worden.</p>	<p>36. Wie wil dat er rekening gehouden wordt met zijn/haar verwachtingen, sluit zich best aan aan een politieke partij.</p>

Bijlage 3: Formulier voor covariaten

Achtergrondgegevens:

1. Wat is uw geslacht? (Omcirkel wat van toepassing is.)

Man / Vrouw

2. Wat is uw leeftijd?

.....

3. Wat is uw hoogst behaalde opleidingsniveau? (kleur het bolletje in)

- Lagere school
- Middelbare school (ASO, TSO, KSO, BSO)
- Hoger beroepsonderwijs, 7^e leergang technisch en kunstonderwijs, secundair-na-secundair onderwijs
- Professionele bachelor, hogeschool korte type
- Universitaire opleiding, academische bachelor of master, hogeschool lange type
- Anders, namelijk...

4. Bent u op dit moment... (kleur het bolletje in)

- Student
- Werkzoekend
- Werkzaam
- Gepensioneerd
- Anders, namelijk...

Beantwoord deze vragen alvorens de stellingen te sorteren

Geef aan in welke mate u het eens bent met volgende uitspraken: (kleur het passende bolletje in)

1) In mijn leefwereld is politiek gebruikelijk

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet mee eens/ niet mee oneens
- Niet mee eens
- Helemaal niet mee eens

2) Ik beschik over voldoende tijd om partijlid te zijn

- Helemaal mee eens

- Mee eens
- Niet mee eens/ niet mee oneens
- Niet mee eens
- Helemaal niet mee eens

3) Het bezitten van voldoende capaciteiten (kennis en tijd) om zich politiek te engageren is een vereiste om partijlid te worden

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet mee eens/ niet mee oneens
- Niet mee eens
- Helemaal niet mee eens

4) Ik vind dat het aansluiten aan een partij weinig moeite mag kosten

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet mee eens/ niet mee oneens
- Niet mee eens
- Helemaal niet mee eens

5) Het feit dat één van mijn ouders partijlid zijn/waren, heeft mijn keuze om ook lid te worden sterk beïnvloed

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Niet mee eens/ niet mee oneens
- Niet mee eens
- Helemaal niet mee eens

Beantwoord deze vragen nadat u de stellingen gesorteerd heeft

1) Wat is de reden voor de stelling waarmee u het meest akkoord (de stelling onder +5) bent?

2) Wat is de reden voor de stelling waarmee u het minst akkoord (de stelling onder -5) bent?

--

Nummer respondent:

Bijlage 4: PQ METHOD bijlagen Jongeren

A. Ongeroteerde factormatrix voor 7 factoren voor de subpopulatie jongeren.

PQMethod2.35 Jong -35 Q-sorts
 Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\PQMethod jongeren\projects\CDVparti

Unrotated Factor Matrix

		Factors						
		1	2	3	4	5	6	7
SORTS								
1	1	0.4336	0.1532	-0.4933	0.1549	0.2169	0.0450	-0.1902
2	2	0.5537	0.0421	0.2572	0.0310	0.1521	0.0228	0.0800
3	3	0.6393	0.1672	0.0587	0.0185	-0.0978	0.0056	0.1810
4	4	0.5176	-0.2518	0.1826	0.0403	-0.3887	0.1275	0.2946
5	5	0.5627	0.3348	0.0157	0.0648	0.0614	0.0045	0.4523
6	6	0.4887	0.4211	0.0956	0.1055	-0.1485	0.0148	-0.1080
7	7	0.6321	0.2624	0.3121	0.0869	0.3114	0.0933	0.1317
8	8	0.3432	-0.1586	-0.2191	0.0367	0.1562	0.0239	0.3814
9	9	0.4059	0.4951	0.1970	0.1612	-0.1214	0.0093	0.1480
10	10	0.6625	0.2851	-0.1503	0.0619	-0.1100	0.0074	-0.0282
11	11	0.6922	0.0148	-0.1525	0.0145	-0.1446	0.0139	-0.0603
12	12	0.6497	-0.2268	0.0438	0.0210	0.3042	0.0889	0.1449
13	13	0.4232	0.4429	0.0339	0.1132	0.1445	0.0207	-0.0509
14	14	0.6601	-0.1579	0.1691	0.0206	-0.1176	0.0087	-0.0630
15	15	0.6605	0.1051	-0.1295	0.0183	0.2419	0.0558	-0.2363
16	16	0.4704	-0.0807	0.0682	0.0027	-0.4318	0.1634	-0.2684
17	17	0.7237	-0.3612	-0.0648	0.0617	0.0915	0.0090	-0.0581
18	18	0.7856	-0.0454	0.1289	0.0065	0.2649	0.0670	-0.0521
19	19	0.5837	-0.3915	0.4095	0.1559	0.1128	0.0131	-0.2438
20	20	0.5971	0.0618	0.1761	0.0160	-0.0733	0.0027	-0.3435
21	21	0.7534	-0.4630	0.2869	0.1423	0.0278	0.0012	-0.2551
22	22	0.2324	-0.0329	-0.3951	0.0869	0.3961	0.1564	-0.0640
23	23	0.2297	0.3395	-0.2056	0.0929	-0.4183	0.1515	-0.0135
24	24	0.3806	-0.7926	-0.1479	0.3762	-0.0866	0.0049	0.0132
25	25	0.1238	-0.2072	-0.4459	0.1304	-0.3707	0.1143	0.2461
Eigenvalues		7.6938	2.4083	1.3597	0.3186	1.3721	0.1321	1.0365
% expl.Var.		31	10	5	1	5	1	4

B. Correlatie tussen factorscores voor 2 factoren voor de subpopulatie jongeren

PQMethod2.35 Jong -35 Q-sorts
 Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\PQMethod jongeren\projects\CDVparti

Correlations Between Factor Scores

	1	2
1	1.0000	0.4791
2	0.4791	1.0000

C. Correlatie tussen factorscores voor 3 factoren voor de subpopulatie jongeren

PQMethod2.35

Jong -35 Q-sorts

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\PQMethod jongeren\projects/CDVparti

Correlations Between Factor Scores

	1	2	3
1	1.0000	0.4199	0.2972
2	0.4199	1.0000	0.2570
3	0.2972	0.2570	1.0000

D. DATA OUTPUT QANALYSE voor 3 factoren voor subpopulatie jongeren

PQMethod2.35

Jong -35 Q-sorts

PAGE 1

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\PQMethod jongeren\projects/CDVparti

Apr 8 15

Correlation Matrix Between Sorts

SORTS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1 1	100	26	33	-7	16	10	18	26	21	45	29	8	53	23	39	6	32	33	5	16	21	46	27	17	11
2 2	26	100	42	22	41	45	43	22	29	20	30	46	25	41	36	21	38	52	39	24	44	0	9	15	-10
3 3	33	42	100	56	46	25	47	16	42	51	37	26	45	42	22	19	38	50	29	31	40	9	34	5	17
4 4	-7	22	56	100	33	7	31	19	19	36	37	24	11	40	8	50	36	38	38	29	51	2	4	36	38
5 5	16	41	46	33	100	40	64	36	51	47	40	34	35	20	36	10	33	41	15	31	18	11	15	0	0
6 6	10	45	25	7	40	100	40	-5	41	45	38	32	33	42	39	30	29	29	20	41	18	-8	42	0	-11
7 7	18	43	47	31	64	40	100	12	42	46	40	55	49	35	54	13	26	62	35	38	41	26	0	-5	-18
8 8	26	22	16	19	36	-5	12	100	13	19	36	42	0	23	19	-9	38	28	18	1	23	11	-3	28	29
9 9	21	29	42	19	51	41	42	13	100	40	20	17	30	28	25	20	19	22	14	34	12	-24	35	-15	-16
10 10	45	20	51	36	47	45	46	19	40	100	47	29	48	34	49	38	41	32	17	45	37	23	22	10	10
11 11	29	30	37	37	40	38	40	36	20	47	100	37	20	46	52	43	41	53	30	51	44	17	33	18	23
12 12	8	46	26	24	34	32	55	42	17	29	37	100	23	42	53	20	59	54	56	30	60	22	-5	50	3
13 13	53	25	45	11	35	33	49	0	30	48	20	23	100	20	25	14	13	32	13	30	17	19	13	-10	-17
14 14	23	41	42	40	20	42	35	23	28	34	46	42	20	100	29	34	51	56	56	36	67	2	14	45	0
15 15	39	36	22	8	36	39	54	19	25	49	52	53	25	29	100	23	46	59	44	53	47	35	20	17	-1

16 16 6 21 19 50 10 30 13 -9 20 38 43 20 14 34 23 100 35 21 49 48 51 -3 19 35 12
17 17 32 38 38 36 33 29 26 38 19 41 41 59 13 51 46 35 100 60 65 30 69 27 12 54 12
18 18 33 52 50 38 41 29 62 28 22 32 53 54 32 56 59 21 60 100 56 62 75 27 7 25 1
19 19 5 39 29 38 15 20 35 18 14 17 30 56 13 56 44 49 65 56 100 40 76 2 -8 44 -14
20 20 16 24 31 29 31 41 38 1 34 45 51 30 30 36 53 48 30 62 40 100 56 12 5 7 2
21 21 21 44 40 51 18 18 41 23 12 37 44 60 17 67 47 51 69 75 76 56 100 15 -5 48 12
22 22 46 0 9 2 11 -8 26 11 -24 23 17 22 19 2 35 -3 27 27 2 12 15 100 -16 38 7
23 23 27 9 34 4 15 42 0 -3 35 22 33 -5 13 14 20 19 12 7 -8 5 -5 -16 100 -10 32
24 24 17 15 5 36 0 0 -5 28 -15 10 18 50 -10 45 17 35 54 25 44 7 48 38 -10 100 38
25 25 11 -10 17 38 0 -11 -18 29 -16 10 23 3 -17 0 -1 12 12 1 -14 2 12 7 32 38 100

Unrotated Factor Matrix

		Factors		
		1	2	3
SORTS				
1 1		0.4336	0.1532	-0.4933
2 2		0.5537	0.0421	0.2572
3 3		0.6393	0.1672	0.0587
4 4		0.5176	-0.2518	0.1826
5 5		0.5627	0.3348	0.0157
6 6		0.4887	0.4211	0.0956
7 7		0.6321	0.2624	0.3121
8 8		0.3432	-0.1586	-0.2191
9 9		0.4059	0.4951	0.1970
10 10		0.6625	0.2851	-0.1503
11 11		0.6922	0.0148	-0.1525
12 12		0.6497	-0.2268	0.0438
13 13		0.4232	0.4429	0.0339
14 14		0.6601	-0.1579	0.1691
15 15		0.6605	0.1051	-0.1295
16 16		0.4704	-0.0807	0.0682
17 17		0.7237	-0.3612	-0.0648
18 18		0.7856	-0.0454	0.1289

19 19	0.5837	-0.3915	0.4095
20 20	0.5971	0.0618	0.1761
21 21	0.7534	-0.4630	0.2869
22 22	0.2324	-0.0329	-0.3951
23 23	0.2297	0.3395	-0.2056
24 24	0.3806	-0.7926	-0.1479
25 25	0.1238	-0.2072	-0.4459

Eigenvalues	7.6938	2.4083	1.3597
% expl.Var.	31	10	5

Factor Matrix with an X Indicating a Defining Sort

Loadings

QSORT	1	2	3
1 1	0.0479	0.3347	0.5836X
2 2	0.4822X	0.3736	-0.0487
3 3	0.4004	0.5087X	0.1447
4 4	0.5917X	0.1076	0.0539
5 5	0.2340	0.5976X	0.1308
6 6	0.1613	0.6316X	0.0173
7 7	0.4377	0.6024X	-0.1066
8 8	0.2591	0.0509	0.3481X
9 9	0.0971	0.6524X	-0.1170
10 10	0.2726	0.6013X	0.3270
11 11	0.4449	0.3983	0.3823
12 12	0.6227X	0.1929	0.2245
13 13	0.0775	0.6068X	0.0477
14 14	0.6393X	0.2650	0.1017
15 15	0.3797	0.4553	0.3356
16 16	0.4180X	0.2105	0.1157
17 17	0.7115X	0.1174	0.3720
18 18	0.6538X	0.4256	0.1652
19 19	0.8044X	0.0501	-0.1100

20 20	0.4726X	0.4081	0.0382
21 21	0.9232X	0.0798	0.0742
22 22	0.0405	0.0753	0.4515X
23 23	-0.0980	0.3920X	0.2169
24 24	0.6681X	-0.4379	0.3961
25 25	0.0386	-0.1331	0.4877X

% expl.Var.   22   16   7

Factor Q-Sort Values for Each Statement

Factor Arrays

No. Statement	No.	1	2	3
1 Alsjebepaaldezakenvoorjezelfwiltrealiseren,moetjeaanluite	1	-1	-4	-2
2 Dankzijmijnlidmaatschapkanikookoppolitiekterreinuitinggevena	2	3	4	0
3 DepartijactiviteitenmoeteneenzekereæfunÆfactorinhouden:mijam	3	1	-3	4
4 Dewaardering,lof,sympathieenz.dievoortvloeienuithetfeitdatik	4	0	-1	2
5 Doordepartijactiviteitenkaniknieuwereelatiesuitbouwenmetander	5	2	4	3
6 Doorlidtezijnvaneenpartijdoeikveelbestuurlijkeervaringop	6	1	3	0
7 Doorlidtezijnvaneenpartij,benikovertuigddatervooruitganggebo	7	0	1	-4
8 Doorpartijlidtezijn,krijgtmijnlevenmeerbetekenis	8	0	0	1
9 Doorpartijlidtezijn,ontmoetikinteressantepersonen	9	3	5	2
10 Doorpartijlidtezijn,zal/hebikgemakkelijkereenjobbekomen.	10	-5	0	-1

11	Een beperkte aandacht voor specifiek thema / Es in de samenleving, zetm	11	1	0	-3
12	Evenementen zoals eetfestijnen, recepties, sneukeltoeren waardoor	12	-1	-4	2
13	Het hebben van een politiek netwerk heeft meer voordelen (zoals loo	13	-4	0	-1
14	Het hebben van politieke connecties levert voordelen op.	14	-3	3	3
15	Het is een manier om uitging te geven aan mijn sympathie voor een bepaalde	15	4	2	1
16	Het is prettig om met partijgenoten samen te werken	16	2	2	4
17	Ik ben bang dat ik uit de boot zou vallen indien ik zou beslissen om mijn	17	-4	-5	-3
18	Ik ben gewooneens sociaal iemand die houdt van contact met gelijksg	18	3	1	5
19	Ik ben lid omdat op deze manier gevolgd wordt te geven aan mijn morele	19	2	2	-3
20	Ik heb me aangesloten bij een politieke partij omdat het programma	20	0	-3	0
21	Ik vind dat het hebben van politieke contacten of een partijlidkaart	21	-2	1	0
22	Indien men meevorm wilt geven aan het beleid, moet men lid worden van	22	2	-2	0
23	Lid van een politieke partij zijn en participeren in partijactiviteit	23	1	-1	3
24	Lid worden om toekomstige beslissingen te vermijden die me persoonlijk	24	-2	-2	-2
25	Lid zijn van een partij is belangrijk voor mijn loopbaan	25	-3	1	1
26	Lid zijn van een partij is gebruikelijke activiteit in mijn omgeving	26	-2	-2	-1
27	Lidmaatschap is een methode om tevredenheid met de overheid te verla	27	0	-3	-2
28	Partijlidmaatschap is een opstap naar een professionele carrière	28	-2	0	0
29	Politiek is voor mij vooraleer een uiting van maatschappelijke betrok	29	5	3	1
30	Politiek is voor mij geen ambitie, ik doe het om maatschappelijk bezigt	30	4	-1	2
31	Thuis is de politiek er met de paplepel ingegoten. Er werd veel over ge	31	-3	0	-1
32	Wanneer ik geen partijlid zou worden en bijgevolg geen maatschappelij	32	-1	1	-5
33	Indien je partijlid schap ziet als een manier om de gemeenschap te be	33	1	-1	-4
34	Wat ook meespeelt (om mijn aantesluiten), is het feit dat ik weinig ver	34	-1	-2	-1
35	Wie vlugger op de hoogte wil zijn van recente ontwikkelingen en wetswij	35	-1	2	1

36 Wiewildaterrekeninggehoudenwordtmetzijn/haarverwachtingen,sl 36 0 -1 -2

PQMethod2.35 Jong -35 Q-sorts PAGE 20

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\PQMethod jongeren\projects/CDVparti Apr 8 15

Consensus Statements -- Those That Do Not Distinguish Between ANY Pair of Factors.

All Listed Statements are Non-Significant at $P > .01$, and Those Flagged With an * are also Non-Significant at $P > .05$.

Factors

No. Statement	Factors						
	1	2	3				
	No.	Q-SV	Z-SCR	Q-SV	Z-SCR	Q-SV	Z-SCR
8 Doorpartijlidtezijn,krijgtmijnlevenmeerbetekenis	8	0	0.06	0	-0.09	1	0.51
17* Ikbenbangdatikuitdebootzouvalleindenienikzoubeslissenommijnie	17	-4	-1.52	-5	-1.64	-3	-1.28
24* Lidwordenomtoekomstigebeslissingentevermijndiemepersoonlij	24	-2	-0.87	-2	-0.73	-2	-1.12
26 Lidzijnvaneenpartijisgebruikelijkeactiviteitinmijnomgeving	26	-2	-0.86	-2	-1.03	-1	-0.44
34* Watookmeespeelt(ommijaantesluiten),ishetfeitdatikweinigertr	34	-1	-0.72	-2	-1.08	-1	-0.50

Bijlage 5: PQ METHOD bijlagen ouderen

A. Ongeroteerde factormatrix voor 7 factoren voor subpopulatie ouderen

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects\Ouderenc

Unrotated Factor Matrix

	Factors						
	1	2	3	4	5	6	7
SORTS							
1 Resp. 1	0.4386	-0.4709	0.0176	-0.1168	0.1016	0.2344	0.1023
2 Resp. 2	0.4660	0.2680	-0.1404	0.0255	0.0515	-0.2020	0.1327
3 Resp 3	0.5358	0.3508	-0.1896	0.2250	0.0992	0.3318	-0.0711
4 Resp 4	0.5358	0.4373	-0.1172	-0.2795	0.1576	-0.1277	-0.1049
5 Resp. 5	0.9017	0.0678	0.2148	0.0414	0.0089	0.1367	0.0391
6 Resp 6	0.6975	0.1791	-0.2136	-0.0558	0.0535	0.0879	0.1351
7 Resp 7	0.0779	-0.6831	0.2851	-0.1082	0.2395	-0.0516	0.2670
8 Resp 8	0.7011	0.4594	0.1327	0.0482	0.0994	-0.0591	-0.0669
9 Resp 9	0.6962	-0.1152	0.0980	0.1609	0.0056	-0.2427	-0.2069
10 Resp 10	0.7321	0.4678	-0.2368	0.1213	0.1477	-0.1610	0.1628
11 Resp 11	-0.1555	0.4452	0.1881	0.3295	-0.1784	0.2390	0.1682
12	0.1259	-0.0923	-0.2310	0.1918	0.0458	0.2684	-0.3145
13 Resp. 13	0.5046	-0.2364	-0.1361	0.1231	0.0371	0.1670	0.2539
14 Resp. 14	0.0838	-0.0833	-0.3862	0.5114	0.1897	-0.3702	-0.0193
15 Resp. 15	0.0735	0.2134	0.6217	0.3458	0.2021	-0.0083	-0.0033
16 Resp 16	0.8483	0.2753	0.0413	0.0248	0.0344	0.0148	-0.0627
17 Resp 17	0.6645	-0.2815	0.0089	0.1873	0.0354	0.2095	-0.3472
18 Resp 18	0.3604	-0.3589	-0.1826	0.0646	0.0751	0.0357	0.2366
19 Resp 19	0.2298	-0.3350	0.4199	0.0456	0.0953	0.0172	0.2060
20 Resp 20	0.7024	0.1900	0.1237	-0.0108	0.0182	-0.0763	0.1904
21 Resp 21	0.7290	0.2531	-0.0348	-0.1936	0.0603	0.1037	-0.2204
22 Resp 22	0.3434	-0.2697	0.3018	-0.4019	0.1441	0.1949	0.1622
23 Resp 23	0.4834	0.2204	-0.2391	-0.3357	0.1336	0.0829	-0.1885
24 Resp 24	0.8293	0.2979	0.1256	0.1199	0.0430	-0.1441	-0.0506
25 Resp 25	0.2705	-0.3456	0.0424	-0.2938	0.0983	-0.2083	-0.1697
Eigenvalues	7.5897	2.6953	1.3628	1.1985	0.3230	0.8049	0.8020
% expl.Var.	30	11	5	5	1	3	3

B. Significante factorladingen en aandeel verklarende variantie in totale variantie bij analyse van 6 factoren

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\POMethod\projects\Ouderenc

Factor Matrix with an X Indicating a Defining Sort

Loadings						
QSORT	1	2	3	4	5	6
1 Resp. 1	0.1109	0.6072X	-0.0137	-0.1594	0.2388	0.2005
2 Resp. 2	0.5663X	0.0533	-0.0575	0.1801	-0.0086	-0.1050
3 Resp 3	0.5903X	0.0784	-0.0178	0.0366	-0.2892	0.4128
4 Resp 4	0.7302X	-0.1573	-0.0970	-0.0767	0.1641	-0.0131
5 Resp. 5	0.7564X	0.4021	0.2323	-0.1616	0.0372	0.1959
6 Resp 6	0.6907X	0.2791	-0.1644	0.0043	-0.0240	0.1117
7 Resp 7	-0.2710	0.6242X	0.2426	-0.0601	0.3785	-0.1614
8 Resp 8	0.8253X	-0.0367	0.2226	-0.0248	-0.0343	0.0758
9 Resp 9	0.5247	0.2013	0.2270	0.1831	0.3187	0.1975
10 Resp 10	0.8938X	0.0833	-0.0549	0.2673	-0.1142	-0.0194
11 Resp 11	0.0268	-0.1788	0.1891	-0.0575	-0.6382X	-0.0336
12	0.0195	0.0254	-0.0813	0.0857	-0.0080	0.5217X
13 Resp. 13	0.2852	0.5671X	-0.0711	0.0816	-0.0339	0.1436
14 Resp. 14	0.0648	0.0413	-0.0142	0.7618X	0.0373	0.1003
15 Resp. 15	0.1206	-0.0548	0.7365X	-0.0230	-0.1896	-0.0391
16 Resp 16	0.8463X	0.1563	0.1123	-0.0413	0.0394	0.1853
17 Resp 17	0.3605	0.3399	0.1471	0.0070	0.2318	0.5989
18 Resp 18	0.1263	0.5381X	-0.1174	0.1544	0.1077	0.0651
19 Resp 19	-0.0036	0.4494X	0.3828	-0.1188	0.1199	-0.0985
20 Resp 20	0.6934X	0.2645	0.1307	-0.0352	0.0021	-0.0837
21 Resp 21	0.7456X	0.0368	-0.0267	-0.1988	0.1650	0.2686
22 Resp 22	0.1517	0.4422	0.1180	-0.4584	0.2688	-0.0687
23 Resp 23	0.5570X	-0.0401	-0.2445	-0.1654	0.2152	0.1949
24 Resp 24	0.8485X	0.1082	0.2352	0.0714	0.0536	0.0915
25 Resp 25	0.0942	0.1675	-0.0047	-0.0668	0.5630X	0.0132
% expl.Var.	29	10	5	5	6	5

C. Significante factorladingen en aandeel verklarende variantie in totale variantie van 5 factoren

PQMethod2.35 Ouderencdv
 Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc

Factor Matrix with an X Indicating a Defining Sort

		Loadings			
QSORT		1	2	3	4
1	Resp. 1	0.1513	0.6201X	-0.0234	0.1379
2	Resp. 2	0.5427X	-0.0348	-0.0426	0.1201
3	Resp 3	0.6327X	-0.1363	0.0479	0.2923
4	Resp 4	0.7233X	0.0000	-0.1435	-0.1217
5	Resp. 5	0.7852X	0.3476	0.2443	0.0538
6	Resp 6	0.7064X	0.1473	-0.1365	0.1698
7	Resp 7	-0.2690	0.7138X	0.2017	0.0177
8	Resp 8	0.8253X	-0.0349	0.2219	-0.0176
9	Resp 9	0.5131	0.3421	0.1943	0.2185
10	Resp 10	0.8753X	-0.1052	-0.0139	0.2589
11	Resp 11	0.0382	-0.5408X	0.2901	-0.0614
12		0.0601	0.0295	-0.0646	0.3275X
13	Resp. 13	0.3087	0.3378	-0.0180	0.3301
14	Resp. 14	0.0204	-0.0966	0.0250	0.6685X
15	Resp. 15	0.1183	-0.0980	0.7505X	-0.1025
16	Resp 16	0.8593X	0.1459	0.1152	0.0795
17	Resp 17	0.4070	0.4417	0.1358	0.3349
18	Resp 18	0.1350	0.3955X	-0.0893	0.3309
19	Resp 19	0.0034	0.4379X	0.3758	-0.0498
20	Resp 20	0.6888X	0.1741	0.1440	0.0006
21	Resp 21	0.7732X	0.1834	-0.0616	-0.0438
22	Resp 22	0.1852	0.5828X	0.0667	-0.2908
23	Resp 23	0.5790X	0.1399	-0.2918	-0.0484
24	Resp 24	0.8415X	0.1038	0.2355	0.0924
25	Resp 25	0.0866	0.5176X	-0.1013	-0.0689
% expl.Var.		29	12	5	5

D. Significante factorladingen en aandeel verklarende variantie in totale variantie van 4 factoren

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects\Ouderenc

Factor Matrix with an X Indicating a Defining Sort

QSORT	Loadings				
	1	2	3	4	5
1 Resp. 1	0.1107	0.4701	0.0467	-0.1846	0.4721
2 Resp. 2	0.5633X	0.0039	-0.0557	0.1780	0.0023
3 Resp 3	0.5652X	0.4392	0.0296	-0.0009	-0.2938
4 Resp 4	0.7390X	-0.1133	-0.1474	-0.0549	0.0397
5 Resp. 5	0.7526X	0.3728	0.2867	-0.1818	0.1792
6 Resp 6	0.6788X	0.3116	-0.1233	-0.0209	0.0654
7 Resp 7	-0.2544	0.1491	0.2752	-0.0587	0.6779X
8 Resp 8	0.8252X	0.0377	0.2150	-0.0197	-0.0823
9 Resp 9	0.5372	0.2026	0.2226	0.1922	0.3140
10 Resp 10	0.8819X	0.1273	-0.0404	0.2539	-0.1002
11 Resp 11	0.0005	-0.0226	0.2408	-0.0864	-0.6215X
12	0.0083	0.4113X	-0.0653	0.0646	-0.0794
13 Resp. 13	0.2693	0.4993X	0.0149	0.0382	0.2078
14 Resp. 14	0.0582	0.1564	-0.0183	0.7546X	0.0049
15 Resp. 15	0.1240	-0.1159	0.7371X	-0.0113	-0.1563
16 Resp 16	0.8437X	0.2371	0.1300	-0.0495	0.0514
17 Resp 17	0.3597	0.5891X	0.1819	-0.0122	0.2603
18 Resp 18	0.1185	0.3985X	-0.0542	0.1237	0.3290
19 Resp 19	0.0040	0.1279	0.4257X	-0.1235	0.3549
20 Resp 20	0.6918X	0.1136	0.1624	-0.0439	0.1195
21 Resp 21	0.7492X	0.1942	-0.0382	-0.1959	0.0955
22 Resp 22	0.1642	0.1241	0.1422	-0.4570	0.4757
23 Resp 23	0.5616X	0.1054	-0.2764	-0.1574	0.1145
24 Resp 24	0.8503X	0.1288	0.2414	0.0725	0.0532
25 Resp 25	0.1213	-0.0123	-0.0476	-0.0368	0.5587X
% expl.Var.	28	7	5	4	9

E. Significante factorloadingen en aandeel verklarende variantie in totale variantie van 3 factoren

PQMethod2.35 Ouderencdv
 Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc

Factor Matrix with an X Indicating a Defining Sort

	Loadings		
QSORT	1	2	3
1 Resp. 1	0.1232	0.6107X	-0.1620
2 Resp. 2	0.5467X	-0.0125	-0.0984
3 Resp 3	0.6532X	-0.0568	-0.1275
4 Resp 4	0.6928X	-0.1044	-0.0333
5 Resp. 5	0.7830X	0.4807	0.1404
6 Resp 6	0.7020X	0.1578	-0.2157
7 Resp 7	-0.3149	0.6714X	0.0639
8 Resp 8	0.8249X	0.0385	0.1956
9 Resp 9	0.5219X	0.4849	-0.0053
10 Resp 10	0.8846X	-0.0618	-0.1564
11 Resp 11	0.0870	-0.3812X	0.3240
12	0.0765	0.0709	-0.2586
13 Resp. 13	0.3144	0.4121X	-0.2458
14 Resp. 14	0.0577	-0.0045	-0.3997X
15 Resp. 15	0.1254	0.0526	0.6473X
16 Resp 16	0.8603X	0.2354	0.0410
17 Resp 17	0.4148	0.5748X	-0.1359
18 Resp 18	0.1315	0.4208X	-0.3125
19 Resp 19	-0.0141	0.5126X	0.2800
20 Resp 20	0.6853X	0.2519	0.1080
21 Resp 21	0.7534X	0.1682	-0.0268
22 Resp 22	0.1257	0.4846X	0.1761
23 Resp 23	0.5442X	0.0053	-0.2080
24 Resp 24	0.8494X	0.2325	0.1296
25 Resp 25	0.0446	0.4301X	-0.0861
% expl.Var.	29	12	5

F. Correlatie tussen factorscores voor 3 factoren voor de subpopulatie ouderen

PQMethod2.35

Ouderencdv

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc

Correlations Between Factor Scores

	1	2	3
1	1.0000	0.2447	0.1448
2	0.2447	1.0000	-0.0282
3	0.1448	-0.0282	1.0000

G. Significante factorloadingen en aandeel verklarende variantie in totale variantie voor 2 factoren voor subpopulatie ouderen

PQMethod2.35

Ouderencdv

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc

Factor Matrix with an X Indicating a Defining Sort

QSORT	Loadings	
	1	2
1 Resp. 1	0.1078	0.6344X
2 Resp. 2	0.5366X	0.0320
3 Resp 3	0.6405X	0.0012
4 Resp 4	0.6879X	-0.0710
5 Resp. 5	0.7907X	0.4387
6 Resp 6	0.6813X	0.2335
7 Resp 7	-0.3102	0.6136X
8 Resp 8	0.8382X	0.0012
9 Resp 9	0.5185X	0.4787
10 Resp 10	0.8687X	0.0112
11 Resp 11	0.1146	-0.4575X
12	0.0545	0.1463
13 Resp. 13	0.2918	0.4748X
14 Resp. 14	0.0243	0.1156
15 Resp. 15	0.1787	-0.1380
16 Resp 16	0.8601X	0.2360
17 Resp 17	0.4006	0.6003X
18 Resp 18	0.1040	0.4979X
19 Resp 19	0.0080	0.4062X
20 Resp 20	0.6913X	0.2271
21 Resp 21	0.7481X	0.1890
22 Resp 22	0.1388	0.4140X
23 Resp 23	0.5250X	0.0814
24 Resp 24	0.8566X	0.2066
25 Resp 25	0.0362	0.4374X
% expl.Var.	29	12

H. Correlatie tussen factorscores voor 2 factoren voor de subpopulatie ouderen

PQMethod2.35 Ouderencdv
Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc

Correlations Between Factor Scores

	1	2
1	1.0000	0.2828
2	0.2828	1.0000

I. DATA OUTPUT QANALYSE voor 2 factoren voor subpopulatie ouderen

PQMethod2.35 Ouderencdv PAGE 1
Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc Apr 8 15

Correlation Matrix Between Sorts

SORTS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1 Resp. 1	100	-9	7	5	41	33	42	-3	27	11	-37	1	38	-5	10	25	46	40	35	20	30	37	10	19	18
2 Resp. 2	-9	100	35	35	31	45	-22	52	21	57	2	10	28	18	6	47	16	10	-12	54	34	21	16	46	9
3 Resp. 3	7	35	100	32	54	42	-31	50	34	61	18	18	22	10	7	58	43	30	-15	47	60	-2	41	50	-10
4 Resp. 4	5	35	32	100	46	59	-22	62	39	62	-7	-5	18	-2	3	53	20	0	-16	39	63	9	52	60	6

5 Resp. 5 41 31 54 46 100 60 11 67 68 68 -3 3 46 -1 21 82 59 26 32 69 67 34 43 78 10
6 Resp 6 33 45 42 59 60 100 -9 59 40 64 -6 8 40 -5 4 56 40 32 0 38 55 24 46 62 2
7 Resp 7 42 -22 -31 -22 11 -9 100 -24 15 -23 -30 -20 12 3 -5 -15 16 44 47 6 -15 37 -11 -4 32
8 Resp 8 -3 52 50 62 67 59 -24 100 54 70 15 3 32 -7 25 71 38 -4 8 50 58 21 45 79 15
9 Resp 9 27 21 34 39 68 40 15 54 100 44 -20 1 34 25 19 56 61 28 11 40 43 21 14 59 25
10 Resp 10 11 57 61 62 68 64 -23 70 44 100 2 1 36 26 14 73 26 18 0 61 59 -10 49 74 0
11 Resp 11 -37 2 18 -7 -3 -6 -30 15 -20 2 100 -13 -8 -23 37 -3 -14 -10 -6 -7 -10 -16 -15 4 -37
12 1 10 18 -5 3 8 -20 3 1 1 -13 100 15 20 -17 14 35 0 11 -2 15 0 14 9 6
13 Resp. 13 38 28 22 18 46 40 12 32 34 36 -8 15 100 13 -19 35 34 32 26 22 20 33 21 30 12
14 Resp. 14 -5 18 10 -2 -1 -5 3 -7 25 26 -23 20 13 100 -5 9 6 28 -4 1 -2 -43 -9 7 -4
15 Resp. 15 10 6 7 3 21 4 -5 25 19 14 37 -17 -19 -5 100 19 15 -9 23 18 8 -9 -19 32 -12
16 Resp 16 25 47 58 53 82 56 -15 71 56 73 -3 14 35 9 19 100 51 12 11 73 66 23 53 74 12
17 Resp 17 46 16 43 20 59 40 16 38 61 26 -14 35 34 6 15 51 100 35 13 24 45 35 20 50 24
18 Resp 18 40 10 30 0 26 32 44 -4 28 18 -10 0 32 28 -9 12 35 100 16 17 6 14 15 16 8
19 Resp 19 35 -12 -15 -16 32 0 47 8 11 0 -6 11 26 -4 23 11 13 16 100 26 9 24 -15 20 18
20 Resp 20 20 54 47 39 69 38 6 50 40 61 -7 -2 22 1 18 73 24 17 26 100 53 31 35 61 15
21 Resp 21 30 34 60 63 67 55 -15 58 43 59 -10 15 20 -2 8 66 45 6 9 53 100 25 51 64 12
22 Resp 22 37 21 -2 9 34 24 37 21 21 -10 -16 0 33 -43 -9 23 35 14 24 31 25 100 9 9 45
23 Resp 23 10 16 41 52 43 46 -11 45 14 49 -15 14 21 -9 -19 53 20 15 -15 35 51 9 100 41 29
24 Resp 24 19 46 50 60 78 62 -4 79 59 74 4 9 30 7 32 74 50 16 20 61 64 9 41 100 12
25 Resp 25 18 9 -10 6 10 2 32 15 25 0 -37 6 12 -4 -12 12 24 8 18 15 12 45 29 12 100

Unrotated Factor Matrix

Factors

1 2

SORTS

1 Resp. 1	0.4386	-0.4709
2 Resp. 2	0.4660	0.2680
3 Resp 3	0.5358	0.3508
4 Resp 4	0.5358	0.4373
5 Resp. 5	0.9017	0.0678
6 Resp 6	0.6975	0.1791
7 Resp 7	0.0779	-0.6831
8 Resp 8	0.7011	0.4594
9 Resp 9	0.6962	-0.1152
10 Resp 10	0.7321	0.4678
11 Resp 11	-0.1555	0.4452
12	0.1259	-0.0923
13 Resp. 13	0.5046	-0.2364
14 Resp. 14	0.0838	-0.0833
15 Resp. 15	0.0735	0.2134
16 Resp 16	0.8483	0.2753
17 Resp 17	0.6645	-0.2815
18 Resp 18	0.3604	-0.3589

19 Resp 19	0.2298	-0.3350
20 Resp 20	0.7024	0.1900
21 Resp 21	0.7290	0.2531
22 Resp 22	0.3434	-0.2697
23 Resp 23	0.4834	0.2204
24 Resp 24	0.8293	0.2979
25 Resp 25	0.2705	-0.3456

Eigenvalues	7.5897	2.6953
% expl.Var.	30	11

PQMethod2.35 Ouderencdv

PAGE 4

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc

Apr 8 15

Factor Matrix with an X Indicating a Defining Sort

Loadings

QSORT	1	2
1 Resp. 1	0.1078	0.6344X
2 Resp. 2	0.5366X	0.0320
3 Resp 3	0.6405X	0.0012
4 Resp 4	0.6879X	-0.0710
5 Resp. 5	0.7907X	0.4387

6 Resp 6	0.6813X	0.2335
7 Resp 7	-0.3102	0.6136X
8 Resp 8	0.8382X	0.0012
9 Resp 9	0.5185X	0.4787
10 Resp 10	0.8687X	0.0112
11 Resp 11	0.1146	-0.4575X
12	0.0545	0.1463
13 Resp. 13	0.2918	0.4748X
14 Resp. 14	0.0243	0.1156
15 Resp. 15	0.1787	-0.1380
16 Resp 16	0.8601X	0.2360
17 Resp 17	0.4006	0.6003X
18 Resp 18	0.1040	0.4979X
19 Resp 19	0.0080	0.4062X
20 Resp 20	0.6913X	0.2271
21 Resp 21	0.7481X	0.1890
22 Resp 22	0.1388	0.4140X
23 Resp 23	0.5250X	0.0814
24 Resp 24	0.8566X	0.2066
25 Resp 25	0.0362	0.4374X

Correlations Between Factor Scores

	1	2
1	1.0000	0.2828
2	0.2828	1.0000

PQMethod2.35 Ouderencdv

PAGE 11

Path and Project Name: C:\Users\evelynn\Documents\ouderen\PQMethod\projects/Ouderenc

Apr 8 15

Factor Q-Sort Values for Each Statement

No. Statement	Factor Arrays		
	No.	1	2
1 Alsjebepaaldezakenvoorjezelfwiltrealiseren,moetjejaansluite	1	-1	-2
2 Dankzijmijnlidmaatschapkanikookoppolitiekterreinuitinggevena	2	4	2
3 DepartijactiviteitenmoeteneenzekereæfunÆfactorinhouden:mijam	3	-2	2
4 Dewaardering,lof,sympathieenz.dievoortvloeienuithetfeitdatik	4	-1	3
5 Doordepartijactiviteitenkaniknieuwereelatiesuitbouwenmetander	5	1	0
6 Doorlidtezijnvaneenpartijdoeikveelbestuurlijkeervaringop	6	2	-1
7 Doorlidtezijnvaneenpartij,benikovertuigddatervooruitganggebo	7	0	4
8 Doorpartijlidtezijn,krijgtmijnlevenmeerbetekenis	8	0	1
9 Doorpartijlidtezijn,ontmoetikinteressantepersonen	9	1	3

10	Doorpartijlidtezijn,zal/hebikgemakkelijkereenjobbekomen.	10	-4	-2
11	EenbeperkteaandachtvoorspecifiekethemaÆsindesamenleving,zetm	11	2	0
12	Evenementenzoalseetfestijnen,recepties,sneukeltoerenwaardoor	12	-2	2
13	Hethebbenvaneenpolitieknetwerkheeftmereedsvoordelen(zoalsloo	13	-2	-3
14	Hethebbenvanpolitiekeconnectieslevertmevoordelenop.	14	-3	0
15	Hetiseenmanieromuitingtegevenaamijnsympathievooreenbepaalde	15	3	3
16	Hetisprettigommetpartijgenotensamentewerken	16	1	4
17	Ikbenbangdatikuitdebootzouvalleindienikzoubeslissenommijnie	17	-3	-5
18	Ikbengewooneensociaaliemanddiehoudtvancontactmetgelijksgezin	18	2	5
19	Ikbenlidomdatopdezemaniergevolgwordtgegevenaamijnmoreleover	19	1	1
20	Ikhebmeaangeslotenbijeenpolitiekepartijomdathetprogrammamijnt	20	0	1
21	Ikvinddathethebbenvanpolitiekecontactenofeenpartijlidkaartee	21	-3	0
22	Indienmenmeevormwiltgevenaanhethetbeleid,moetmenlidwordenvaneen	22	3	-1
23	Lidvaneenpolitiekepartijzijnparticipereninpartijactiviteit	23	-1	0
24	Lidwordenomtoekomstigebeslissingentevermijdendiemepersoonlij	24	-2	-1
25	Lidzijnvaneenpartijisbelangrijkvoormijnloopbaan	25	-4	-1
26	Lidzijnvaneenpartijisgebruikelijkeactiviteitinmijnomgeving	26	-1	1
27	Lidmaatschapiseenmethodeomontevredenheidmetdeoverheidteverla	27	0	-4
28	PartijlidmaatschapiseenopstapnaareenprofessionelecarriPre	28	-5	-3
29	Politiekisvoormijvooraleenuitingvanmaatschappelijkebetrokken	29	5	2
30	Politiekisvoormijgeenambitie,ikdoehetommaatschappelijkbezigt	30	4	-1
31	Thuisisdepolitiekermetdepaplepelingegeten.Erwerdveelovergepr	31	0	-2
32	Wanneerikgeenpartijlidzouwordenenbijgevolgeenmaatschappelijk	32	0	-3
33	Indienjepartijlidschapzietalseenmanieromdegemeenschaptebe´nv	33	3	-4
34	Watookmeespeelt(ommijaantesluiten),ishetfeitdatikweinigvertr	34	-1	1

35	Wievluggeropdehoogtewilzijnvanrecenteontwikkelingenenwetswij	35	1	-2
36	Wiewildaterkeninggehoudenwordtmetzijn/haarverwachtingen,sl	36	2	0

Variance = 5.833 St. Dev. = 2.415

All Listed Statements are Non-Significant at $P > .01$, and Those Flagged With an * are also Non-Significant at $P > .05$.

Factors

No. Statement	1		2		
	No.	Q-SV	Z-SCR	Q-SV	Z-SCR
1* Alsjebepaaldezakenvoorjezelfwiltrealiseren,moetjeaansluite	1	-1	-0.67	-2	-0.90
8* Doorpartijlidtezijn,krijgtmijnlevenmeerbetekenis	8	0	0.12	1	0.43
9 Doorpartijlidtezijn,ontmoetikinteressantepersonen	9	1	0.52	3	1.03
13* Hethebbenvaneenpolitieknetwerkheeftmereedsvoordelen(zoalsloo	13	-2	-0.99	-3	-1.28
15* Hetiseenmanieromuitingtegevenaamijnsympathievooreenbepaalde	15	3	1.33	3	1.21
19* Ikbenlidomdatopdezemaniergevolgwordtgegevenaamijnmoreleover	19	1	0.65	1	0.45
24 Lidwordenomtoekomstigebeslissingentevermijdendiemepersoonlij	24	-2	-0.88	-1	-0.45

Bijlage 6: Covariaten

A. Jongeren

Factor A

Frequencies

		Notes
Output Created		17-APR-2015 09:44:50
Comments		
	Data	C:\Users\evelynn\Documents\Master BPM 2e semester\Masterproef\DEZE MAP\Jongeren covariaten.sav
	Active Dataset	DataSet1
Input	Filter	Factors = 1 (FILTER)
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	11
	File	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=Covariantleefwereld Covarianttijd Capaciteiten Moeite Ouders Opleidingsniveau Beroepsactiviteit Leef tijd geslacht /STATISTICS=MEAN /HISTOGRAM NORMAL /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,94
	Elapsed Time	00:00:00,92

[DataSet1] C:\Users\evelynn\Documents\Master BPM 2e semester\Masterproef\DEZE MAP\Jongeren covariaten.sav

Statistics

		Leefwereld	Tijd	Vereiste capaciteiten	Moeite	Ouders politiek actief
N	Valid	11	11	11	11	11
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		2,91	1,91	3,09	2,18	4,36

Statistics

		Opleidingsniveau	Beroepsactiviteit	Leeftijd	Geslacht
N	Valid	11	10	11	11
	Missing	0	1	0	0
Mean		4,55	1,90	24,91	1,82

Frequency Table

Leefwereld

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	1	9,1	9,1	9,1
	Mee eens	3	27,3	27,3	36,4
	Niet mee eens/niet mee oneens	4	36,4	36,4	72,7
	Niet mee eens	2	18,2	18,2	90,9
	Helemaal niet mee eens	1	9,1	9,1	100,0
	Total	11	100,0	100,0	

Tijd

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	3	27,3	27,3	27,3
	Mee eens	6	54,5	54,5	81,8
	Niet mee eens/niet mee oneens	2	18,2	18,2	100,0
	Total	11	100,0	100,0	

Vereiste capaciteiten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Mee eens	4	36,4	36,4	36,4
	Niet mee eens/niet mee oneens	3	27,3	27,3	63,6
	Niet mee eens	3	27,3	27,3	90,9
	Helemaal niet mee eens	1	9,1	9,1	100,0
	Total	11	100,0	100,0	

Moeite

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	2	18,2	18,2	18,2
	Mee eens	7	63,6	63,6	81,8
	Niet mee eens	2	18,2	18,2	100,0
	Total	11	100,0	100,0	

Ouders politiek actief

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Niet mee eens/niet mee oneens	3	27,3	27,3	27,3
Valid Niet mee eens	1	9,1	9,1	36,4
Valid Helemaal niet mee eens	7	63,6	63,6	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Opleidingsniveau

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Hoger beroepsonderwijs, 7e leergang technisch en kunstonderwijs, secundair-na-secundair onderwijs	1	9,1	9,1	9,1
Valid Professionele bachelor	3	27,3	27,3	36,4
Valid Universitaire opleiding	7	63,6	63,6	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Beroepsactiviteit

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid student	5	45,5	50,0	50,0
Valid werkzoekend	1	9,1	10,0	60,0
Valid werkzaam	4	36,4	40,0	100,0
Total	10	90,9	100,0	
Missing 99	1	9,1		
Total	11	100,0		

Leeftijd

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 21	4	36,4	36,4	36,4
Valid 24	1	9,1	9,1	45,5
Valid 25	1	9,1	9,1	54,5
Valid 26	1	9,1	9,1	63,6
Valid 27	2	18,2	18,2	81,8
Valid 30	1	9,1	9,1	90,9
Valid 31	1	9,1	9,1	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Geslacht

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid man	2	18,2	18,2	18,2
vrouw	9	81,8	81,8	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Factor B

Frequencies

Notes

Output Created	17-APR-2015 09:54:37
Comments	
Data	C:\Users\evelynn\Documents\Master BPM 2e semester\Masterproef\DEZE MAP\Jongeren covariaten.sav
Active Dataset	DataSet1
Input Filter	Factors = 2 (FILTER)
Weight	<none>
Split File	<none>
N of Rows in Working Data	8
File	
Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
Missing Value Handling	Statistics are based on all cases with valid data.
Cases Used	FREQUENCIES VARIABLES=Covariantleefwereld Covarianttijd Capaciteiten Moeite Ouders Opleidingsniveau Beroepsactiviteit Leeftijd geslacht
Syntax	/STATISTICS=MEAN /HISTOGRAM NORMAL /ORDER=ANALYSIS.
Processor Time	00:00:00,81
Resources Elapsed Time	00:00:00,81

Statistics

	Leefwereld	Tijd	Vereiste capaciteiten	Moeite	Ouders politiek actief
N Valid	8	8	8	8	8

Missing	0	0	0	0	0
Mean	2,13	2,00	3,13	1,50	4,25

Statistics

		Opleidingsniveau	Beroepsactiviteit	Leeftijd	Geslacht
N	Valid	8	7	8	8
	Missing	0	1	0	0
Mean		3,88	1,86	26,75	1,38

Frequency Table

Leefwereld

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	4	50,0	50,0	50,0
	Mee eens	1	12,5	12,5	62,5
	Niet mee eens/niet mee oneens	1	12,5	12,5	75,0
	Niet mee eens	2	25,0	25,0	100,0
	Total	8	100,0	100,0	

Tijd

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	2	25,0	25,0	25,0
	Mee eens	5	62,5	62,5	87,5
	Niet mee eens	1	12,5	12,5	100,0
	Total	8	100,0	100,0	

Vereiste capaciteiten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	2	25,0	25,0	25,0
	Mee eens	1	12,5	12,5	37,5
	Niet mee eens/niet mee oneens	1	12,5	12,5	50,0
	Niet mee eens	2	25,0	25,0	75,0
	Helemaal niet mee eens	2	25,0	25,0	100,0
	Total	8	100,0	100,0	

Moeite

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	4	50,0	50,0	50,0
	Mee eens	4	50,0	50,0	100,0

Total	8	100,0	100,0
-------	---	-------	-------

Ouders politiek actief

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Mee eens	1	12,5	12,5	12,5
Niet mee eens	3	37,5	37,5	50,0
Helemaal niet mee eens	4	50,0	50,0	100,0
Total	8	100,0	100,0	

Opleidingsniveau

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Middelbare school	3	37,5	37,5	37,5
Universitaire opleiding	5	62,5	62,5	100,0
Total	8	100,0	100,0	

Beroepsactiviteit

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid student	4	50,0	57,1	57,1
werkzaam	3	37,5	42,9	100,0
Total	7	87,5	100,0	
Missing 99	1	12,5		
Total	8	100,0		

Leeftijd

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 20	1	12,5	12,5	12,5
21	1	12,5	12,5	25,0
22	1	12,5	12,5	37,5
26	1	12,5	12,5	50,0
27	1	12,5	12,5	62,5
30	1	12,5	12,5	75,0
33	1	12,5	12,5	87,5
35	1	12,5	12,5	100,0
Total	8	100,0	100,0	

Geslacht

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid man	5	62,5	62,5	62,5
vrouw	3	37,5	37,5	100,0
Total	8	100,0	100,0	

Factor C

Frequencies

Notes

Output Created		17-APR-2015 10:09:22
Comments		
Input	Data	C:\Users\evelynn\Documents\Master BPM 2e semester\Masterproef\DEZE MAP\Jongeren covariaten.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	Factors = 3 (FILTER)
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	4
	File	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=Covariantleefwereld Covarianttijd Capaciteiten Moeite Ouders Opleidingsniveau Beroepsactiviteit Leeftijd geslacht /STATISTICS=MEAN /HISTOGRAM NORMAL /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,89
	Elapsed Time	00:00:00,88

Statistics

		Leefwereld	Tijd	Vereiste capaciteiten	Moeite	Ouders politiek actief
N	Valid	4	4	4	4	4
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		2,50	2,50	3,00	1,50	3,25

Statistics

		Opleidingsniveau	Beroepsactiviteit	Leeftijd	Geslacht
N	Valid	4	3	4	4
	Missing	0	1	0	0
Mean		5,00	2,00	27,25	2,00

Frequency Table

Leefwereld

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	1	25,0	25,0	25,0
	Mee eens	2	50,0	50,0	75,0
	Helemaal niet mee eens	1	25,0	25,0	100,0
	Total	4	100,0	100,0	

Tijd

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Mee eens	3	75,0	75,0	75,0
	Niet mee eens	1	25,0	25,0	100,0
	Total	4	100,0	100,0	

Vereiste capaciteiten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Mee eens	1	25,0	25,0	25,0
	Niet mee eens/niet mee oneens	2	50,0	50,0	75,0
	Niet mee eens	1	25,0	25,0	100,0
	Total	4	100,0	100,0	

Moeite

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	2	50,0	50,0	50,0
	Mee eens	2	50,0	50,0	100,0
	Total	4	100,0	100,0	

Ouders politiek actief

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Mee eens	1	25,0	25,0	25,0
Niet mee eens/niet mee oneens	1	25,0	25,0	50,0
Niet mee eens	2	50,0	50,0	100,0
Total	4	100,0	100,0	

Opleidingsniveau

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Universitaire opleiding	4	100,0	100,0	100,0

Beroepsactiviteit

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid student	1	25,0	33,3	33,3
werkzoekend	1	25,0	33,3	66,7
werkzaam	1	25,0	33,3	100,0
Total	3	75,0	100,0	
Missing 99	1	25,0		
Total	4	100,0		

Leeftijd

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 22	1	25,0	25,0	25,0
26	1	25,0	25,0	50,0
30	1	25,0	25,0	75,0
31	1	25,0	25,0	100,0
Total	4	100,0	100,0	

Geslacht

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid vrouw	4	100,0	100,0	100,0

B. Ouderen

Factor A

Frequencies

Notes

Output Created	16-APR-2015 10:50:45	
Comments		
Data	C:\Users\evelynn\Documents\Master BPM 2e semester\Masterproef\DEZE MAP\Ouderen covariaten.sav	
Active Dataset	DataSet0	
Input	Filter	Factora = 1 (FILTER)
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	13
	File	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax	FREQUENCIES VARIABLES=Covariantleefwereld Covarianttijd Capaciteiten Moeite Ouders Opleidingsniveau Beroepsactiviteit Leeftijd geslacht /STATISTICS=MEAN /HISTOGRAM NORMAL /ORDER=ANALYSIS.	
Resources	Processor Time	00:00:00,83
	Elapsed Time	00:00:00,84

Statistics

		Leefwereld	Tijd	Vereiste capaciteiten	Moeite	Ouders politiek actief
N	Valid	13	13	13	13	12
	Missing	0	0	0	0	1
Mean		2,15	1,85	2,46	1,77	3,17

Statistics

		Opleidingsniveau	Beroepsactiviteit	Leeftijd	Geslacht
N	Valid	13	13	13	13
	Missing	0	0	0	0

Mean	4,15	3,85	71,00	1,85
------	------	------	-------	------

Frequency Table

Leefwereld

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal mee eens	3	23,1	23,1	23,1
Mee eens	6	46,2	46,2	69,2
Niet mee eens/niet mee oneens	3	23,1	23,1	92,3
Niet mee eens	1	7,7	7,7	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Tijd

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal mee eens	4	30,8	30,8	30,8
Mee eens	7	53,8	53,8	84,6
Niet mee eens/niet mee oneens	2	15,4	15,4	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Vereiste capaciteiten

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal mee eens	2	15,4	15,4	15,4
Mee eens	6	46,2	46,2	61,5
Niet mee eens/niet mee oneens	2	15,4	15,4	76,9
Niet mee eens	3	23,1	23,1	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Moeite

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal mee eens	4	30,8	30,8	30,8
Mee eens	8	61,5	61,5	92,3
Niet mee eens/niet mee oneens	1	7,7	7,7	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Ouders politiek actief

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Helemaal mee eens	4	30,8	33,3	33,3
Niet mee eens/niet mee oneens	2	15,4	16,7	50,0

	Niet mee eens	2	15,4	16,7	66,7
	Helemaal niet mee eens	4	30,8	33,3	100,0
	Total	12	92,3	100,0	
Missing	MV	1	7,7		
Total		13	100,0		

Opleidingsniveau

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Middelbare school	1	7,7	7,7
	Hoger beroepsonderwijs, 7e leergang technisch en kunstonderwijs, secundair-na-secundair onderwijs	3	23,1	30,8
Valid	Professionele bachelor	3	23,1	53,8
	Universitaire opleiding	5	38,5	92,3
	anders	1	7,7	100,0
Total		13	100,0	

Beroepsactiviteit

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	werkzaam	2	15,4	15,4
Valid	gepensioneerd	11	84,6	100,0
Total		13	100,0	

Leeftijd

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	65	1	7,7	7,7
	66	2	15,4	23,1
	67	2	15,4	38,5
	69	2	15,4	53,8
Valid	70	1	7,7	61,5
	72	1	7,7	69,2
	75	2	15,4	84,6
	78	1	7,7	92,3
	84	1	7,7	100,0
Total		13	100,0	

Geslacht

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid man	2	15,4	15,4	15,4
vrouw	11	84,6	84,6	100,0
Total	13	100,0	100,0	

Factor B

Frequencies

Notes

Output Created		16-APR-2015 11:05:06
Comments		
	Data	C:\Users\evelynn\Documents\Master BPM 2e semester\Masterproef\DEZE MAP\Ouderen covariaten.sav
	Active Dataset	DataSet0
Input	Filter	Factor=0 (FILTER)
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	9
	File	
	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
Missing Value Handling	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
		FREQUENCIES VARIABLES=Covariantleefwereld Covarianttijd Capaciteiten Moeite Ouders Opleidingsniveau Beroepsactiviteit Leeftijd geslacht /STATISTICS=MEAN /HISTOGRAM NORMAL /ORDER=ANALYSIS.
Syntax		
	Processor Time	00:00:00,88
Resources	Elapsed Time	00:00:00,87

Statistics

		Leefwereld	Tijd	Vereiste capaciteiten	Moeite	Ouders politiek actief
N	Valid	9	9	9	9	7
	Missing	0	0	0	0	2
Mean		2,89	2,56	2,33	1,78	2,86

Statistics

		Opleidingsniveau	Beroepsactiviteit	Leeftijd	Geslacht
N	Valid	9	9	9	8
	Missing	0	0	0	1
Mean		2,33	4,00	73,44	1,25

Frequency Table

Leefwereld

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	2	22,2	22,2	22,2
	Mee eens	2	22,2	22,2	44,4
	Niet mee eens/niet mee oneens	2	22,2	22,2	66,7
	Niet mee eens	1	11,1	11,1	77,8
	Helemaal niet mee eens	2	22,2	22,2	100,0
	Total	9	100,0	100,0	

Tijd

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	2	22,2	22,2	22,2
	Mee eens	3	33,3	33,3	55,6
	Niet mee eens/niet mee oneens	2	22,2	22,2	77,8
	Niet mee eens	1	11,1	11,1	88,9
	Helemaal niet mee eens	1	11,1	11,1	100,0
	Total	9	100,0	100,0	

Vereiste capaciteiten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee eens	3	33,3	33,3	33,3
	Mee eens	4	44,4	44,4	77,8

	Helemaal niet mee eens	2	22,2	22,2	100,0
	Total	9	100,0	100,0	

Moeite

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Helemaal mee eens	4	44,4	44,4	44,4
	Mee eens	4	44,4	44,4	88,9
Valid	Niet mee eens	1	11,1	11,1	100,0
	Total	9	100,0	100,0	

Ouders politiek actief

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Helemaal mee eens	2	22,2	28,6	28,6
	Mee eens	2	22,2	28,6	57,1
Valid	Niet mee eens	1	11,1	14,3	71,4
	Helemaal niet mee eens	2	22,2	28,6	100,0
	Total	7	77,8	100,0	
Missing	MV	2	22,2		
	Total	9	100,0		

Opleidingsniveau

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Lagere school	1	11,1	11,1	11,1
	Middelbare school	5	55,6	55,6	66,7
	Hoger beroepsonderwijs, 7e leergang technisch en kunstonderwijs, secundair-na-secundair onderwijs	2	22,2	22,2	88,9
Valid	Professionele bachelor	1	11,1	11,1	100,0
	Total	9	100,0	100,0	

Beroepsactiviteit

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	gepensioneerd	9	100,0	100,0	100,0

Leeftijd

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
66	1	11,1	11,1	11,1
69	1	11,1	11,1	22,2
71	1	11,1	11,1	33,3
72	1	11,1	11,1	44,4
Valid 73	1	11,1	11,1	55,6
74	1	11,1	11,1	66,7
75	2	22,2	22,2	88,9
86	1	11,1	11,1	100,0
Total	9	100,0	100,0	

Geslacht

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid man	6	66,7	75,0	75,0
Valid vrouw	2	22,2	25,0	100,0
Total	8	88,9	100,0	
Missing MV	1	11,1		
Total	9	100,0		